

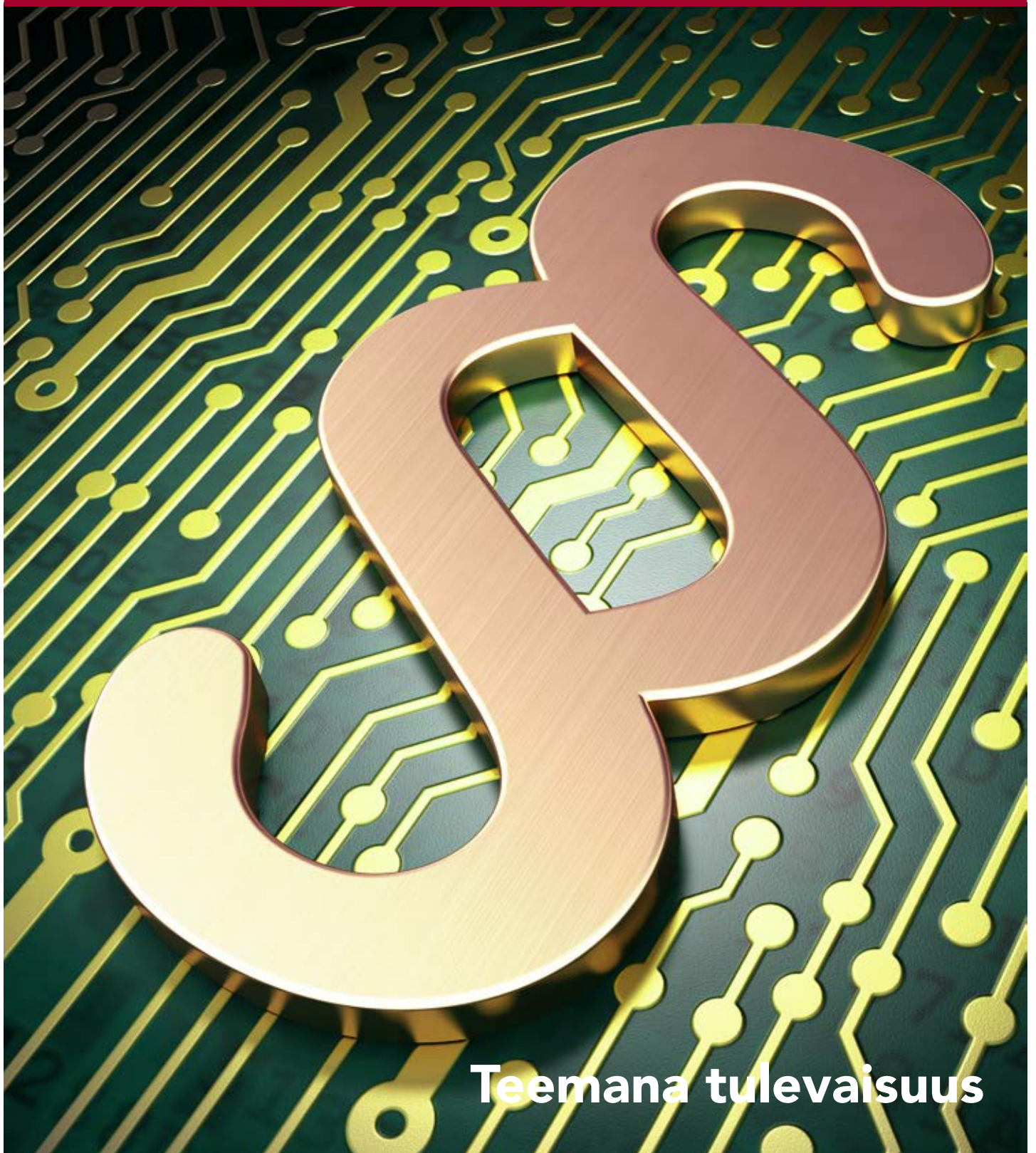
HAASTE

Haastattelussa Kimmo Nuotio **s.4**

Miten yhteiskunnan muutokset vaikuttavat rikollisuuteen **s.7**

Oppivat koneet uusintarikollisuutta torjumassa **s.13**

ASIAANTUNTEVASTI RIKOKSENTORJUNNASTA JA KRIMINAALIPOLITIIKASTA

Teemana tulevaisuus

4 KRIMINAALIPOLITIIKAN VAIKUTTAJIA
Tulevaisuuden oikeutta kehittämässä
Riikka Kostainen

Haastateltavana on rikosoikeuden professori **Kimmo Nuotio**. Hän uskoo nuoriin ja oikeuden digitalisaatioon. Teknologian ja palvelumuotoilun linkitys voi tuoda oikeudelliset palvelut lähemmäs ihmistä ja tarjota vastauksia esimerkiksi oikeusavun järjestämiseen, oikeuskäytännön kehittämiseen ja uusintarikollisuuden ehkäisyyn.

7 Miten rikollisuus ja sen torjunta muuttuvat tulevaisuudessa?
Riikka Kostainen

Haaste-lehti kysyi eri alojen asiantuntijoilta arvioita rikollisuuden kehityksestä Suomessa ja rikosentorjuntatyön tarpeista. Asiantuntijat kantavat huolta eriarvoistumisen lisääntymisestä yhteiskunnassa, syrjäytymisestä ja asenneilmapiiristä. Rikollisuuden nähdään siirtyvän entistä enemmän verkkoon ja kansainvälistyvän.

13 Oppivat koneet rikollisuutta torjumassa?

Mikko Aaltonen & Heikki Kauppi

Maailmalta on löydettävissä useita esimerkkejä sekä poliisin että rikosseuraamusjärjestelmän toiminnasta, joka nojaa tavalla tai toisella rikosennusteisiin. Näyttäisi siltä, että erityisesti koneoppimiseen perustuvien yksilö- ja aluetasoisien rikosennusteiden rooli on kasvamassa.

16 AIPA – Kohti digitaalista lainkäyttöä

Marko Loisa & Jukka-Pekka Sirviö

AIPA-hankkeessa uudistetaan syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten toimintaa siirtymällä lainkäyttötyössä paperittomaan digitaaliseen työskentelyyn.

17 Legal Tech Lab tutkii oikeusteknologiaa kriittisesti
Aapo Asp & Jenni Hakkarainen

Digitalisaatio ja teknologia tarjoavat sekä suuria mahdollisuuksia että suuria haasteita, paitsi kansalaisyhteiskunnalle myös oikeusjärjestelmälle. Legal Tech Lab on projekti, jonka tavoite on hahmottaa uusi, käyttäjäystävällinen Oikeus 2.0.

18 Someturva auttaa nuorta oikeassa ympäristössä
Sonja Tanttari

Rakenteilla oleva palvelu tarjoaa neuvoja nuorille, joita on loukattu sosiaalisessa mediassa. Palvelun kehittäjien mukaan nuoriin kohdistuvat loukkaukset ovat hyvin arkipäiväinen mutta vakava ilmiö, jonka kitkemiseen tarvitaan uusia keinoja.

20 Tulevaisuuden vankila?
Riikka Kostainen

Tulevaisuuden vankilaa on pohdittu eurooppalaisessa hankkeessa ja käytännön suunnitteluhankkeissa Suomessa. Tulevaisuudessa vankila on entistä avoimempi.

21 Kyberrikollisuuden tulevaisuus
Mikael Albrecht

Kyberrikollisuuden trendejä saattavat olla mm. verkkoon kytkettyjen kodinkoneiden hyödyntäminen, kohdistetut hyökkäykset, haittaohjelmien merkityksen pieneminen, huijausten roolin kasvaminen sekä tekoälyn hyödyntäminen rikollisessa toiminnassa.

23 Kyberrikosten tutkinta vaatii yhteistyötä yli rajojen
Alma Snellman

Kyberrikollisuus on yhä kansainvälisempää ja uudenlaiset ilmiöt vaativat toimivaa yhteistyötä eri maiden viranomaisten välillä. Tulevaisuudessa tarpeet kansainväliselle yhteistyölle kasvavat entisestään.

25 Talousrikostutkinta haasteiden edessä
Suvi-Tuuli Mansikkamäki ym.

Talousrikostorjuntaa ovat viime vuosina muokanneet kaksi muutosta. Poliisin hallintorakennemuutosten myötä poliisiyksiköiden määrä on vähennetty. Samaan aikaan talousrikostutkinnan tehostamiseen on myönnetty lisämäärärahaa, jonka jatkuminen on epävarmaa.

27 Poliisi käyttää asetta harvoin
Henri Rikander

Poliisi joutuu käyttämään voimakeinoja vuositasolla 1000–1500 kertaa. Voimakeinoista ampuma-asetta poliisi on käyttänyt vajaa neljäkymmentä kertaa vuodessa ja laukauksia poliisi ampuu keskimäärin kymmenen kappaletta vuodessa. Artikkelissa käsitellään suomalaisen poliisin aseenkäyttötilanteiden määrää.

30 Mediatapahtumat ja väkivallan kierto
Johanna Sumiala

Elämme yhteiskunnassa, jossa väkivaltaisista mediatapahtumista on tullut arkipäivää. Artikkelissa käsitellään sellaisia yllätyksellisiä väkivallan tekoja, jotka kiinnittävät median huomion ja joissa medialla on merkittävä rooli tapahtuman tuottajana ja merkityksellistäjänä.

32 KRIMINOLOGIA
Matti Näsi & Janne Kivivuori: Väkivallan kokemus ja rikostiedon lähteet

34 RIKOSENTORJUNTA
Saija Sambou: Yhteistyöryhmä ja koordinaatio tarpeen kunnissa

36 AJASSA

HAASTE

ASiantuntevasti
Rikoksentorjunnasta
ja kriminaalipolitiikasta

Julkaisijat

Oikeusministeriö
Rikoksentorjuntaneuvosto

Päätoimittaja

Päivi Honkatukia
Tampereen yliopisto

Toimitussihteeri

Riikka Kostiainen
Toimittaja Sonja Tanttari

Yhteystiedot

Osoite: Eteläesplanadi 10,
PL 25, 00023 Valtioneuvosto
Puhelin: 02951 50252
Sähköposti: haaste@om.fi
Internet: www.haaste.om.fi

Toimitusneuvosto

Jussi Tapani (pj.)
Turun yliopisto
Mikko Aaltonen
KRIMO / Helsingin yliopisto
Ilppo Alatalo
Rikosseuraamuslaitos
Mikael Albrecht
Tietoturva-asiantuntija
Ville Hinkkanen
Oikeusministeriö
Juha-Mikko Hämäläinen
Helsingin syyttäjänvirasto
Jaana Koivukangas
Rikosuhripäivystys
Robin Lardot
Keskusrikospoliisi
Satu Laukkanen
Espoon kaupunki
Anna Liakka
Kotkan kaupunki
Elina Pekkarinen
Nuorisotutkimusverkosto
Minna Piispa
Rikoksentorjuntaneuvosto

Taitto

Riikka Kostiainen

Kansikuva

Rodeo / Value Stock Images

Tilaushinta

Vuosikerta 25 euroa + alv. 10%

Tilaukset ja osoitteenmuutokset

Sähköposti: haaste@om.fi
Lomakkeet: www.haaste.om.fi

Painopaikka

Painotalo Plus Digital

17. vuosikerta
Ilmestyy neljä kertaa vuodessa.
ISSN 1458-0314 (Painettu)
ISSN 1458-2759 (Verkkolehti)

Lehden kirjoitukset ovat kirjoittajiensa kannanottoja.

P Ä Ä K I R J O I T U S

■ P Ä I V I H O N K A T U K I A

Suomi 2117

Kuluvana Suomi 100 -juhlavuonna maamme on täynnään pohdintoja siitä, missä nyt olemme ja mihin suuntaan tulevaisuus meitä vie. Meneillään on monia maailmanlaajuisia murroksia, kuten ilmastonmuutos, kiihtyvä teknologinen kehitys tai digitalisoituminen. Niitä pidetään näkökulmasta riippuen uhkina tai mahdollisuuksina.

Globaalit muutokset vaikuttavat myös rikollisuuteen ja sen ehkäisyyn. Terrorismi tai kyberrikollisuus eivät rajoitu yhteen maahan. Myös kontrolli kansainvälistyy ja ylittää kansallisvaltioiden rajat. Toisaalta digitaaliset innovaatiot helpottavat esimerkiksi rikosten uhrien auttamista. Jo nyt on pystytty auttamaan sellaisia uhriksi joutuneita ihmisiä, jotka aiemmin ovat jääneet ilman tukea. Nuoret ovat yksi tällainen ryhmä.

Jatkuvan muutoksen ohella tulevaisuudessa voi nähdä myös pysyvyyttä. Sosiaalisten suhteiden ja hyvinvoinnin peruskysymykset eivät muuttune olennaisesti sadassa vuodessa. Näin arvioivat **Jussi Ahokas** ja **Päivi Rouvinen-Wilenius** *100visiota.fi* -sivustolla, jossa eri alojen asiantuntijat esittelevät toiveitaan Suomesta vuonna 2117. Tulevaisuudessakin ihmisten hyvinvointia määrittävät materiaaliset resurssit, luottamuksen aste itseän ja yhteisöön sekä mahdollisuudet vaikuttaa omaan elinympäristöön. Näiden asioiden turvaamiseksi tarvitaan kirjoittajien mukaan kahta asiaa: ihmisten välistä solidaarisuutta sekä osallisuuden ja kuulumisen tunteiden vahvistamista.

Kriminaalipolitiikan näkökulmasta tämä tarkoittaa ensinnäkin työtä yhteiskunnallisen eriarvoistumisen pysäyttämiseksi. Kaikkein heikoimmassa asemassa olevat ihmiset ovat alttiita rikosten tekemiselle ja hyväksikäytölle. Eriarvoistumisen pysäyttäminen edellyttää globaalia solidaarisuutta ja ratkaisuja siihen, miten maapallon materiaaliset resurssit voitaisiin jakaa nykyistä oikeudenmukaisemmalla tavalla. On toisaalta huolehdittava myös siitä, ettei poliittisilla päätöksillä synnytetä globaalisti ulkopuolisia ihmisryhmiä, jotka eivät voi sotien, kriisien tai muiden syiden vuoksi elää synnyinmaassaan, mutta eivät ole tervetulleita muuallekaan. Tällaisessa heikossa asemassa olevien määrän lisääntyminen on kansainvälisen rikollisuuden kasvualusta.

Toiseksi on pidettävä huolta yhteiskunnallisesta luottamuksesta. Ihmisten on voitava elää arkielämäänsä ilman pelkoa joutua rikoksen uhriksi. Heidän on myös pystyttävä luottamaan siihen, rikokset käsitellään oikeudenmukaisesti. Pohjoismaainen malli on osoittanut tässä voimansa, ja tätä mallia on syytä jatkossakin vaalia.

Luottamus pohjaa myös osallisuuteen, eli ihmisten tunteeseen siitä, että heidän mielipiteillään on väliä. Erilaisia kansalaisten kuulemismenettelyjä onkin jo kehitetty. Lisäksi on tarvetta olisi sellaisille dialogisen kohtaamisen menetelmille, joiden avulla maailman muuttumista ja eri ihmisryhmiä koskevia pelkoja ja ennakkoluuloja voitaisiin käsitellä rauhanomaisesti ja rakentavasti. Pelot ja huolet pitää ottaa vakavasti. Kuitenkin yhtä tärkeää on ymmärtää maailmaa myös oman viiteryhmän ulkopuolisista näkökulmista. Eri ihmisryhmien väliset dialogiset keskustelut voisivat onnistuessaan vahvistaa luottamusta ja tehdä tarpeettomiksi niin vihapuheen kuin turvallisuutta uhkaavat ääriiliikkeet.

Tulevaisuuden oikeutta kehittämässä

Helsingin yliopiston rikosoikeuden professori **Kimmo Nuotio** uskoo nuoriin ja oikeuden digitalisaatioon. Teknologian ja palvelumuotoilun linkitys voi tuoda oikeudelliset palvelut lähemmäs ihmistä ja tarjota vastauksia esimerkiksi oikeusavun järjestämiseen, oikeuskäytännön kehittämiseen ja uusintarikollisuuden ehkäisyyn.

Helsingin yliopiston rikosoikeuden professori Kimmo Nuotio näkee, että tulevaisuus tuo paljon hyvää tullessaan jo sen vuoksi, että nykyinen nuori sukupolvi saa paremman koulutuksen kuin koskaan aikaisemmin. Milleniaalit, 2000-luvulla syntyneet, eivät pelkää teknologiaa ja monella on hyviä kokemuksia koulusta ja hyvät oppimisen taidot. Meillä ei koskaan ole ollut näin hyviä opiskelijoita kuin nyt – ja vieläpä valtavan innostuneita rikosoikeudesta, hän myhäilee.

– Nykynuoret ovat eettisesti ajattelevia ja tiedostavia. He miettivät esimerkiksi ilmastonmuutosta, lajien

biodiversiteettiä ja kestäväää kehitystä – ja niissä on kysymys juuri tulevaisuudesta. Tuntuu, että juuri nyt eri sukupolvet suhtautuvat maailmaan eri tavoin. Nuorissa arvojen muutos on jo tapahtunut, me vanhat sen sijaan kipuilemme. Eivät nuoret ole huolissaan esimerkiksi ulkomaalaisista, koska heillä on ollut monenmaalaisia luokkatovereita. Toisaalta myös kipuilu kuuluu yhteiskunnalliseen murrokseen, ja on tärkeää pitää mukana ja kuunnella myös heitä, joita muutos huolettaa.

Oikeustieteellisessä tiedekunnassa on pyritty vastaamaan nuorten odotuksiin uudistamalla opetusta ja an-

tamalla opiskelijoille isompi vastuu omasta oppimisestaan. Yliopistolla tehdään nyt tavallaan samaa, mitä koulussa on tehty jo aikaisemmin, Nuotio kertoo.

– Professori ei enää kerro salin edessä, miten asiat ovat, vaan opettajasta tulee ikään kuin matkakumppani. Opettaja tarjoaa opiskelijoille sellaisia syötteitä, jotka johtavat omiin oivalluksiin ja asioiden näkemiseen oman työn kautta. Yliopisto tukee itsenäistä työskentelyä ja kykyä arvioida asioita kriittisesti. Joskus nuorilla on vahvoja näkemyksiä vaikkapa elin-suojelun tärkeydestä, mutta asioiden analysoinnin ja keskustelun jälkeen he voivat

alkaa nähdä myös elinkeino-toiminnan merkityksen. Oikeusjärjestelmässä joudumme aina sovittamaan yhteen erilaisia näkökulmia, mutta samalla voimme painottaa ja tuoda sinne uusia arvoja.

POHJOISMAINEN RIKOSOIKEUS KIINNOSTAA MAAILMALLA

Toinen iso muutos yliopistolla on kansainvälistyminen. Oikeustieteen opiskelijoista jo kaksi kolmasosaa lähtee ulkomaille vaihto-opiskelijaksi. Helsinkiin vastaavasti tulee oikeustieteen opiskelijoita ympäri maailmaa ja heitä voi olla jopa 150 kerrallaan. Näin ollen pystymme keskustelemaan oikeusvertailevasti

Professori Kimmo Nuotio arvioi, että juuri nyt eri sukupolvet suhtautuvat maailmaan eri tavoin.

Rikosoikeuden professori Kimmo Nuotio on toiminut viimeiset kahdeksan vuotta oikeustieteellisen tiedekunnan dekaanina ja on nyt palaamassa omaan tehtäväänsä. Hän odottaa innolla, että pääsee taas kunnolla opettamaan, tutkimaan ja vaikuttamaan.

melkein mistä tahansa asiasta, Kimmo Nuotio kertoo.

– Suomalainen ja pohjoismainen rikosoikeusajattelu kiinnostaa kovasti Euroopan ulkopuolella piireissä, joissa pohditaan modernin oikeusvaltion rikosoikeuden tunnusmerkkejä. Näissä yhteisissä huomaa meille itsensänselvien asioiden tärkei-

den, esimerkiksi miten suuri resurssi on meille se, että ihmiset voivat luottaa viranomaiseen. Viime aikojen erikoiset oikeusjutut kuten Jari Aarnion tapaus eivät vaikuta juuri horjuttaneen ihmisten luottamusta poliisiin, tuomioistuimiin ja viranomaisiin. Ihmiset näkevät ne lähinnä yksittäistapauksina eivätkä

ajattele, että koko järjestelmä on mätä.

Hän näkee, että Suomessa on sellaisia henkisiä aseneresursseja, joiden avulla yhteiskunnassa pystytään käsittelemään myös ikäviä asioita kuten seksuaalirikoksia ja lapsiin kohdistuvia rikoksia. Esimerkiksi seksuaalisen ahdistelun kriminalisointi oli helppo tehdä, koska fyysisen koskemattomuuden ja seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suoja on kaiken läpileikkaava lähtökohta. Monessa maassa sen sijaan nähdään, ettei valtio voi puuttua esimerkiksi lasten ruumiilliseen kurittamiseen tai muuhun perheen sisäiseen väkivaltaan. Pohjoismaiseen ajatteluun ei myöskään kuulu korostaa rangaistuksen ankaruutta vaan symbolista viestiä sallitun ja kielletyn rajoista. Pohjoismaissa uskotaan siihen, että väärinkäyttäneet ihmiset voivat toimia tulevaisuudessa paremmin, jos heitä siihen tuetaan.

Kimmo Nuotio on pitkään ollut mukana Kiina-yhteistyössä. Hän pitää tärkeänä, että kiinalaisilla tutkijoilla ja vaikuttajilla on kansainvälistä vertailukohtaa rikosoikeudesta, muualtakin kuin monelle tutusta opiskelumaasta Yhdysvalloista. Kiinalaiset eivät kuitenkaan pidä oppimistareista ja asioista on parempi käydä dialogia.

– Viestini siellä on se, että valtiovaltan pitäisi luottaa enemmän omiin kansalaisiinsa ja uskaltaa vähentää kontrollia. Kiinassa rikosoikeus on

valtion vallankäytön väline ja kontrollin ajatellaan vaikuttavan rikollisuuteen. Olen yrittänyt tuoda esille, että yhteys on paljon vaikeampi.

Nuotio arvioi, että Kiinan oikeusjärjestelmässä on tapahtunut viime aikoina hennoja muutoksia. Edelleen Kiina on ylivoimaisesti maailman johtava kuolemanrangaistuksen soveltaja, mutta sen käyttöä on rajoitettu lähinnä väkivaltarikoksiin. Lisäksi Kiinassa on poistettu eräänlainen hallinnollinen pakkotyörangaistus ja pohditaan vankeuden vaihtoehtoja ja kokeillaan paikoin yhdyskuntapalvelua.

EU EI OLE MURTANUT RIKOSOIKEUDEN SELKÄRANKAA

Professori Kimmo Nuotio tähdentää, että Euroopasakin pohjoismainen lähestymistapa rikosoikeuteen koetaan viisaaksi. Suomessa oltiin 1990-luvulla kovin huolissaan siitä, että Euroopan unioni jyrää rikosoikeutemme. Nyt kokemusta on saatu, eikä EU ole kääntänyt rikosoikeutemme perusnäkemystä, hän arvioi. Säätelyitä on tullut järjestäytyneeseen rikollisuuteen, terrorismiin ja erilaisiin rajat ylittäviin tilanteisiin, mutta Suomen asettuminen eurooppalaiseen kehikkoon ei ole ollut ollenkaan niin vaikeaa kuin ennakoitiin.

– Huolet eivät ole kokonaan pois, mutta komissio ja Euroopan toimijat ovat koko ajan oppineet enemmän pohjoismaisen rikosoikeu-

Mitä enemmän saamme materiaalia sähköisiin palveluihin, sitä enemmän meillä on välineitä, joilla oikeuskäytäntöä voidaan analysoida, rikosoikeuden professori Kimmo Nuotio arvioi.

→ den ominaisuudesta. Esimerkiksi talousrikossääntelyn kehittämisessä Pohjoismaat ovat olleet edistyksellisiä. Pitää myös nähdä, että Euroopan unionissa perus- ja ihmisoikeusasiat ovat vahvistuneet ja EU:n perusoikeuskirjan merkitys kasvanut. Nämä asiat ovat tuoneet parempaa sisäistä tasapainoa EU:n katsantomalliin.

Aivan viimeaikaisesta kansallismielisestä kehityksestä Puolassa ja Unkarissa ja oikeusvaltion tilasta Itä-Euroopassa Nuotio on huolissaan. Hallitukset ovat pyrkineet vaikuttamaan jopa tuomioistuimiin ja niiden kokoonpanoihin. Suomeakin jo koskettaa se, kuinka riippumattomia tuomioistuimet näissä maissa ovat.

– Kun olemme tehneet yhteistä eurooppalaista sääntelyä, kuten eurooppalaisen pädätysmääräyksen ja muita instrumentteja, emme voi enää sallia, että järjestelmän piirissä olisi sellaisia viranomaisia tai tuomioistujia, jotka eivät voisi toteuttaa itsenäisesti unionin oikeuden periaatteita.

OIKEUDEN DIGITALISAATIO ETENEE

Merkittävä tulevaisuuden kehityssuunta on oikeuden digitalisaatio. Nuotio mukaan jopa 30 vuotta on puhuttu siitä, voiko tietokone toimia tuomarina, ja pohdittu oikeusinformatiikkaa eli miten oikeudellinen tieto järjestetään uudelleen. Nyt tähän on tulossa välineitä kuten semant-

tiin Finlex. Se mahdollistaa työkalujen kehittämisen, joilla käyttäjä löytää tarvitsemansa tiedon aivan eri tavalla kuin nyt, jolloin tietoa pitää osata hakea täsmälleen tietyllä tavalla. Myös syyttäjänvirastojen ja tuomioistuinten sähköinen asianhallintajärjestelmä AIPA etenee.

– Tavoite oikeudellisten palvelujen kehittämisessä on tuoda niitä lähemmäs tavallista ihmistä, kun nyt ne on tavallaan tehty lakimiehille. Teknologiaan täytyy yhdistää palvelumuotoiluosaaminen eli palvelu pitää osata räätälöidä niin, että tavallinen ihminen ymmärtää järjestelmän järjen ja saa sitä kautta apua kysymyksiinsä, Nuotio korostaa.

– Tässä tapahtuu valtavan suuria asioita vaikkapa rangaistuskäytännön ohjaamisen suhteen. Nykyään rangaistuskäytäntöä on vaikea tietää eikä sitä ole helppo ohjata vain Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksillä. Mitä enemmän saamme materiaalia sähköisiin palveluihin, sitä enemmän meillä on välineitä, joilla oikeuskäytäntöä voidaan analysoida. Sitä kautta voimme saada ratkaisutoimintaan lisää yhdenmukaisuutta ja linjakkuutta. Tavallaan koko oikeus vähän muuttuu, kun tietoa järjestelmästä saadaan enemmän.

IHMISET MUKAAN KEHITTÄMÄÄN PALVELUITA

Helsingin yliopisto oikeustieteellinen tiedekunta on perustanut *Legal Tech Labin*

oikeusteknologiaa kehittämään. Yksi esikuva sille on yhdysvaltalaisen Stanfordin yliopiston *Legal Design Lab*.

– Stanfordin kokeilussa palvelumuotoilu on keskeinen näkökulma ja asiakkaat on otettu mukaan miettimään palvelua. Esimerkiksi moniammatillinen tiimi on kohdannut vapautuvia vankeja ja tarkastellut heidän tarpeitaan digitaalisen palvelun avulla. Koska monet vapautuvat vangit eivät ole kovin oppineita, heille on pyritty esittämään mahdollisia polkuja myös kuvallisin keinoin. On mielettömän hienoa, että samalla kun Stanfordin yliopisto tekee avaruusajan automatisaatiotutkimusta, se miettii, miten näillä välineillä voidaan tukea vapautuvien vankien sijoittumista yhteiskuntaan.

Nuotio mielestä Suomessa pitäisi nähdä, että kun teknologiaan linkitetään palvelumuotoilu ja otetaan ihmiset mukaan suunnittelemaan, voidaan tehdä olla hyvinkin monenlaisia asioita. Hän ideoi, että esimerkiksi oikeusapua voitaisiin tehostaa rakentamalla palvelukarttoja ja muita välineitä, joiden avulla ihmiset pystyisivät hoitamaan osan asioista itskin. Tai digitaalisten palvelujen avulla voitaisiin ehkäistä vaikkapa koulukiusaamista. Rikosseuraamusjärjestelmässä voitaisiin varmaankin hyödyntää digitaalisia välineitä rangaistusajan suunnitelmien teossa tai avoseuraamuspuolella. Lisäksi mill-

eniaalit tulevat odottamaan tuomioistuimilta jonkinlaista sähköistä palvelua, kuten esimerkiksi verottajalta saa.

– Juuri oikeudellisten palvelujen tuottamiseen teknologia ja palvelumuotoiluosaaminen voisi tuoda laatua ja tehokkuutta. Suomessa ja Pohjoismaissa on sekä teknologian että palvelumuotoilun osaamista, mutta emme kuitenkaan ole olleet aivan hereillä ja näiden asioiden linkittäminen on jäänyt vajaaksi. Legal Tech Labimme ideana onkin heittää opiskelijat ympäristöön, jossa on ohjelmistoyhtiöitä, palvelumuotoiluhimiä, asianajajia ja oikeushallinnon väkeä. Meidän pitää olla avaramielisiä ja ymmärtää, että jotakin tapahtuu ja on parempi olla itse tekemässä asioita kuin ostaa joku amerikkalainen ohjelma. Kehittävä ote antaa myös merkitystä työlle. ■

■ RIIKKA KOSTIAINEN

Miten rikollisuus ja sen torjunta muuttuvat tulevaisuudessa?

- 1) Mitkä trendit yhteiskunnassa voivat vaikuttaa rikollisuuden määrään ja miten?
- 2) Millaisia uusia rikosilmiöitä ennakoit tulevan Suomeen tai millaisten rikostyyppien lisääntymän nykyisestä?
- 3) Mitä on tärkeää tehdä nyt?
- 4) Millaista osaamista/asiantuntijuutta rikollisuuden ennaltaehkäisyssä ja vähentämisessä tarvitaan?
- 5) Miten teknologian kehitys muuttaa rikosten ennaltaehkäisyn parissa tehtävää työtä?

Haaste-lehti kysyi sähköpostitse eri alojen asiantuntijoilta arvioita rikollisuuden kehittymisestä Suomessa ja rikosentorjuntatyön tarpeista noin seuraavan kymmenen vuoden aikana. Kyselyn saaneista (14) puolet ehti vastata siihen.

Asiantuntijat kantavat huolta eriarvois-

tumisen lisääntymisestä yhteiskunnassa, syrjäytymisestä ja asenneilmapiiristä. Rikollisuuden nähdään siirtyvän entistä enemmän verkkoon ja kansainvälistyvän. Rikollisuuden määrään nähdään vaikuttavan paljolti valvonnan määrän, jossa on myös omat haasteensa perusoikeuksien kannalta.

Rikosten ehkäisytyössä nähdään tarpeellisesti mm. yhteistyön lisääminen eri toimijoiden kesken, eri alojen ihmisten kouluttaminen rikosentorjunnan näkökulmista, dialogin lisääminen ja nuorten kuunteleminen, poliisin ennalta estävän toiminnan lisääminen ja teknologian mahdollisuuksien hyödyntäminen. →

TEKNOLOGINEN KEHITYS, KANSAINVÄLISTYMINEN JA POLARISAATIO ISOJA TRENDJÄ

Poliisiammattikorkeakoulun rehtori **Kimmo Himberg**:

1 Rikollisuuden muutoksia tarkasteltaessa nostetaan mielestäni usein esiin ilmiöitä, jotka yhteiskunnan ”kriminologisessa toimintaympäristössä” voivat lopulta olla melko marginaalisia. Näinä aikoina nähdäkseni rikollisuuden määrään vaikuttavia tekijöitä on kolme:

■ Teknologinen kehitys: mm. verkkorikollisuudessa olemme nähneet hyvin lyhyellä aikavälillä isoja muutoksia. Arvelen, että mm. verkkoteitse harjoitettava petosrikollisuus tulee yhä laajenemaan. Sen taustalla on järjestäytyneitä, teknisesti osaavaa ja hyvin organisoitua toimintaa. Yhden tekijän tai tekijäryhmän rikosten asianomistajamäärät saattavat olla kymmenissä tuhansissa. Myös verkkoteitse tapahtuva uhkailu ja kiristäminen ym. tulevat lisääntymään, samoin verkon välityksellä tapahtuva tai sitä hyödyntävä seksuaalirikollisuus.

■ Kansainvälistyminen: kytkeytyy edeliseen; valtionrajoilla ei ole enää rikosten tekijöille merkitystä. Tulemme myös jatkuvasti näkemään ulkomaisperäisten liikkuvien rikollisryhmien toimintaa sekä järjestäytyneen rikollisuuden rajat ylittävää yhteistyötä.

■ Yhteiskunnallinen polarisaatio ja lisääntyvä – osin tietoinen ja tavoitteellinen – syrjäytyminen. Kokemus on osoittanut, että päivittäisrikollisuudessa on tavanomaista, että tekijät ovat tavalla tai toisella marginalisoituneita. Voi siis olettaa, että laajeneva syrjäytyminen lisää arkirikollisuutta.

Toisaalta on useita merkkejä siitä, että yhteiskuntamme on yhä rauhallisempi ja turvallisempi. Hyvä taloustilanne, korkea työllisyysaste ja hyvä sosiaaliturvan taso myötävaikuttavat rikollisuustason mataluuteen.

2 Kyberrikollisuudesta puhutaan paljon, mutta se ei ole rikostyyppi vaan kertoo ainoastaan rikoksenteon välineestä. On selvää, että tietoturva-aukkoja hyödyntävä rikollisuus tulee yhä yleistymään. Periaatteessa verkkoteitse on nähdäkseni mahdollista tehdä lähes kaikkia niitä rikoksia mitä reaali maailmassakin – jopa väkivaltaa.

Toisaalta en oikein jaksa uskoa esimerkiksi terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten tai niiden valmistelun merkittävästi lisääntyvän Suomessa. Ne jäävät yksittäistapauksiksi ja jää osin kyseenalaiseksi, onko kyse varsinaisesta terrorismista vaiko sinänsä tavanomaisista väkivallantekijöistä, jotka ovat saaneet vaikutteita median ja verkon välityksellä, mutta eivät omaa varsinaisesti yhteyksiä järjestäytyneisiin ryhmiin.

3 Kaikkein tärkeintä on pyrkiä rakentamaan ennakkointivalmiuksia. Turvallisuusympäristö on eittämättä aiempaa kompleksisempi, ja rikollisuuden torjumiseksi on kyettävä hieman nykyistä pidempään ennakkointiperspektiiviin, jotta viranomaisilla on valmistautumisaikaa vastata uusiin haasteisiin.

Erittäin tärkeänä pidän tietosuojan uudelleenarviointia: mm. terveysviranomaisten ja lainvalvontaviranomaisten välinen tiedonvaihto on ehdottomasti mahdollistettava. Rikostorjuntaneuvoston puheenjohtaja Eija Veltski on käyttänyt esimerkkeinä ns. Vilja-Eerikan tapausta sekä Helsingin Lönnrotinkadun yliajoa. Molemmat olisi voitu estää asianmukaisella tiedonvaihdolla. Usein tuntuu, että näistä keskusteltaessa kuvitellaan, että kansalaisten terveystiedot tulisivat sitten yleiseen jakeluun, mutta eihän tästä ole kyse: myös poliisilla on tiukka salassapitovelvoite.

4 Ensisijaista on ymmärtää, että osamistarpeet monipuolistuvat. Meillä on toki mm. kansainvälisesti verraten huipputasoinen poliisikoulutus, mutta ei sillä ole mahdollista vastata esim. kyberrikollisuuden haasteisiin.

5 Teknologinen kehitys on ehdottomasti ensi sijassa voimavara, ja tarjoaa uusia ja tehokkaita työvälineitä myös rikosoikeusjärjestelmän käyttöön. Sen ohella teknologiseen kehitykseen tietysti liittyy haasteita, joihin on kyettävä vastaamaan riittävällä osaamisella. Olen viime aikoina nähnyt jännittäviä uusia sovelluksia, joissa mm. sosiaalista mediaa hyödynnetään rikosten ennalta ehkäisyssä. Niiden kehittäminen ja hyödyntäminen vaatii ennakkoluulottomuutta ja valmiutta yhteistyöhön hyvin erilaisten toimijoiden kesken.

ELINKEINOELÄMÄN JA VIRANOMAISTEN YHTEISTYÖTÄ LISÄÄ

Johtaja **Risto Karhunen**, Finanssiala:

1 Tulevaisuuden ennustaminenhan ei ole vaikeaa, mutta oikein ennustaminen on! Nopeitakin muutosvoimia voi ilmetä, kuten tapahtui 2015 maahanmuuttoaallon myötä. Rikollisuus siirtyy nopeaa vauhtia tietoverkkoihin. Niitä käyttäen tehdään hyvin monenlaisia ja suuria rikoksia. Rikolliset eivät ole tähänkään saakka paljoa välittäneet maiden rajoista yms., ja tämä trendi tulee korostumaan. Suomi on varsin vakaa ja turvallinen maa. Kohtalaisen hyvä sosiaaliturva on osaltaan taannut rikollisuustason pysyvän alempana kuin esim. muissa Pohjoismaissa.

2 Uusia ilmiöitä voi ilmetä, kuten olemme saaneet kokea kuluvan vuoden valepoliisiaallon myötä. Olemme säästyneet laajamittaiselta, kansainväliseltä omaisuusrikollisuudelta, toisin kuin esim. Ruotsi. Toivottavasti Suomi pysyy ei-houkuttelevana kohdemaana. Tietoverkkoja hyväksikäyttäen tullaan tekemään aiempaa enemmän mitä erilaisimpia petoksia, huijauksia, ja ehkä myös haittaohjelmien levittämistä, jopa aktivismia. Terrorismin uhka on olemassa, mutta uhka on matalampi kuin monessa muussa maassa. Uskon näin olevan tulevinakin vuosina.

3 Sisäisen turvallisuuden strategian jalkauttamisessa korostuu ennakkointi. Siihen meidän pitää panostaa, ja tehdä se yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Meiltä puuttuu edelleen todellinen PPP (public private partnership), jossa viranomaisten ja elinkeinoelämän yhteisenä päämääränä on strateginen päätöksenteko. Satunnainen ja jopa henkilöriippuvainen yhteistyö ei riitä, vaikka arvo silläkin on. Myös viranomaisten ja elinkeinoelämän yhteisiin hankkeisiin pitää panostaa. Hyvä esimerkki tällaisesta on ajoneuvojen rekisterikilpien automaattiset lukulaitteet. Niillä on saatu hyviä tuloksia sekä rikostorjunnassa että liikenneturvallisuuden parantamisessa. Ilman vakuutusalan panostusta laitteita tuskin olisi saatu.

4 Kansalaisten on voitava luottaa siihen, että heidän tekemänsä rikosilmoitukset käsitellään asianmukaisesti. Nykyinen toimintatapa, jossa esitutkintaa rajoitetaan

Yhteiskunnan perusrakenteiden tulee olla kunnossa, jotta tarpeen ilmaantuessa tukea voidaan antaa varhaisessa vaiheessa ja riittävästi, painottaa **Esa Iivonen**.

ja lopetetaan mielestäni liikaa, on oikeusturvan ja kansalaisten sekä myös yritysten kannalta valitettava. Rikosten tutkinta vaatii erikoisosaamista ja tämä pätee myös päivittäisrikosten tutkintaan. Tutkintaresursseja on vähennetty liikaa. Ymmärrän kyllä hälytystehtävien hoidon tärkeyden. Rikostorjunta tarvitsee laajakatseisia tutkinnanjohtajia ja tutkijoita. Uutta ja jo käytettävissä olevaa teknologiaa tulee ottaa käyttöön, ja tässä viranomaisten tulisi tehdä yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa.

5 Teknologian kehitys antaa myös paljon uusia mahdollisuuksia rikosten torjunnassa ja tutkinnassa. Tietoverkkorikosten torjunta ja tutkinta vaativat tietenkin erityisosaamista. Mutta myös tavanomainen omaisuusrikollisuus saattaa muuttaa muotoaan. Esimerkiksi nykyaikaiset ajoneuvot pitävät sisällään suuren määrän dataa, jota tulee osata hyödyntää niin liikennerikostutkinnassa kuin muusakin rikostutkinnassa.

HYVINVOINNIN PERUSTA RAKENTUU LAPSUUDESSA

Johtava asiantuntija **Esa Iivonen**, Mannerheimin Lastensuojeluliitto:

1 Yhteiskunnassa esiintyvien arvojen koventuminen uhkaa lisätä eriarvoistumista. Eriarvoistuminen lisää riskiä rikollisuuden kasvulle. Ulkopuolisuus koulutuksesta, työelämästä ja sosiaalisista suhteista heikentää kiinnittymistä yhteiskuntaan. Jos eriarvoisuus ja syrjäytyminen lisääntyvät, on todennäköistä, että myös rikollisuus kasvaa. Eriarvoistuminen lisää riskiä myös vihapuheen ja muun viharikollisuuden kasvulle. Yhteiskunnan digitalisoituminen vaikuttaa merkittävästi myös rikollisuuteen. Rikokset siirtyvät yhä enemmän verkkomaailmaan.

2 Rikosten siirtyminen verkkomaailmaan koskee monia eri rikostyyppisiä, esimerkiksi talousrikoksia, yksityisyyden ja identiteetin suojaan liittyviä rikoksia,

viharikoksia ja seksuaalirikoksia ja tietenkin tietoliikenteeseen ja -järjestelmiin suoraan liittyviin rikoksiin. Jos syrjäytyminen lisääntyy, on todennäköistä, että myös väkivaltarikokset ja mahdollisesti omaisuusrikokset lisääntyvät väestöryhmissä, joissa on paljon ulkopuolisuutta koulutuksesta, työelämästä ja muista yhteiskuntaan kiinnittymistä ylläpitävistä rakenteista.

3 On tärkeä muistaa, että hyvinvoinnin perusta rakentuu lapsuudessa ja nuoruudessa. Lapsuus, nuoruus ja vanhemmuus eivät toteudu tyhjiössä, vaan yhteiskunnan päätökset ja rakenteet vaikuttavat niihin olennaisella tavalla. Lasten ja nuorten arjen kasvuympäristöistä on pidettävä hyvää huolta. Yhteiskunnan perusrakenteiden tulee olla kunnossa, jotta tarpeen ilmaantuessa tukea voidaan antaa varhaisessa vaiheessa ja riittävästi. Lasten ja nuorten kannalta tärkeitä perusrakenteita ovat varhaiskasvatus, koulut ja oppilaitokset ja niiden oppilashuolto, vapaa-ajan palvelut sekä vanhemmuuden tuki eri muodoissaan. On myös kiinnitettävä nykyistä enemmän huomiota lasten ja nuorten kohtaamiseen. Palveluissa on oltava aikaa pysähtyä ja kuunnella lasten ja nuorta. Nyt esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluiden piirissä on paljon lapsia ja nuoria, jotka eivät saa riittävä tarvittavaa apua ja tukea. Nuorista aikuisista, jotka ovat joutuneet jäämään mielenterveysyistä työkyvyttömyyseläkkeelle, vain harva on saanut psykoterapiaa.

4 Yhä enemmän tarvitaan monialaista osaamista ja yhteistyötä. Hyvinvoinnin edistäminen ja ongelmien ehkäiseminen ovat parasta rikollisuuden ennaltaehkäisyä. Oikeuskasvatuksen vahvistaminen kouluissa ja oppilaitoksissa olisi myös tärkeä toimenpide. Monialaisesta yhteistyöstä hyvä esimerkki on koulujen ja poliisin yhteistyö, joka pitäisi elvyttää. Poliisien vierailut kouluissa osana oikeuskasvatusta tulisi palauttaa.

5 Rikosten ennaltaehkäisyn tulee olla nettimaailmassa. Nettipoliisitoiminta on hyvä esimerkki tästä. Kouluissa ja oppilaitoksissa tulee panostaa vahvasti mediakasvatukseen. Netti ja some ovat tärkeä osa lasten ja nuorten arkea. Lapsilla ja nuorilla tulee olla riittävät mediataidot, jotta he osaavat toimia netissä ja somessa niin, etteivät joudu siellä rikosten uhreiksi ja etteivät tietämättömyyttään tai ajattelemattomuuttaan itse syyllisty siellä rikoksiin.

RIKOKSEN UHRIN TUKEMINEN VÄHENTÄÄ TULEVIA ONGELMIA

Toiminnanjohtaja **Leena-Kaisa Åberg**, Rikosuhripäivystys:

1 Syrjäytyminen ja paperittomuuden lisääntyminen heikentävät ihmisten hyvinvointia ja osallisuutta yhteiskunnassa. Ne voivat lisätä altistumista rikosten kohteeksi joutumiselle sekä lisätä rikolliseen toimintaan osallistumista, joskus myös siihen pakottamista, joka on yksi ihmiskaupan muodoista.

Alkoholipoliittiset ratkaisut vaikuttavat alkoholin käyttöön. Hallituksen kaavailema alkoholin myynnin vapauttaminen lähikaupoissa tulee todennäköisesti lisäämään alkoholin käyttöä, mikä voi vaikuttaa väkivallan ja rikollisuuden lisääntymiseen.

Asenneilmapiiri on kehittynyt viime vuosina huolestuttavaan suuntaan. Tämä on näkynyt vihapuheen ja viharikosten lisääntymisenä, vaikka kasvukehitys on 2016 tilastojen perusteella taittunut. Olennaista näiden rikosten ilmi tulemisessa on se, kuinka rikoksen uhrin uskaltaa ja motivoituvat tekemään rikosilmoituksia.

Mielenkiintoista on nähdä, miten yhteiskunnallinen keskustelu seksuaalirikoksista ja seksuaalisesta häirinnästä ja toisaalta seksuaalirikosten uhrien tukipalveluiden vahvistaminen ja esimerkiksi turvakotipaikkojen lisääntyminen tulevat näkymään rikosilmoitusten määrässä seksuaalirikosten ja lähisuuhdeväkivallan osalta. Voisi arvioida, että avoin keskustelu →

On tärkeää sisällyttää tietoisuutta rikosten ennaltaehkäisystä eri alan ihmisten osaamiseen.

Tätä työtä tulisi tehdä paikallistasolla kunnissa ja eri palveluissa, sanoo **Leena-Kaisa Åberg**.

→ ja palveluiden parantuminen rohkaisevat rikosilmoitusten tekemiseen. Lähisuhdeväkivalta ja seksuaalirikokset ovat suurimmat rikostyyppit Rikosuhripäivystyksen asiakastyössä, joten myös RIKUn palveluiden vahvistuminen voi vaikuttaa tähän kehitykseen.

2 On todennäköistä, että verkkoa rikollisuuden välineenä tullaan käyttämään yhä enemmän. Mitä enemmän ihmiset toimivat ja kaupankäynti tapahtuu verkossa, sitä todennäköisemmin se on myös rikollisen toiminnan alusta. Myös rikosten tekemisen helpous verkossa saattaa lisätä rikollisuutta. Toisaalta verkkorikosten torjumiseen on tänä päivänä enemmän myös osaamista ja keinoja. Rikosuhripäivystyksen chat-palvelussa näkyvät nuorten lisääntyneet kysymykset verkossa tapahtuvista rikoksista, esimerkiksi kuvien jakamisesta, seksuaalisesta häirinnästä ja identiteettivarkauksista.

Myös haavoittuvassa asemassa oleva ihmisten hyväksikäyttö tulee lisääntymään ja jo nyt työssämme näkyy paperittomien ihmisten lisääntynyt hyväksikäyttö työmarkkinoilla. Pahimmillaan kyse on ihmiskaupasta, jota esiintyy Suomessa erilaisissa muodoissa. Ihmiskaupparikosten lisääntyminen viranomaisten tilastoissa saattaa nousta myös sen vuoksi, että ilmiötä opitaan tunnistamaan paremmin. Kansalaisjärjestöjen tekemä kehittämistyö ja koulutukset ovat levittäneet tietoa ihmiskaupasta ja sen tunnistamisesta.

Ikäihmisten erilainen hyväksikäyttö ja kaltoinkohtelu tulee todennäköisesti lisääntymään. Sairaudet, toimintakyvyn heikkeneminen ja riippuvuus toisista ihmisistä altistavat taloudelliselle hyväksikäytölle.

3 Tärkeää on syrjäytymisen ehkäiseminen, paperittomuuden kasvun katkaiseminen, suvaitsevan asenneilmapiirin vahvistaminen, sellaiset alkoholipoliittiset päätökset, jotka eivät lisää alkoholin käyttöä, turvatoimet verkossa toimimiseen ja

ikäntyneiden tietoisuuden lisääminen hyväksikäytön mahdollisuuksista. Myös avoin keskustelu ja tiedottaminen on tärkeää, jotta rikokset osataan tunnistaa ja uhrit rohkaistuvat hakemaan apua ja neuvoja.

Samaan aikaan on lisättävä tietämystä rikoksen uhrien tukipalveluista, jotta ihmiset löytävät palvelut ja ammattilaiset osaavat ohjata ihmiset palveluiden piiriin. Tukipalvelut ovat tärkeitä rikoksen uhrien selviytymisen kannalta, oikeusturvan toteutumiseksi ja vahinkojen minimoimiseksi. Tuen saanti vaikuttaa myös siihen, miten ihminen myöhemmin elämässä reagoi ja käyttäytyy ja voi vähentää esimerkiksi väkivallan käyttämistä ratkaisuna konfliktitilanteissa.

4 On tärkeää sisällyttää tietoisuutta rikosten ennaltaehkäisystä eri alan ihmisten osaamiseen. Tätä työtä tulisi tehdä paikallistasolla kunnissa ja eri palveluissa. Esimerkiksi vaikeasti oireilevien nuorten ohjaaminen riittävän avun piiriin vähentää ongelmia myöhemmin elämässä.

Rikoksen uhreille ja rikoksen tekijöille suunnatut korjaavat tai ennaltaehkäisevät erityiset palvelut tuskin tulevat koskaan täysin vastaamaan tarpeeseen. Näitä teemoja tulisi sisällyttää kaikkien ammattiin opiskelevien koulutuksiin. Tietoisuuden ja osaamisen lisääntyessä asioihin voidaan vaikuttaa varhaisemmassa vaiheessa, jolloin mahdollisia vahinkoja voidaan minimoida tai estää kokonaan.

Poliisin ennalta estävä toiminta on tärkeää, kun halutaan luoda yhteyksiä vähemmistöryhmiin, lisätä luottamusta poliisin toimintaan ja kehittää yhteistyötä järjestöjen ja poliisin välillä. Tällä tavalla voidaan lisätä ennakointia, varhaista reagointia ja keskinäistä luottamusta.

Yksi esimerkki luottamuksen rakentamisesta on niin sanotun palomuurin rakentaminen tilanteissa, joissa paperiton rikoksen uhri ei uskalla tehdä rikosilmoitusta, koska pelkää sen johtavan maasta poistamiseen. Palomuurilla tarkoitetaan

järjestelmää, jossa rikosilmoituksen voi tehdä ilman, että paperittomana oleskeleva henkilö otetaan säilöön tai että maasta poistaminen käynnistyy.

5 Uhrien parissa tehtävässä työssä voidaan hyödyntää tekniikkaa monin eri tavoin. Esimerkiksi Rikosuhripäivystyksen chat-työ on osoittautunut hyväksi ja tehokkaaksi tavaksi tarjota tukea ja neuvontaa osalle rikoksen uhreista. Sen avulla tavoitetaan muita palveluita paremmin nuoria rikosuhreja. Verkkoalustaa voidaan käyttää myös ryhmäpohjaisessa tukityössä, esimerkiksi vertaisryhmätöiminnassa. Monelle on tärkeää saada apua anonymisti, mikä usein myös rohkaisee hakeutumista henkilökohtaisemman tuen piiriin, kun luottamus on syntynyt palveluntuottajaan. Videoyhteyden avulla voidaan tarjota henkilökohtaista palvelua haja-asutusalueilla asuville henkilöille tai heille, joiden muusta syystä on vaikea päästä palvelupisteeseen. Tukipalveluiden verkkosivuilla voidaan laatia erilaisia tietopaketteja, testejä ja kyselyitä, jotka antavat tietoa siitä, miten omalla toiminnallaan voi ehkäistä rikoksen uhriksi joutumista, ja jotka auttavat tunnistamaan onko joutunut tai joutumassa rikoksen kohteeksi.

SYRJÄYTETTYJEN OSALLISUUTTA ON PARANNETTAVA

Tutkija **Jouko Karjalainen**, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos:

1 Jos kotouttaminen ei onnistu nykyistä paremmin, on pelättävissä maahanmuuttajien rikollisuuden kasvu. Erityisen tärkeää on heidän mahdollisuutensa päästä nopeasti työelämään.

2 Ilmitulevien talous- ja etenkin verorikosten määrä tulee kasvamaan, mikäli media ja myös viranomaiset niin tahtovat. Kyse on kuitenkin enemmänkin näiden rikosten tuleminen julkisuuteen, ei välttämättä niiden lisääntyminen nykyisestä.

Vihan ja pelon ilmapiiri voi vähentää ihmisten halua puuttua rikoksiin, arvioi Setlementtiliitto.

3 Maahanmuuttajien ja muiden syrjäytettyjen ryhmien työllistyminen ja muun osallisuuden vahvistaminen. Kyse on siis ensi sijassa kohtuullisen riittävän toimeentulon turvaamisesta, mikä varmimmin tapahtuu ansiotulojen avulla. Lisäksi tarvitaan mahdollisuuksia osallisuuteen kannattelevissa yhteisöissä ja tunnetta mahdollisuuksistaan vaikuttaa omiin valintoihinsa. Islannin ja Suomessa Icehearts-toiminnan esimerkit näyttäisivät viittaavan siihen, että juuri poikien osalta urheilulla voi olla suurikin merkitys.

4 Hyvin monenlaista, etenkin nuorten kohdalla tulisi saada lisää heidän maailmaansa tuntevia ohjaajia, valmentajia, mentoreita ja opettajia. Jo vankilassa olevien ja olleiden kohdalla kyse on ehkä vieläkin tarkemmasta valikoinnista, löytää jo yhteiskunnan ulkopuolelle ajautuneille mahdollinen väylä takaisin(päin).

5 Valvonnan välineet tulevat lisääntymään ja monipuolistumaan. Sillä on eittämätön kaksoisvaikutus: erityyppinen valvonta lisää kiinnijäämisriskiä ja toisaalta siirtää osan rikollisuudesta valvonnan tavoittamattomiin. Jälkimmäisestä vakavana esimerkkinä on vaikkapa TOR-verkko. Yhteydenpitomahdollisuuksien kehittyminen on syytä nähdä mahdollisuutena, samoin kuin sosiaalisen median kautta tapahtuva joukkomittaisempi rikollisuuteen ja päihdekäyttäytymiseen vaikuttaminen. A-klinikkasäätiön Päihdelinkki on tässä asiassa klassikko.

NÄKÖALATTOMUUS VOI LISÄTÄ RIKOLLISUUDEN RISKIÄ

Setlementtiliitto (liiton näkökulmat koonnut asiantuntija Regina Järg-Tärno):

1 Suurin ongelma rikollisuudenkin suhteen ovat ihmisten toimeentulo-ongelmat ja työttömyys, jota aiheuttavat työelämän muutokset ja työn siirtyminen muualle. Ylivelkaantuminen voi johtaa epätoivoisiin rikollisiin ratkaisuihin ja yli-

päätään näköalattomuus voi lisätä riskinottoa rikosten suhteen. Joissakin perheissä koetaan köyhyyttä ja osattomuutta jo useassa sukupolvesta, minkä vuoksi lastensuojelun keinojen lisäksi tarvitaan esimerkiksi tasavertaisia harrastusmahdollisuuksia lapsille. Polarisoituminen ja vihan lietsominen yhteiskunnassa lisää viharikoksia, myös auttajiin kohdistuvia. Vihan ja pelon ilmapiiri voi vähentää ihmisten halua puuttua rikoksiin. Yhteiskunnan väestörakenteen muotoutuminen ja ikääntyminen vaikuttavat myös rikollisuuteen, esimerkiksi ikäihmiset voivat altistua rikollisuudelle, jos heillä ei ole suojaavia tukiverkkoja. Maailmanlaajuisesti ilmastonmuutoksen aiheuttamat luonnonkatastrofit ja nälänhätä sekä sodat ja vaino voivat ajaa ihmismassoja nopeastikin liikkeelle ja tarvitaan pitkäjänteisiä ratkaisumalleja, jotteivat nämä ihmiset joudu rikollisten hyväksikäyttämiksi tai ajaudu rikolliseen toimintaan. Setlementtiliikkeen näkökulmasta huolestuttavat yhteiskunnan muutokset, jotka uhkaavat perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista ja hyvää ihmisarvoista elämää.

Rikollisuuden määrään luonnollisesti vaikuttaa, kuinka paljon resursseja kohdennetaan rikollisuuden kontrolliin ja valvontaan sekä millaisia lainsäädännön muutoksia tulevaisuudessa tulee. Myös uhrien haluttomuus ilmoittaa rikoksista voi lisääntyä ja vääristää rikostilastoja. Tätä voi lisätä viranomaisten haluttomuus tutkia tiettyjä rikoksia tai kyseenalaistaa uhrien kokemuksia, mistä olemme toiminnassamme haavoittuvien ihmisten parissa huomanneet jo vähän merkkejä.

2 Korruptiorikollisuuden lisääntymiseen on riskejä vallan, luottamuksen ja päätöksenteon harmailta alueilla, minkä vuoksi avoimuutta tarvitaan lisää. Myös huumoririkollisuus voi muuttaa muotoaan ja huumeiden käyttö lisääntyä vastauksena sekä pahaan että hyvään oloon ja työtehokkuuden lisääntymiseen.

Teknologian kehitys voi altistaa hyväuskoiset tai osaamattomat ihmiset rikoksen uhreiksi. Siksi tarvitaan koulutusta ja mahdollisuuksia hoitaa asiansa myös muuten kuin verkossa.

3 Tärkeintä on kestävä kehityksen yhteiskuntasitoumuksen toteuttaminen. Setlementtityön näkökulmasta se tarkoittaa työmme jatkamista, tehostamista ja resursointia. Yhteiskuntarauhan kannalta tärkeimpiä asioita ovat ihmisten toimeentulon turvaaminen ja uudentyypiset ratkaisut työttömyyden ja työllisyyden välimaastoon, auttamisen ja empatian vahvistaminen yhteiskunnassa, kuuntelemisen ja dialogin taidot, koulutusmahdollisuudet kaikenikäisille ja erilaisten oppijoiden tarpeiden huomiointi, viihtyisien ja yhteisöllisten asuinympäristöjen kehittäminen, jalkautuvan yhteisösosiaaliryhmien, etsivän ja tukevan nuorisotyön ja sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisen työn lisääminen sekä yhteiskunnallisen yrittäjyyden lisääminen.

4 Rikoksenehkäisytyössä tarvitaan tietoa ja kokemusta syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten arjesta. Kokemustemme mukaan parhaat ratkaisut saadaan, kun ihmiset saavat itse määritellä ja ratkaista ongelmiaan. Ruohojuuritasolla toimivien kansalaistoimijoiden äänen ja asiantuntijuuden kuunteleminen on tärkeää.

5 Teknologia tarjoaa hyvät mahdollisuudet rikosten ennaltaehkäisyyn ja ennen kaikkea selvittämiseen, mutta samalla se tuo riskejä ihmisten vapauksien ja oikeuksien kannalta. Teknologiset ratkaisut torjuvat erityisesti arkirikollisuutta, jota ihmisten selviytymispaineet lisäävät. Vapaaehtoisuuskentällä huolettaa teknologian käyttö esimerkiksi paperittomien auttajien seurantaan. Teknologian ja tietojen väärinkäytön mahdollisuudet myös viranomais-toiminnassa pitää pystyä sulkemaan pois.

Jatkuuko rikollisuuden laskutrendi?

Jyri Paasonen, OTT, dosentti, tutkijatohtori, turvallisuusalan yrittäjä:

Suomessa poliisin tietoon tulleiden rikosten lukumäärä suhteutettuna asukaslukuun on laskenut huippuvuoden 1990 noin tuhannesta rikoksesta vuoden 2014 alle 800 rikokseen 10 000 asukasta kohden. Erityisesti henkirikokset ja varkaudet ovat vähentyneet selvästi. Havainnot rikollisuuden laskutrendistä ovat samankaltaisia lähes kaikissa länsimaissa. Kun 1960–1980-luvuilla väkivalta ja omaisuusrikokset vielä kasvoivat, 1990-luvulle tultaessa ne kääntyivät laskuun. Ilmiötä on pyritty selittämään haasteeksi kriminologian kansainvälisellä kentällä, mutta yksimielisyyttä ei ole siitä, mikä on todella aiheuttanut rikollisuuden laskun.

Tutkijat etsivät tyyppillisesti syitä kontrollipolitiikan osa-alueista, kuten ankarammista rangaistuksista ja poliisin toiminnan tehostumisesta. Osa tutkijoista etsii syitä yhteiskunnan olosuhteista, kuten talouden suhdanteista, tulonjaosta ja väestörakenteen muutoksista. Englantilainen professori **Graham Farrell** tutki-

musryhmineen on valtavirrasta poiketen korostanut yksityisen turvallisuusalan kasvun merkitystä ja turvallisuusteknologian kehitystä. Farrell, **Tilley** ja **Tseloni** (2014) käsittelevät artikkelissaan turvallisuushypoteesiksi (security hypothesis) nimettyä teoriaa ja siitä kumpuavaa selitystä. He osoittavat kiistattomasti, että turvallisuusteknologia vaikuttaa mm. autovarkauksien ja autoista varastamisen vähenemiseen. Tilastot osoittavat, että tilaisuus tekee varkaan -tyyppiset autovarkaudet lähtivät 1990-luvun alussa nopeasti laskuun sen jälkeen, kun Isossa-Britanniassa ja Australiassa ajonestolatitteet yleistyivät. Ammattimaisemmin tehtyjen autovarkauksien väheneminen on kuitenkin ollut hitaampaa. Tästä voisi tehdä johtopäätöksen, että kehittyneempi turvallisuusteknologia on estänyt nimenomaan nuorten ja vähemmän taitavien varkauden toimintaa.

Vaikka asiaa ei ole yhtä tarkasti tutkittu Suomessa, kehitys vaikuttaa olleen samankaltaista täälläkin. Johtopäätösten vetämistä vaikeuttaa lainsäädännön ja rikosnimikkeiden muutokset, mutta kiistatonta on,

että autovarkaudet ovat laskeneet Suomesakin koko 2000-luvun. Turvallisuushypoteesia kannattavien tutkijoiden mukaan erityisen selvästi turvallisuusteknologian merkitys on näkynyt myös asuntomurtojen ja myymälävarkauksien vähenemisenä. Farrell ja kumppanit myöntävät silti, että väkivaltarikollisuuden laskua turvallisuusteknologia ei yksiselitteisesti selitä. Tutkimusryhmä nostaakin esiin mahdollisuuden, että omaisuusrikosten väheneminen olisi epäsuorasti vähentänyt myös väkivaltaa.

Toinen mielenkiintoinen trendi on verkkorikollisuus ja siihen liittyvät rikosentorjunnan sekä tutkinnan haasteet. Verkkorikollisuuden tutkimiseen tarvitaan uusia menetelmiä ja tekniikkaa todistelun pohjaksi. Tarvitaan ihan uudenlaista osaamista ja ymmärrystä verkkorikollisuudesta. Lisäksi perinteinen rikollisuuskin siirtyy entistä voimakkaammin verkkoon. Tästä hyvänä esimerkkinä on krypto-markkinat, jossa käydään huumekauppaa. Lisäksi sieltä voi ostaa esimerkiksi hakerointipalveluita tai arkaluonteista tietoa. ■

Sisäisen turvallisuuden strategia ennakoi tulevaisuutta

Hallitus hyväksyi periaatepäätöksen sisäisen turvallisuuden strategiasta lokakuussa. Strategiassa ”Hyvä elämä – turvallinen arki” sisäinen turvallisuus tarkoittaa sitä, että ihmiset voivat nauttia yhteiskunnan tarjoamista oikeuksista ja vapauksista ilman rikollisuudesta, häiriöistä, onnettomuuksista ja muista ikävistä kansallisista tai kansainvälisistä ilmiöistä johtuvaa pelkoa tai turvattomuutta.

Strategia sisältää ennakointiosion, jossa kuvataan Suomen sisäiseen turvallisuuteen lähivuosina vaikuttavat muutosvoimat. Suomen sisäinen turvallisuuden toimintaympäristö on aiempaa monimutkaisempi ja siihen vaikuttavat myös Suomen ulkopuoliset tekijät. Megatrendeiksi strategi-

assa määritellään globaali keskinäisriippuvuus, teknologia, kestävyyskriisi ja demokratian perinteisten instituutioiden heikkeneminen. Tulevaisuudessa turvallisuustilanteen muutokset ovat yhä todennäköisempiä ja niihin on vaikea varautua etukäteen. Tärkein sisäisen turvallisuuden haaste on laajeneva ja monimuotoinen syrjäytyminen. Se lisää yhteiskunnallisten häiriöiden riskiä ja määrittelee suurelta osin tarpeen turvallisuusviranomaisten tuottamille palveluille.

Arjen toistuvat turvallisuusongelmat kasaantuvat hyvin voimakkaasti pienelle väestönosalle. Esimerkiksi alle viisi prosenttia väestöstä tekee yli puolet kaikista rikoksista ja kymmenen prosenttia väestöstä kokee yli kaksi kolmasosaa kaikista väkivallasta. Toisaalta esimer-

kiksi ikääntyneiden tai lapsiperheiden turvallisuusongelmat ja -tarpeet ovat hyvin erilaisia.

– Kun puhumme turvallisuudesta, meidän on aina mietittävä kenen turvallisuudesta puhumme ja miten juuri niihin turvallisuustarpeisiin vastataan tehokkaasti. Samat keinot edistää turvallisuutta eivät toimi kaikille, sisäministeri **Paula Risikko** korosti strategian julkistamistilaisuudessa.

Rikosentorjuntaneuvoston puheenjohtaja, kihlakunnansyyttäjä **Eija Velitski** arvioi tilaisuudessa, että viranomaiset tekevät paljon työtä ja myös yhteistyötä ja luovat toimintamalleja, mutta kukaan ei ota ihmisestä kokonaisvastuuta. Syrjäytynyt nuori tarvitsee tuekseen rinnalla kulkijan. /RK

■ MIKKO AALTONEN & HEIKKI KAUPPI

Oppivat koneet rikollisuutta torjumassa?

Ennustemalleja kehitetty maailmalla rikosoikeusjärjestelmän tarpeisiin

On sanomattakin selvää, että rikosten ennaltaehkäisy helpottuisi huomattavasti, jos tulevat rikokset voitaisiin ennustaa tarkasti. Yleisesti ottaen rikollisuuden määrän muutoksia on kuitenkin kovin vaikea ennakoida edes aggregaattitasolla. Vaikka rikoskäyttäytymisen varhaisista riskitekijöistä tiedetään

kohtalaisen paljon, emme silti pysty kovinkaan tarkkaan ennustamaan sitä, ketkä lopulta päätyvät rikosuralle.

Näistä vaikeuksista huolimatta maailmalta on löydettävissä useita esimerkkejä sekä poliisin että rikosseuraamusjärjestelmän toiminnasta, joka nojaa tavalla tai toisella rikosennusteisiin. Näyttäisi siltä,

että erityisesti koneoppimiseen (machine learning) perustuvien yksilö- ja aluetaisoisten rikosennusteiden rooli on kasvamassa.

Nopeasti kehittyvien koneoppimismenetelmien tarjoamia mahdollisuuksia on käsitelty viime vuosina myös akateemisessa tutkimuksessa. Koneoppimismallien →

→ ennustetarkkuutta käsittelevään tutkimushankkeeseemme liittyvä kirjoituksemme perustuu muutamaa keskeiseen tutkimukseen, joissa on käsitelty yksilötasoisista uusintarikollisuuden riskin arviointia, tutkintavankeuspäätöksiä sekä poliisitoiminnan alueellista suuntaamista koneoppimisen avulla.

MITÄ KONEOPPIMINEN ON?

Koneoppiminen viittaa etupäässä tietojärjestelmätiiteilijöiden kehittämiin ennuste-, erottelu- ja tunnistamismenetelmiin. Alkuperäinen tavoite on ollut esimerkiksi ”opettaa” tietokone tunnistamaan käsinkirjoitetun tekstin kirjaimia tai erottamaan kuvasta esineitä tai eläimiä. On myös haettu menetelmiä dynaamisiin ongelmiin, joissa paras reagointitapa tai oikea resurssien allokointi on opittava toistuvissa päätöksentekotilanteissa.

Koneoppimisen varhaisia ennusteongelmia yhdistää se, että niihin on lähes mahdotonta soveltaa perinteisiä tilastollisia menetelmiä ja malleja. Esimerkiksi kuvantunnistamisongelmassa ennuste muodostetaan valtavasta määrästä digitalisoidun kuvan pikseleitä. Ei ole selvää teoriaa, miten pikselit tulisi muuntaa ennustemuuttujiksi ja millaisella tilastollisella mallilla niistä saisi parhaan erottelu- tai ennustesäännön.

Koneoppimisessa ennustesääntö muodostetaan algoritmilla, joka jäljittelee oppimisprosessia tai voidaan ainakin mieltää sellaiseksi. Parhaat tulokset ovat syntyneet algoritmeilla, joissa ennustesääntö rakennetaan kumulatiivisesti askel kerrallaan. Kussakin algoritmin askeleessa ennustesääntöön lisätään uusi osanen, joka ennustaa jotain sellaista, mitä edeltävissä askeleissa ei kyetty ennustamaan. Vaikka koneoppimisalgoritmin yksittäisessä askeleessa tehty lisäys perustuu yleensä yksinkertaiseen malliin, iteroinnin myötä kumulatiivisesti syntyvä ennustesääntö voi olla mielivaltaisen monimutkainen. Tämä merkitsee, että koneoppimisen avulla aineistosta voidaan löytää paras ennustesääntö riippumatta siitä, kuinka monimutkainen se on.

Toisaalta menetelmässä on huomiotava, että oppiva ennustesääntö saattaa lopulta mukautua aineistoon liian hyvin, jolloin samaa ennustetarkkuutta ei saavuteta, kun ennustesääntöä sovelletaan

havaintoihin, jotka eivät olleet ennustesäännön muodostuksessa mukana. Tätä ongelmaa kutsutaan ylisovittamiseksi (overfitting).

Koneoppimismenetelmien menestys nojaa suurelta osin tekniikkoihin, joilla ylisovittamista pyritään välttämään. Keskeinen kysymys on, miten löydetään optimaalinen askelmäärä, jonka tuottama ennustesääntö antaa tarkimmat ennusteet havainnoille, jotka eivät ole algoritmin käytössä. Yleensä askelmäärä ratkaistaan soveltamalla ristiinvaldointia, jossa osa alkuperäisestä aineistosta varataan otoksen ulkopuolisen ennustetarkkuuden mittaamiseen. Lukuisat sovellukset ja analyysit viittaavat siihen, että ylisovittamista kontrolloivat tekniikat onnistuvat hyvin – jopa niin hyvin, että algoritmeja pidetään ylisovittamisen suhteen lähes immuuneina.

Yleisesti voidaan todeta, että koneoppimisen avulla laajasta tietomassasta saadaan tehokkaammin paras ennustava informaatio esille kuin perinteisillä tilastotieteellisillä menetelmillä. Koska koneoppimismenetelmät löytävät oikeat muuttujat ja niiden ennustavat vaikutukset automaattisesti, sama ennustetarkkuus voidaan saavuttaa erilaisilla syötetiedoilla. Koneoppimisessa ei ole niin kriittistä, että ennusteeseen valitaan ”oikeat” muuttujat vaan riittää, että mukaan valitaan muuttujat, jotka pitävät ennustamisen kannalta olennaisen informaation sisällään. Lisäksi syötteenä käytetyt muuttujat voivat olla keskenään päällekkäisiä tai voimakkaasti riippuvia.

Koneoppimismenetelmää on kuitenkin kritisoitu siitä, että sen tuottama ennustesääntö saattaa jäädä ”mustaksi laatikoksi”, joka ei paljasta, millä tekijöillä on merkittävin vaikutus saatuaan ennusteeseen. Mm. tähän ongelmaan haetaan uusia ratkaisuja kirjoittajien meneillään olevassa tutkimuksessa, jossa ennustetaan rikollisuuden uusimista suomalaisella aineistolla.

KONEOPPIMISMALLIT EHDONALAISEN VAPAUTTAMISEN JA TUTKINTAVANKEUSPÄÄTÖSTEN TUkena

Yksilötasoisien ennustemallien paremmuudesta suhteessa ”kliiniseen” päätöksentekoon on tehty paljon tutkimusta, ja keskimäärin vaikuttaa siltä, että perinteisetkin tilastolliset mallit ovat ihmisen tekemiä arvioita tarkempia (Dawes ym.

1989). Myös koneoppimismalleja hyödyntävät tutkimukset palautuvat usein tähän samaan kysymykseen: jos päätöksiä tekevät ammattilaiset näkevät saman datan kuin algoritmi, osaavatko he tehdä konetta parempia päätöksiä?

Yhdysvaltalaisen Pennsylvanian yliopiston professori **Richard Berk** on ollut yksi näkyvimmistä koneoppimismenetelmien puolustajista kriminologian alalla. Tuoreessa tutkimuksessaan hän tarkasteli sitä, onko rikosten uusimisessa tapahtunut muutoksia sen jälkeen, kun Pennsylvanian osavaltion ehdonalaislautakunta (Probation and Parole Board) otti käyttöön koneoppimismalliin (ns. Random Forest -algoritmi) perustuvan uusimisriskinusteen ehdonalaispäätösten tueksi. Kyseessä oli lähtötilanne, jossa erilaisia yksilön taustaan perustuvia uusintarikollisuuseennusteita oli käytetty jo pitkään.

Tutkimuksen tulokset viittaavat eräistä epävarmuustekijöistä huolimatta siihen, että sekä väkivaltarikosten että muiden rikosten uusiminen vähentyi sen jälkeen, kun koneoppimismallin ennusteita alettiin käyttää päätöksenteon tukena. Toisaalta tutkimus antaa viitteitä siitä, että käytännöt muuttuivat jo sinä aikana, kun uutta mallia ajettiin sisään, joten ero vanhan ja uuden käytännön välillä ei ole ajallisesti tarkkarajainen. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että koneoppimismallit ovat parantaneet vapauttamispäätösten laatua, ainakin uusintarikollisuudella mitattuna.

Merkittävämpiäkin eroja on löydetty. Toistaiseksi kenties vakuuttavin ja monipuolisin koneoppimismalleja hyödyntävä tutkimus julkaistiin alkuvuodesta NBER:n (National Bureau of Economic Research) työpaperina. Siinä **Kleinberg** ja kumppanit tarkastelevat New Yorkissa sitä, missä määrin tuomareiden tekemiä tutkintavankeuspäätöksiä voitaisiin parantaa riskienusteidien avulla. Tutkimuksen lähtöajatuksena on se, että tutkintavankeuspäätös (”bail decision”) on huomattavasti rangaistuksen mittaamista yksinkertaisempi päätöksentekotilanne, jossa päätökseen pitäisi vaikuttaa vain se, millaiseksi henkilön pako- ja uusimisriski ennen tuomion langettamista arvioidaan. Erityisen innovatiiviseksi tutkimuksen tekee se, että siinä hyödynnetään tuomarikohtaista vaihtelua rangaistusankaruudessa tavalla, joka mahdollistaa koneoppimismallien tulosten ja

Erityisesti yksilötason uusimisennusteita tuottavien koneoppimismallien käyttöön liittyvät eettiset kysymykset ovat monilta osin samoja kuin perinteisessä riskienarvioinnissa.

tuomarien todellisten päätösten osuvuuden vertailun.

Päätuloksena tutkimuksessa havaittiin, että rikostaustaan perustuva ennustemalli on huomattavasti amerikkalaistuomareiden päätöksiä tarkempi. Simulaatioiden perusteella tutkijat päätyivät arvioimaan, että ennusteisiin perustuvilla vapautuksilla voitaisiin vähentää oikeudenkäyntiä edeltävän uusintarikollisuuden määrää noin 25 prosentilla pitämällä tutkintavankien määrä ennallaan. Vaihtoehtoisesti tutkintavankien määrää voitaisiin vähentää jopa 42 prosentilla ilman uusintarikollisuusvaikutuksia. Erityisen kiinnostavaa on se, että algoritmin käyttö näyttäisi johtavan myös pienempiin etnisten ryhmien väliin eroihin tutkintavankeuden käyttöasteissa.

RIKOSENNUSTEMALLEJA HYÖDYNNETTY POLIISITOIMINNASSA

Yksilötasoisten ennusteiden lisäksi koneoppimismalleja on hyödynnetty viime aikoina ennakoivan poliisitoiminnan apuna. **Mohlerin** ja kumppaneiden tutkimuksessa vertailtiin täysin automatisoitua alueellisia rikosennusteita tuottavaa algoritmia poliisiin analytiikkojen tekemiin vastaaviin karttoihin, ja havaittiin koneen tuottavan parempia ennusteita. Tuon työn tulokset on sittemmin kaupallistettu PredPol-palveluksi (www.predpol.com), joka tarjoaa poliisilaitoksille työkaluja rikosennusteiden laatimiseen.

Näiden työkalujen yleistymiseen poliisitoiminnassa ainakin Yhdysvalloissa viitataan se, että kansallinen oikeusinstituutti (National Institute of Justice) järjesti viime vuonna ennustekilpailun (Real-Time Crime Forecasting Challenge), jonka tavoitteena oli löytää paras malli alueperustaisten rikosennusteiden laatimiseen. Kilpailun osanottajat saivat käyttöönsä saman aineiston, jonka perusteella he pyrkivät rakentamaan mahdollisimman tarkan ennustemallin. Palkintorahaa oli tarjolla yhteensä 1,2 miljoonaa dollaria, ja kilpai-

lu käytiin kolmessa eri sarjassa. Kilpailun tärkeimpänä tavoitteena oli houkutella muiden alojen osajia kehittämään kilpailuvia työkaluja nyt käytössä oleville analytiikkasovelluksille.

SYSTEMAATTISEN SYRJINNÄN PAHENEMINEN UHKANA?

Vuosituhanen alussa ilmestynyt tieteiselokuva *Minority Report* nousee usein esiin rikosennusteita koskevissa keskusteluissa. Elokuvasa henkirikosten torjunta perustuu teknologiaan, joka mahdollistaa rikosten näkemisen ennen niiden tapahtumista. Tämä johtaa puolestaan siihen, että ihmiset tuomitaan vielä tekemättömien rikosten perusteella. Uusintarikollisuusennusteisiin perustuvaa riskienarviointia on arvostelu juuri tästä syystä. Miten tahansa riskienarviointimalli rakennetaan, perustuu yksilöä koskeva riskiarvio viime kädessä tilastollisesti samankaltaisten ihmisten uusintarikollisuuteen.

Toinen keskeinen kysymys algoritmien käytössä liittyy siihen, johtaisiko tilastolisten sääntöjen käyttäminen eriarvoisempaan rikosseuraamusjärjestelmään. Tällaisia epäilyksiä on esitetty laajalti (Barry-Jester ym. 2015). Vastaus tähän kysymykseen riippuu ainakin siitä, millaisia muuttujia käyttämällä algoritmi rakennetaan. Väistämätön lopputulema se ei kuitenkaan ole, kuten Kleinbergin ja kumppaneiden edellä mainittu tutkimus osoittaa. Näin on siksi, että nykyisetkin käytännöt saattavat olla joitain väestöryhmiä implisiittisesti syrjiviä.

Erityisesti yksilötason uusimisenennusteita tuottavien koneoppimismallien käyttöön liittyvät eettiset kysymykset ovat monilta osin samoja kuin perinteisessä riskienarvioinnissa, eikä näitä kysymyksiä voida ratkaista teknisillä sovelluksilla. Sikäli kun tilastollisiin aineistoihin perustuvia ennusteita päädytään käyttämään laajemmin myös Suomessa, on koneoppimismallien kehitystä syytä seurata tarkkaan, sillä mallien ennustetarkkuus suhteessa

perinteisiin malleihin tulee todennäköisesti parantumaan entisestään. Lisäksi on tarpeen ymmärtää paremmin, mitä ”mustan laatikon” sisällä oikein tapahtuu. ■

VTT Mikko Aaltonen toimii yliopistotutkijana Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutissa. VTT Heikki Kauppi on taloustieteen professori Turun yliopistossa.

LÄHTEITÄ:

Barry-Jester, Anna & Casselman, Ben & Goldstein, Dana (2015). *Should Prison Sentences Be Based On Crimes That Haven't Been Committed Yet?* <https://fivethirtyeight.com/features/prison-reform-risk-assessment/>

Berk, Richard (2017) *An impact assessment of machine learning risk forecasts on parole board decisions and recidivism.* *Journal of Experimental Criminology*, tulossa.

Dawes, Robyn & Faust, David & Meehl, Paul (1989) *Clinical Versus Actuarial Judgment.* *Science* 243: 1668–1674.

Kleinberg, Jon ym. (2017) *Human Decisions and Machine Predictions.* NBER Working Paper Series 23180. Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research.

Mohler, G.O. ym. (2016) *Randomized Controlled Field Trials of Predictive Policing.* *Journal of the American Statistical Association* 110: 1399–1411.

National Institute of Justice (2016) *Real-Time Crime Forecasting Challenge* <http://www.nij.gov/funding/Pages/ty16-crime-forecasting-challenge.aspx>

AIPA – Kohti digitaalista lainkäyttöä

Aineistopankkihankkeessa eli AIPA-hankkeessa uudistetaan syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten toimintaa siirtymällä lainkäyttötyössä paperittomaan digitaaliseen työskentelyyn. Lisäksi rakennetaan tietojärjestelmä tukemaan uutta työtapaa. AIPAmielletään monesti tietotekniikkahankkeeksi, mitä se toki myös on, mutta hankkeeseen liittyy paljon muutakin.

Sähköisiin työtapoihin siirtyminen on merkittävä muutos. Sitä harjoitellaan hankkeen muutosjohtamisverkostossa erilaisin kokeiluin. AIPA-hankkeen alueelliset muutosjohtajat ja virastokouluttajat ovat hankkeen koordinoimana aloittaneet jo yli 100 kokeilua ympäri Suomen. Näiden kokeilujen myötä toiminnan sähköistämistä edistetään jo nykyisillä työvälineillä ja näin valmistaudutaan tulevaan digitaaliseen työskentelyyn. Valtiokonttori myönsi toukokuussa 2017 Uuden työn Kaiku-palkinnon AIPA-hankkeelle henkilöstön digitalisaatioon liittyvien valmiuksien vahvistamisesta.

Hanke toteutetaan käyttäjälähtöisesti. Kokonaisvastuu hankkeesta on oikeusministeriön oikeushallinto-osastolla toimivalla hanketoimistolla, jossa työskentelee kokopäiväisesti lainkäytön ammattilai-

sia yleisistä tuomioistuimista ja syyttäjälaitoksesta. Lisäksi hankkeen muutosjohtamisverkostossa ja työryhmissä toimii laaja joukko tuomareita, syyttäjiä ja kansliahenkilökuntaa mukaan lukien haastemiehiä oman virkansa ohella talkootyönä.

Hankkeen osana rakennettavan tietojärjestelmän helpokäyttöisyyteen panostetaan, jotta se tukee lainkäyttötyön tarpeita mahdollisimman hyvin. Hanketoimiston asiantuntijat ohjaavat tietojärjestelmätoimittajia päivittäin samoissa työtiloissa työskennellen. Oikeusrekisterikeskuksen asiantuntijat ovat myös tiiviisti tietojärjestelmän kehittämisessä mukana.

TIETOJÄRJESTELMÄ JA UUSI TYÖTAPA KÄYTTÖÖN VAIHEITTAIN

Koko hanke on aikataulun mukaan valmis vuoden 2021 marraskuussa. Sinne asti ei kuitenkaan odoteta AIPA-tietojärjestelmän käyttöönottoja tai paperittomaan työskentelyyn siirtymistä, sillä hanke toteutetaan ja tietojärjestelmä rakennetaan osissa hankkeen aikana. Ensimmäinen osuus tietojärjestelmää on otettu valtakunnallisesti käyttöön syyttäjälaitoksessa vuoden 2017 helmikuussa. Se käsittelee summaariset sakkoasiat. Samalla syyttäjänvirastot

RODEO RF-KUVAT / VALUE STOCK IMAGES

ovat siirtyneet näissä asioissa sähköiseen työtapaan. Käytönotto on ollut onnistunut ja palaute syyttäjänvirastoista tietojärjestelmän käytettävyydestä positiivista tutkimuksen perusteella.

Seuraavana osuutena otetaan käyttöön salaisten pakkoaineiden toiminnot käräjäoikeuksissa alkuvuonna 2018. Sitä seuraava vaihe ovat hakemusasiat käräjäoikeuksiin. Rikosasioita edistetään samalla aloittamalla sähköisen rajapinnan rakentaminen esitutkintaviranomaisten tulevan Vitja-järjestelmän ja AIPAn välille. Tämän jälkeen toteutetaan vaiheittain muut siviiliasioiden ja rikosasioiden toiminnallisuudet.

Hankkeen aikana siirrytään uuteen digitaaliseen työtapaan ja tietojärjestelmää otetaan käyttöön vaiheittain säännöllisin väliajoin. Kun hanke on kokonaan valmis, kaikki lainkäyttöasiat käsitellään sähköisesti vireille tulosta ratkaisemiseen ja arkistointiin saakka. ■

Loisa on AIPA-hankkeen hankejohtaja ja Sirviö hankekoordinaattori.

Legal Tech Lab tutkii oikeusteknologiaa kriittisesti

Digitalisaatio ja teknologia tarjoavat sekä suuria mahdollisuuksia että suuria haasteita, paitsi kansalaisyhteiskunnalle myös oikeusjärjestelmälle. Legal Tech Lab on projekti, jonka tavoite on hahmottaa uusi, käyttäjäystävällinen Oikeus 2.0.

Digitalisaatio on tämän päivän taikasana, jonka hyödyistä kaikki haluavat osansa. –Teknologiahuumasta huolimatta digitalisaation vaikutuksista oikeusjärjestelmään ja oikeudenkäyttöön on saatavilla vain vähän kriittistä ja riippumatonta tutkimusta. Mielestäni tutkimus ja tiedon avoin jakaminen ovat avainasemassa, jotta tavallinen kansalainen voisi kokea muutokset oikeudenmukaiseksi, Legal Tech Labin johtaja, tutkijatohtori **Riikka Koulu** toteaa.

– Loppusyksyllä 2016 oikeustieteellisessä tiedekunnassa herättiin käsillä olevaan tilanteeseen ja yhdessä **Hanna Pakaslahden** kanssa ryhdyimme suunnittelemaan tapoja, joilla voisimme tiedekunnassa tukea vastuullista digitalisaatiokehitystä. Syntyi ajatus oikeutta ja teknologiaa tarkastelevasta yhteisöstä, jossa yhdistyy tutkimukselliset ja kasvatukselliset tavoitteet, Koulu jatkaa.

Legal Tech Lab toiminta saatiin käyntiin alkuvuodesta 2017, kun Koulu ja Labin koordinaattorina toimiva Pakaslahti keräsivät avukseen muutamia teknologia-asta kiinnostuneita opiskelijoita. Opiskelijoille oli iso mahdollisuus päästä alusta alkaen luomaan uutta toimintakulttuuria ja määrittelemään Labin tavoitteita.

Legal Tech Labin tueksi kerättiin alan

huippuammattilaisista koostuva ohjausryhmä. Kaiken toiminnan keskiössä on kuitenkin aktiiviset opiskelijavapaaehtoiset sekä laaja tutkijaverkosto. Labin tavoite on luoda avoin alusta, joka tuottaa tutkimusta, tapahtumia ja opetusta eri sidosryhmien, kuten start-up -yritysten ja julkisen sektorin, tarpeisiin.

TEKNOLOGIASSA HAASTEITA JA MAHDOLLISUUKSIA

Koneoppiminen ja automaatio tehostavat julkishallinnon tiedonsiirtoa ja -keräämistä. Teknologian nopea kehitys tuo lukuisia mahdollisuuksia, mutta siihen liittyy myös oma haasteensa: muutoksiin hitaasti reagoiva ja perinteisesti jäykkänä mielletty oikeusjärjestelmä uhkaa jäädä jälkeen. Nopea ja kriittikön kehitys voi johtaa tilanteeseen, jossa heikommassa asemassa olevat kansalaiset eivät pääse hyötymään kehityksestä. Pahimmassa tapauksessa nopeasti muuttuvien trendien sokea seuraaminen voi johtaa kansalaisten perusoikeuksien kaventumiseen.

– Automaatiolla voidaan tehostaa julkisen sektorin prosesseja, mutta se synnyttää myös useita, ennakoimattomiakin kysymyksiä. Algoritmit ovat osoittautuneet joissain tutkimuksissa puolueelliseksi. Kysymykset koneoppimiseen käytettävän tietomassan laadusta ja automatisoitujen

päätösten avoimuudesta tulee ottaa vakavasti, Koulu kertoo.

Yliopistoon sijoittuneena toimijana Koulu pitää tärkeänä opiskelijoiden ottamista mukaan kaikkeen toimintaan. – Yliopistolla on käytössään mieletön voimavara, jota meillä ei ole varaa olla huomioimatta. Vastuullinen digitalisaatio edellyttää, että koulutamme avoimia ja tiedostavia tulevaisuuden juristeja käsittelemään niitä oikeudellisia kysymyksiä ja innovaatioita, joiden kanssa he väistämättä tulevat urallaan työskentelemään.

Tiedon tuottamisen ohella Legal Tech Lab pyrkii myös kehittämään konkreettisia apuvälineitä digitalisaatiokehityksen tueksi. Oikeusteknologian avulla voidaan parantaa yksittäisten kansalaisen pääsyä käsiksi oikeudelliseen tietoon tai oikeudellisiin palveluihin, mutta työkalujen kehittämisen tulee perustua huolelliseen tutkimukseen. Nämä kaksi näkökulmaa yhdistettiin toteuttamalla syksyllä yhdessä Pentagon Insightin kanssa kyselytutkimus, jossa kartoitettiin ihmisten luottamusta oikeusjärjestelmään, valmiuksia löytää oikeudellista tietoa ja tarvittaessa apua oikeudellisiin ongelmiinsa sekä kykyä asioida oikeusjärjestelmässä. Taloustutkimuksen kautta saaduista, maantieteellisesti edustavista vastauksista kävi ilmi, että vain 59 pro- →

Hack the Law -tapahtuma järjestettiin lokakuussa.

■ SONJA TANTTARI

Someturva a

Rakenteilla oleva palvelu

tarjoaa neuvoja nuorille, joita on loukattu sosiaalisessa mediassa. Palvelun kehittäjien mukaan nuoriin kohdistuvat loukkaukset ovat hyvin arkipäiväinen mutta vakava ilmiö, jonka kitkemiseen tarvitaan uusia keinoja.

Someturva on digitaalinen lakipalvelu, josta kehitetään mobiilisovellusta kaikkien suomalaisten nuorten käyttöön. Sovellukseen nuori voi raportoida kokemansa loukkauksen ja saada sen kautta neuvoja tilanteen ratkomiseen. Sovellus hyödyntää koneoppimista, jonka avulla se antaa arvion siitä, täyttääkö raportoitu loukkaus mahdollisesti rikoksen tunnusmerkistön.

Someturvan on ideoinut ja kehittänyt kolmihenkinen tiimi, **Minttu Salminen, Suvi Uski** ja **Jenny Rontu**. Heitä yhdistävät sosiaalipsykologinen osaaminen ja ennen kaikkea halu auttaa nuoria ja parantaa heidän oikeuksiaan.

→ senttia suomalaisista uskoi saavansa äänensä kuuluviin oikeusjärjestelmässä.

Kyselytutkimuksen tulokset asetettiin ratkaistavaksi haasteeksi viikonlopun mittaisessa Hack the Law! -innovaatiokilpailussa, joka toteutettiin lokakuussa yliopistolla. Monialaiset opiskelijatiimit pyrkivät etsimään teknologiasta ratkaisuja, joilla parannetaan tavallisten ihmisten pääsyä luotettavaan oikeudelliseen tietoon netissä.

LEGAL TECH LABIN ENSIMMÄINEN VUOSI

Tällä hetkellä Labilla menee lujaa. Vuoden aikana toiminta on keskittynyt laajan kansainvälisen verkoston luomiseen, parhaiden toimintamallien kartoittamiseen ja opiskelijayhteistyöhön. Ensimmäinen kevät kulminoitui kansainväliseen Law and Digitalization -konferenssiin, joka keräsi Helsinkiin yli 200 vierasta. Käynnissä ovat jo valmistelut seuraavaa konferenssia varten, joka järjestetään oikeudellisesta tekoälystä Helsingin yliopistolla 8.6.2018. Myös muita tapahtumia on suunnitteilla sekä nykyisten että tulevien yhteistyökumppanien kanssa.

Legal Tech Labin tavoitteena on ennen kaikkea herättää laaja-alaista keskustelua oikeuden ja digitalisaation rajapinnoista ja tuoda myös käytännön toimijat "puolueettomalle maaperälle" eli yliopistolle ratkomaan yhdessä juristien, designereiden ja teknologiaosaajien kanssa digitalisaatioon liittyviä haasteita. Ennakolluulottomasta ja avoimesti uutta luovasta toiminnasta Legal Tech Lab palkittiin äskettäin oikeustieteellisen tiede-

kunnan kannustuspalkinnolla.

Syksyn aikana toimintaan on otettu mukaan kymmenen uutta opiskelijava-paaehtoista, jotka osallistuvat Labin tulevaisuuden suunnitteluun ja toteuttamiseen ja oppivat samalla projektinhallintataitoja sekä oma-aloitteista työskentelyä.

Ensimmäisen vuoden aikana Labin tehtäväksi on kristallisoitunut oikeudellinen teknologiatutkimus, jonka avulla pyritään tuottamaan kriittistä tietoa oikeuden digitalisaatiosta, kehittämään parhaita käytäntöjä vastuullisen ja eettisen digitalisaation toteuttamiseksi ja kokeilemaan rohkeasti uusien teknologiatyökalujen suunnittelua, rakentamista ja hyödyntämistä. Seuraavan vuoden painopisteenä on tekoälyn ja oikeuden automaation tutkimus, jonka avulla osoitetaan, että erilaisten prosessien automatisoiminen ja koneoppimisen mahdollistama tehostaminen kiinnostaa niin julkisella sektorilla kuin teollisuudessakin.

Kiinnostavia kysymyksiä nousee esiin esimerkiksi erilaisten valtionhallinnon tai oikeudenkäytön prosessien automatisoinnissa ja lohkokejuteknologian hyödyntämisessä palveluprosessien tehostamiseksi. Legal Tech Labissa uskotaan, että riippumattomalla tutkimuksella voidaan tuottaa paitsi vastauksia, myös todenmukainen, ja ennen kaikkea oikeudenmukainen, kuva kansalaisyhteiskunnan tulevaisuudesta. ■

Tietoa Labin toiminnasta, tutkimuksesta sekä tulevista tapahtumista saa parhaiten nettisivuilta www.legaltechlab.fi sekä monista sosiaalisen median kanavista (Facebook, Twitter, Instagram, LinkedIn).

muttaa nuorta oikeassa ympäristössä

Idea Someturva-palvelun kehittämiseksi lähti noin kolme vuotta sitten, mutta sen kehittäminen toden teolla lähti liikkeelle maaliskuussa 2017, kun Someturva-tiimi pääsi Vuosisadan rakentajat -kilpailun finalistiksi. Kilpailussa paljasti nuorten hyvinvointia parantavia ratkaisuja, ja Someturva sai lopulta 500 000 euron rahoituksen.

– Kilpailun tuoman sääntörahoituksen avulla Someturvan kehittäminen pitkäjänteisesti on nyt mahdollista. Rahoitus tärkeiltä yhteiskunnallisilta toimijoilta tuntuu isolta tunnustukselta lasten ja nuorten oikeuksille. Lasten oikeussuojat on hyvin vahva, mutta se ei aina toteudu. Palvelulle on ollut suuri tarve ja se on herättänyt kiinnostusta jo ennen rahoituksen saamista.

Someturva on esimerkiksi oikeusteknologiasta, jossa tuotetaan uusia teknisiä ratkaisuja juridisiin palveluihin. Uusilla ratkaisuilla kaikkien oikeusturva toteutuu yhdenvertaisemmin ja kattavammin, kun palvelut ovat helposti kaikkien saavutettavissa. Someturvan kehittäjät arvioivat, että rikosilmoituksen tekeminen ja avun hakeminen on vaikeaa erityisesti nuorille, sillä he ovat usein aikuisten avun ja neuvojen varassa.

Someturva nopeuttaa ja helpottaa nuorten avun saamista, kun se on välittömästi saatavilla oikeassa ympäristössä. Someturva-sovellus voi olla esimerkiksi puhelimesta sen sovelluksen vieressä, jossa nuorta loukataan – näin avun hakemiselle on mahdollisimman matala kynnyks. Palvelun kohderyhmä viettää niin paljon aikaa sosiaalisessa mediassa, että juuri siellä on tärkeää tukea turvallista vuorovaikutusta.

LOUKKAUKSILLA MERKITTÄVIÄ SEURAUKSIA NUORILLE

Nuorten sosiaalisessa mediassa kokemat loukkaukset ilmenevät monin tavoin. Someturvan kehittäjät arvioivat, että loukkaukset ovat valittavan yleisiä ja arkipäiväisiä monelle nuorelle. Loukkaukset voivat olla esimerkiksi kuvien luvaton jakamista tai huhujen levittämistä ja muuta haukkumista. Someturvan kehittäjistä myös juristina toimiva Jenny Rontu arvioi, että moni palveluun raportoitavista tapauksista ei välttämättä täytä rikoksen tunnusmerkkejä, mutta ne ovat muutoin loukkaavia ja vakavia. Mahdollisia rikosnimikkeitä nuorten tapauksissa voivat olla esimerkiksi kunnianloukkaus tai yksityiselämää loukkaava

Jenny Rontu, Minttu Salminen ja Suvi Uski kehittävät Someturva-palvelua nuorten tarpeiden pohjalta.

tiedon levittäminen ja näiden eri tekemuodot. Sosiaalisen median konfliktit saattavat kytkeytyä muuhun kiusaamiseen koulussa tai harrastuksissa, ja näin kiusaaminen seuraa nuorta joka paikkaan.

Loukkauksen kohteeksi joutumisella on usein suuri vaikutus nuoren elämään sekä välittömästi että pidemmän ajan kuluessa. Jos ikävää

kokemusta ei selvitetä, se on läsnä nuoren arjessa ja vaikuttaa henkiseen hyvinvointiin, koulunkäyntiin ja ihmissuhteisiin. Uhriksi joutunut nuori kokee usein häpeää ja syyllisyyttä tai hän voi ajatella, että "maine" muiden nuorten silmissä on loukkauksen myötä mennyt. Nuori on myös saattanut tehdä sosiaalisen median profiilin luvatta eikä uskalla

Someturva täydentää viranomaisten ja järjestöjen tekemää työtä.

→ la siksi kertoa loukkauksesta. Lisäksi usein ajatellaan, että sosiaalisen median loukkaava puhe on vaan kestettävä eikä siihen kannata puuttua. Vaikka tapauksiin puututtaisiin, ei väliintulolle välttämättä ole selkeää mallia. Usein aikuisillekaan ei ole selvää, kuka ottaa tapauksista vastuun: koulu, vanhemmat, poliisi vai joku muu.

– Jos tapauksia lähde-tään selvittämään, ovat oikeusprosessit nuorille usein todella raskaita. Prosessi voi kestää kauan ja loukkauksen uhri joutuu ehkä sen aikana olemaan tekijän kanssa tekemisissä. Someturva voi antaa kuitenkin kimmokkeen rikosilmoituksen tekemiseen ja keventää oikeusprosessia. Asianomistajarikoksissa Someturva tarjoaa mahdollisuuden osapuolten välisen sovinnon tekemiseen silloin, kun molemmat osapuolet ovat siihen halukkaita. Someturva täydentää viranomais-ten ja järjestöjen tekemää työtä, mutta lähestymistapa nuorten ongelmiin on erilainen, Someturvan kehittäjät kertovat.

TEKNOLOGIALLA KOHTI OIKEUDENMUKAISEM- PAA TULEVAISUUTTA

Uutta oikeusteknologiaa ei voi suunnitella vain nykyisen sosiaalisen median varaan. Teknologia ja kommunikointivälineet kehittyvät niin nopeasti, että kukaan ei tiedä, millaisissa palveluissa nuoret viettävät aikaansa vuoden tai parin päästä. Someturvaa py-

ritään kehittämään niin, että se soveltuu myös tuleviin sovelluksiin ja laitteisiin – suunnittelutyössä tavoitellaan ensisijaisesti yhdenvertaisuuden toteutumista kaikissa ympäristöissä. Tavoitteena on, että Someturva tulisi loppuvuodesta 2018 kaikkien suomalaisten ladattavaksi.

Palvelun kehittämises- sä täytyy huomioida tietysti myös käyttäjäryhmän tarpeet: nuoret ovat kriittisiä teknologian käyttäjiä, joten sovelluksen on toimittava vaivattomasti ja näytettävä hyvältä. Someturva-tiimin tukena on ollut eri alojen asiantuntijoita, ja tekoälyn laadukkaaseen toteutukseen on saatavilla osaajia.

– Koneoppimisen ja tekoälyn kehittäminen on yksi Suomen vahvuuksia. Oikeusteknologisten ratkaisujen kehittämisen tueksi tarvitaan tietysti ajantasaista tietoa ilmiöistä, kuten juuri nuorten uhrikokemuksista. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen on yksi tärkeimpiä haasteita tulevaisuudessa. Suomella on hyvät edellytykset olla tulevaisuudessa paitsi teknologian myös lasten oikeusturvan mallimaa, Someturva-tiimi arvioi. ■

Lisätietoa hankkeesta www.someturva.fi.

■ RIIKKA KOSTIAINEN

Tulevaisuuden vankila?

Tulevaisuuden vankilaa on pohdittu esimerkiksi eurooppalaisen EuroPris-järjestön 2016 päättyneessä tulevaisuuden vankilat -hankkeessa, jossa Suomikin oli mukana. Hankkeen visio oli tehdä vankila yhä tarpeettomammaksi. Vankeudelle pitäisi etsiä vaihtoehtoja ja suosia vapaudessa täytäntöön pantavia seuraamuksia. Vankilaan sijoitettaisiin jatkossa vain kaikkein vaarallisimmat vangit ja muutoin se voisi toimia ”diagnostiikkakeskuksena”, josta tuomitut ohjattaisiin omille poluilleen heidän tarpeidensa mukaisesti.

Vastaavasti kun vankilan perinteinen valvonta- ja rankaisemistehtävä pienenisi, myös itse vankilarakennuksen pitäisi muuttua avoimemmaksi ja mahdollistaa erilainen vuorovaikutus; aidat, paksut ovat ja raskaat avaimet kuuluvat 1800–1900-luvuille, eivät enää nykyaikaan. Vankilan pitäisi sulautua ympäröivään yhteiskuntaan ja tarjota virikkeellisiä ja viihtyisiä tiloja vangeille – esimerkiksi pihvoja, kasveja, mukavia kalusteita ja värikkäitä sisustuksia. Auttamistyötä tekevien tahojen pitäisi päästä toimimaan vankilassa matalalla kynnyksellä.

Turvallisuusteknologian mahdollisuuksia hyödynnettäisiin erityisesti vaarallisten rikoksentehtävien valvonnassa ja muutenkin vankien valvonta perustuisi tulevaisuudessa paljolti sähköiseen valvontaan ja tilaratkaisuihin. Näin henkilökunnan aikaa vapautuisi kuntouttavaan työhön. Internetyhteyden kytkeminen sellisiin mahdollistaisi vankien yhteydenpidon omaisiin, etäopiskelun ja kuntoutukseen osallistumisen.

Kuntouttavaa työtä eurooppalaisissa vankiloissa ajateltaisiin uudella tavalla ja vangit pääsisivät itse vaikuttamaan siihen enemmän. Entistä enemmän panostettaisiin vankien koulutus- ja työllistymismahdollisuuksiin vankilan jälkeen ja arjen taitojen opetteluun. Lisäksi henkilökunnan kulttuurista osaamista parannettaisiin ulkomaalaisten vankien vuoksi.

Suomessa Hämeenlinnaan rakennettavan uuden naisvankilan ja Jyväskylään rakennettavan avovankilan ja yhdyskuntaseuraamustoimiston muodostaman kampuksen suunnittelun lähtökohtana on ollut uusintarikollisuuden ehkäisy ja tuomittujen integrointi yhteiskuntaan. Tärkeimpiä keinoja tähän ovat ns. lähityö ja digitalisaation mahdollisuuksien hyödyntäminen. Vankeinhoidossa pidetään tärkeänä lisätä henkilökunnan ja vangin välistä vuorovaikutusta sekä vangin vastuunottoa ja omatoimisuutta. Tarkoitus on esimerkiksi, että Hämeenlinnassa vangit osallistuvat vankilan sisäisten palvelujen tuotantoon osana omaa kuntoutustaan ja saavat samalla elämänhallintaansa parantavia taitoja.

Digitaalisaatio ja toimivat tilaratkaisut puolestaan vapauttavat henkilökunnan työaikaan valvonnasta lähityöhön. Lisäksi vangeille opetetaan nyky-yhteiskunnassa välttämättömiä tietoteknisiä taitoja. Hämeenlinnan vankilan suunnittelussa on kuultu vankeja ja digitaalisten palvelujen kehittämisessä hyödynnetty palvelumuotoilijoiden osaamista. ■

Tietoa EU-hankkeesta www.euopris.org/projects/prisons-of-the-future/

■ MIKAEL ALBRECHT

Kyberrikollisuuden tulevaisuus

Kyberrikollisuuden trendejä saattavat olla mm. verkkoon kytkettyjen kodinkoneiden hyödyntäminen, kohdistetut hyökkäykset, haittaohjelmien merkityksen pieneneminen, huijausten roolin kasvaminen sekä tekoälyn hyödyntäminen rikollisessa toiminnassa

Tulevaisuuden ennustaminen menee usein metsään, ja kyberkehityksen ennustaminen ei ole poikkeus. Erityinen haaste kybermaailmassa on, että ennusteet usein perustuvat liian teknologiakeskeiseen ajattelutapaan. Hyvä esimerkki on kohu IoT-laitteiden (verkkoon kytkettyjen kodinkoneiden yms.) turvasta, tai pikemminkin sen puuttumisesta.

Näiden laitteiden tekninen turva on yleensä heikko. Mutta se ei välttämättä tarkoita, että riski joutua kyberrikoksen uhriksi on suuri. Olisi helppoa murtautua pesukoneeseen ja sotkea pesuohjelmat, mutta miten tienataan rahaa tällaisella kiusanteolla.

Tulemme varmaan näkemään IoT-kyberrikollisuutta tulevaisuudessa, mutta

on hankalaa ennustaa, miten se tulee toteutumaan. Emme edes tiedä, mitkä IoT-sovellukset tulevat yleistymään. Otollinen sauma kyberrikollisuudelle syntyy, kun heikosti suojattu laitetyyppi yleistyy ja sillä käsitellään jotain arvokasta. Arvoa voi syntyä datasta, jonka myynnistä saa rahaa, tai kiristyskuvioista, jossa lukitaan jokin tärkeä resurssi ja vaaditaan rahaa sen vapautta-

→ misesta. Kuvitellaan, että pesukone lakkaa toimimasta perjantaina illalla ja pyytää satasten käyttäjältä. Junnujen jalkapallomatsi on juuri päättynyt ja huoltoliike avaa vasta maanantaina. Huoltomiehen kotikäynti maksaisi saman verran, mutta kyberrikollinen pystyy avaamaan koneen paljon nopeammin – houkuttelevaa, eikö vain?

Moni äly-TV on varustettu kameralla ja mikrofonilla. Tiedustelupalvelut osaavat jo käyttää tällaisia laitteita piilotettujen mikrofonien sijasta. Kyberrikollinen voisi toimia samalla tavalla ja salakuunnella tiloja, missä puhutaan liikesalaisuuksista. Tiedot voidaan sitten joko myydä eteenpäin tai kiristää uhria uhkaamalla tietojen julkaisulla.

Edellinen esimerkki liipaisee läheltä toista merkittävää trendiä, kohdistetut hyökkäykset. Kyberrikollisuus on tänä päivänä enimmäkseen massatoimintaa. Sama hyökkäys kohdistetaan hyvin suureen joukkoon ja tuotot ovat merkittäviä, vaikka onnistumisprosentti jää alhaiseksi. Tiedustelupalvelut taas toimivat kohdistetusti. Heille mielenkiintoinen tieto löytyy ainoastaan tietyistä kohteista, ja hyökkäys on kohdistettava tarkasti. Ensimmäiset merkit ovat jo nähtävissä siitä, että kyberrikolliset omaksuvat tiedosteluorganisaatioiden toimintatapoja. On esimerkiksi murtauduttu maksuliikennettä välittäviin yrityksiin ja siirretty rahaa omille tileille manipuloimalla kohteen tietojärjestelmiä.

SIIRTYMINEN MOBIILILAITTEISIIN ON HAASTE KYBERRIKOLLISILLE

Haittaohjelmat kukoistavat nyt mutta eivät välttämättä tulevaisuudessa. Uusia variantteja luodaan kymmeniätuhansia päivittäin ja kiristyshaittaohjelmien liikevaihto on satoja miljoonia vuodessa – kuinka kauan tämä voi jatkua? Yksi perusedellytys haittaohjelmille on, että ne pääsevät käsiksi dataan ja pystyvät toimimaan tarpeeksi vapaasti. Perinteisten tietokoneiden arkitehtuuri on otollinen haittaohjelmille. Aluksi luotettiin täysin ohjelmiin, ja käynnistetty ohjelma sai tehdä koneelle, mitä se halusi. Windows, Linux ja OS X ovat kehittyneet turvallisempaan suuntaan, mutta perusongelmasta on mahdoton päästä eroon. Windows tulee jäämään historiaan pahimpana loispesäkkeenä, mitä ikinä on myyty kuluttajille.

Siirtyminen mobiililaitteisiin on mer-

kittävä haaste kyberrikollisille. Nämä laitteet perustuvat nykyaikaisiin käyttöjärjestelmiin, joissa haittaohjelmauhka on otettu huomioon paljon paremmin. Androidissa toimivia haittaohjelmia löytyy jonkin verran, mutta selvästi vähemmän kuin Windowsissa toimivia. iOS-haittaohjelma on harvinaisuus ja Windows Phone menee hautaan käytännössä täysin vapaana taudeista. Tämä johtuu mobiilikäyttöjärjestelmien uudesta sovellusmallista. Ohjelma, ”appi”, ei ole enää laitteen herra, vaan se joutuu anomaan oikeuksia järjestelmältä tai käyttäjältä. Se tarvitsee esimerkiksi käyttäjän luvan ennen kuin se pystyy lukemaan laitteeseen tallennetut yhteystiedot. Tämä vaikeuttaa huomattavasti haittaohjelmia käyttävää rikollisuutta. Toinen turvallisuutta parantava kehitys on appien jakelun keskittäminen yhteen kanavaan, AppStoreen iPhoneissa ja Google Playhin Android-laitteissa. Kanava pystyy reagoimaan haitallisiin ohjelmiin ja estämään niiden jakelua.

IHMINEN PYSYY HEIKOIMPANA LENKKINÄ

Ihmisen rooli heikoimpana lenkinä korostuu, kun tekniikka kehittyä turvallisempaan suuntaan. Meidän osaamisemme ja käyttötapatamme eivät kehity läheskään yhtä nopeasti. Huijaukset, joissa ei käytetä haittaohjelmia ollenkaan, ovat jo nyt yleisiä, ja tämä kehitys tulee jatkumaan ja kiihtymään tulevaisuudessa. Kaksi päätyyppiä ovat salasanojen kalastaminen väärennetyllä nettisivustolla ja ennakkomaksuhuijaukset, joissa uhria petkutetaan maksamaan ennakkomaksu keksitystä tavarasta tai edusta.

Kaikkein taitavin rikollinen ei edes riko lakia. Eräs huijauksen muoto on tarjota ”arpajaisvoittoa”, jonka vastaanotto edellyttää rekisteröimisen ja nimellisen toimitusmaksun maksamista luottokortilla. Huijaus paljastuu, kun uhri alkaa saada tekstiviestejä ja luottokorttia laskutetaan niistä säännöllisesti. Ehdossa, jotka uhri ei lukenut, olikin maininta tästä. Uhri on siis tilannut palvelun ja toimittaja ei ole tietenkään tavoitettavissa, jos haluaa irtisanoa tilauksen. Tämä on hyvä esimerkki toiminnasta, joka liikkuu rikollisuuden ja kuluttajasuojan rajamailla. Selvästi kohtuuton sopimus voi olla lainvastainen, mutta huonoja ostospäätöksiä ei voi helposti

kriminalisoida. Lisäksi kuluttajalla on velvollisuus lukea ehdot kunnolla. Tämäkin on huijausmuoto, jolla on edellytyksiä menestyä tulevaisuudessa. Kyberrikokset ja -huijaukset ovat lähes poikkeuksetta kansainvälisiä, ja rikosten selvittäminen edellyttää kansainvälistä poliisiyhteistyötä. Yhteistyön tehokkuus riippuen siitä, missä maassa uhri ja tekijä sijaitsevat. Tilanne on vielä hankalampi, jos huijaus ei täytä rikoksen tunnusmerkkejä. Kyseessä on silloin kuluttajasuoja-asia, ja edellytykset saada asia ratkaistua kuluttajan eduksi ovat huonot.

TEKOÄLY TARJOAA MAHDOLLISUUKSIA MYÖS RIKOLLISILLE

Tekoäly, AI (Artificial Intelligence) on kuuma puheenaihe, ja tietoturva parannetaan jo tekoälyn avulla. Tämä on luonnollinen kehityssuunta, koska uusien haittaohjelmien ja hyökkäyskuvioiden tunnistaminen on monimutkainen tehtävä. Myös volyymi on niin suuri, että sitä on vaikea tehdä ihmisavoilla. Mutta voivatko kyberrikolliset hyödyntää tekoälyä? Tästä ei ole nähty merkkejä vielä, mutta se on mahdollista pidemmällä tähtäimellä.

Ilmeisin sovellus on laaja huijaus, joka kohdistuu suureen joukkoon ihmisiä. Tällaisia ovat esimerkiksi Nigeria- tai ennakkomaksuhuijaukset. Näissä operaattori käy keskustelua monen ihmisen kanssa samanaikaisesti ja yrittää houkutella jokaista suorittamaan maksun jollakin verukkeella. Itse huijausprosessi on hyvin suunniteltu ja sujuva, mutta operaattorin suurin haaste on muistaa, missä vaiheessa ollaan kunkin uhrin kanssa. Huijausprosessin toteuttaminen tekoälyn avulla toisi selkeitä hyötyjä. Kone osasi ainakin pitää kirjaa eri uhrien tilasta paljon paremmin. Tekoälyhuijari, joka osaa tulkita uhria oikein ja viestitellä uskottavasti, olisi siis ylivoimainen – puhumattakaan skaalautuvuudesta.

KYBERRIKOLLISUUDEN TULEVAISUUTEEN VAIKUTTAVAT YHTEISKUNNAN ARVOALINNAT

Edellä on tarkasteltu kyberrikollisuutta melko kapeasti rahallisen voiton tavoittelun näkökulmasta. Laajemmalla perspektiivillä tulee tietenkin mukaan kyberterrorismi ja kybersodankäynti. Nämä ilmiöt ovat vasta elinkaarensa alkupäässä. Kohtee-

na on yhteiskunnan kriittinen infrastruktuuri, ja suojauksen tarve on tiedostettu hyvin jo tänä päivänä. Järjestelmien täydellinen suojaus on kuitenkin miltei mahdotonta, ja sen takia tulemme näkemään sekä yrityksiä että onnistuneita hyökkäyksiä tulevaisuudessa.

Kyberrikollisuuden tulevaisuuteen vaikuttaa myös yhteiskunnan arvovalinnat. Netti on tänä päivänä lähtökohtaisesti anonyymi. Jätämme koko ajan jälkiä ja lokimerkintöjä, mutta näiden jälkien kytkeminen jonkun henkilöllisyyteen voi olla vaikeaa tai mahdotonta. Tämä anonyymiys on hyvä sananvapauden kannalta, ja se on edistänyt demokratiaa monessa maassa, mutta kyberrikolliset hyötyvät myös siitä. Viranomaiset pyrkivät kaikkialla maailmassa kasvattamaan omia valtuuksiaan verkossa ja tekemään aidosti nimetöntä toimintaa yhä vaikeammaksi. Tulevaisuuden netin balanssi valvonnan ja anonyymiuden välillä tulee vaikuttamaan kyberrikollisten toimintaedellytyksiin.

Kyberrikollisuuden merkitys tulee ilman muuta kasvamaan tulevaisuudessa. Tämä on luonnollinen kehitys, koska elämämme digitalisoituu yhä enemmän koko ajan. Kärsimme vielä henkilökohtaisten tietokoneiden ensimmäisen sukupolven rakenteellisista tietoturvaluonteista, mutta tämä on korjaantumassa uusien mobiililaitteiden myötä. Sen sijaan ihmisen rooli turvan heikompana lenkinä korostuu, ainakin kunnes uusi sukupolvi on oppinut välttämään digitaalisia uhkia vaistonvaraisesti. On turhaa yrittää arvata, mitkä tulevat olemaan suosituimmat konkreettiset hyökkäyskeinot tulevaisuudessa. Se riippuu täysin tavoistamme käyttää digitaalitekniikkaa ja siitä miten käsittelemme arvokkaita resursseja. Luotettavin tapa enustaa rikollisuuden kehitystä on seurata digitaalilaitteiden ja -palveluiden kehitystä tiiviisti, ja ajatella kuin rikollinen. ■

Kirjoittaja on tietoturva-asiantuntija.

■ A L M A S N E L L M A N

Kyberrikosten tutkinta vaatii yhteistyötä yli rajojen

Kyberrikollisuus on yhä kansainvälisempää ja uudenlaiset ilmiöt vaativat toimivaa yhteistyötä eri maiden viranomaisten välillä. Tulevaisuudessa tarpeet kansainväliselle yhteistyölle kasvavat entisestään.

Joint Investigation Team eli JIT on valtioiden rajat ylittävä tutkintaryhmä, jollaisiin Suomikin ottaa osaa. Tämän vuosikymmenen alussa Keskusrikospoliisin tutkijat osallistuivat Europolin JIT Mozartiin, joka johti monimutkaisen kyberrikoskokonaisuuden ratkeamiseen. Seuraavassa kuvataan kyberrikosten kansainvälisen tutkinnan haasteita tämän tapauksen avulla. Tulevaisuudessa yhteiset operaatiot voivat olla vieläkin suurempia.

HAITTAOHJELMAKAMPANJA KESKUSRIKOSPOLIISIN TUTKINTAAN

Oli loppuvuosi 2011, kun Keskusrikospoliisin tuolloisen tietotekniikkarikosjaoksen tutkijat alkoivat saada kahdelta isolta suomalaiselta pankilta ilmoituksia mahdollisesta haittaohjelmakampanjasta, joka kohdistui verkkopankkia käyttäviin asiakkaisiin. Kyse oli poikkeuksellisesta teosta, joten tapausten tutkinta päätettiin keskittää Keskusrikospoliisiin.

Tutkinnassa kävi nopeasti ilmi, että rikokset toteutettiin saastuttamalla pan-

kin asiakkaan tietokone erityisellä tietojavarastavalla haittaohjelmalla. Ohjelmaa levitettiin saastuneiden verkkosivujen kautta, ja tietokoneen käyttäjä kuvitteli olevansa oman verkkopankkinsa sivulla. Rikolliset pystyivät näin siirtämään rahaa asiakkaan tililtä omalle tililleen.

Pankeilta saatujen tietojen perusteella asiakkaiden tileiltä vietyjä varoja oli siirretty tai yritetty siirtää useisiin Euroopan maihin niin sanottujen rahamuulien tileille. Rahamuulit olivat rahan siirtämiseen ja sen jäljittämiseen käytettyjä välikäsiä. Oli selvää, että teon toteutustapa kieli tekojen olevan hyvin organisoitua, järjestäytyntä sekä kansainvälistä.

RAHAT MATKASIVAT BALTIAN MAIHIN JA VENÄJÄLLE

Rahoja siirrettiin luvattomasti aluksi suomalaisten henkilöiden pankkitileille ympäri Suomea. Välittäjinä toimi niin sanottuja romanssimuuleja: suomalaisia miehiä lähestyttiin verkossa muun muassa eri seuranhakupalvelujen kautta ja annettiin ymmärtää, että toisessa pääs- →

Haasteena kansainvälisessä yhteistyössä on oikeusapupyynnöiden hitaus ja raskaus.

→ sä kirjoitti palavasti henkilöön rakastunut nainen. Tätä tehostettiin lähettämällä kuvia sekä Google-kääntäjällä kirjoitettuja sähköposteja.

Kun henkilö oli saatu koukkuun, pyydettiin tätä vastaanottamaan rahaa tililleen ja lähettämään eteenpäin ohjeiden mukaan. Yleinen tarina oli, että naisen setä tai isä tarvitsi rahaa leikkaukseen ja sen sai helpoiten siirrettyä suomalaisen pankkitilin kautta.

Rahat jatkoivat Suomesta matkaa pääosin Western Unionin rahansiirtopalvelun kautta Baltian maihin sekä Venäjälle. Rahojen siirron jälkeen rakastaja katosi eikä enää vastannut viesteihin.

Jo alkuvaiheessa kävi hyvin selväksi, että kyseessä on kansainvälinen rikosvyyhti. Tästä syystä Euroopan poliisijärjestö Europol otettiin mukaan tutkinnan tueksi ja avuksi. Kävi ilmi, että samankaltaisia tapauksia oli ilmennyt ympäri Eurooppaa ja rikollisten toimintaa leimasi ammattimaisuus.

JIT MOZART PERUSTETAAN

Ensimmäinen yhteinen operatiivinen kokous järjestettiin Europolissa syyskuussa 2012. Sen tuloksena viisi maata, Suomi mukaan lukien, aloitti valmistelut yhteisen tutkintaryhmän, Joint Investigation Teamin eli JIT:n perustamiseksi.

Yhteinen tutkintaryhmä JIT Mozart perustettiin maiden välisellä kirjallisella sopimuksella Belgian, Norjan, Ison-Britannian, Suomen sekä Itävallan kesken maaliskuussa 2013. Myöhemmin mukaan liittyi myös Hollanti. Tutkintaryhmä mahdollisti todisteena käytettävän materiaalin siirtämisen tutkintaryhmään kuuluvien maiden kesken ilman erillistä oikeusapumenettelyä.

Tutkintaryhmä kokoontui ensimmäiseen operatiiviseen työkokoukseen huhtikuussa 2013. Silloin jäsenvaltiot vaihtoivat operatiivista tietoa, sopivat työskentelytavoista sekä jakoivat tehtäviä muun muassa tiedonhankinnan osalta.

Kyselyitä oli tehtävä useille kymmenille tahoille eri puolille maailmaa, ja juuri tiedonhankinnassa yhteinen tutkintaryhmä osoitti hyödyllisyytensä. Tiedonhankinnassa voitiin hyödyntää sitä, että osa palveluntarjoajista sijaitsi tutkintaryhmään kuuluvassa maassa, mikä mahdollisti nopean tiedonsaannin kyseisen maan viranomaisten kautta.

Yhteisen tutkintaryhmän toiminnan alettua Suomen rikostutkijat saivat käyttöönsä pikaviestinpalvelusta siepattua telekuuntelumateriaalia, jonka tutkintaryhmään kuuluva maa oli hankkinut oman rikostutkintansa yhteydessä. Materiaali sisälsi epäiltyjen keskenään nimimerkeillä käymiä chat-keskusteluja. Keskusteluista kävi ilmi, kuinka tahot suunnittelivat ja toteuttivat nimenomaan suomalaisiin henkilöihin kohdistuneita tekoja. Viesteistä kävi ilmi sellaisia tekoihin liittyviä yksityiskohtia, joita pankkien toimittamiin tietoihin vertaamalla voitiin varmistua siitä, että keskusteluja käyneet nimimerkit olivat juuri suomalaisiin kohdistuneiden tekojen takana.

Rikosten tekijöiden henkilöllisyydestä ei ollut tietoa, sillä epäillyt käyttivät keskusteluissa nimimerkkejä. Niiden takana olevien henkilöiden tunnistaminen vaati laajaa tiedonhankintaa lukuisista eri lähteistä ja saatujen tietojen perinpohjaista analysointia.

Suomen esitutkinta suuntautui latvialaisiin tekijöihin. Siksi oli tehtävä yhteistyötä Latvian viranomaisten kanssa. KRP:n rikostutkijat matkustivat alkutalvesta 2013 Latviaan tapaamaan asiaa maassa asiaa hoitavia viranomaisia ja sopimaan käytännön yhteistyöhön liittyvistä asioista sekä selvittämään mahdollisia ongelmakohtia.

Koska latvialaisiksi epäiltyjen tekijöiden henkilöllisyydet olivat varmentamatta, tutkijoiden oli saatava selvitettyä varmuudella nimimerkkien haltijat. Latvia ei ollut mukana yhteisessä tutkintaryhmässä, joten tietojen saanti edellytti

yksityiskohtaisten oikeusapupyynnöiden lähettämistä Latviaan. Oikeusapupyynnöiden ketjuuntumisen hitautta torjuttiin hyödyntämällä Euroopan oikeudellisen yhteistyöelimen Eurojustin apua.

Eurojustin kautta toimitettuna valmiiksi käännetty oikeusapu saatiin toimitettua Latvian oikeusviranomaisille saman päivän aikana. Näin toimimalla oikeusavun toteuttamiseen kuluva aika lyheni merkittävästi.

YHTEISEN TUTKINTARYHMÄN AVULLA TULOISIIN

Kesällä 2014 JIT Mozart oli edennyt operatiiviseen vaiheeseen: oikeusapupyynnöillä saatiin lupa tehdä kotietsinnät latvialaisten epäiltyjen asuinpaikoissa. Kotietsinnät Latviassa suoritettiin lopulta vuoden 2015 alussa, ja ne johtivat kahden rikoksista epäillyn henkilön kiinniottoon.

Suomeen siirron jälkeen molemmille epäillyille järjestettiin vangitsemiskäsittely, jossa he kiistivät tietävänsä mitään heihin kohdistetuista rikosepäilyistä.

Suomessa tutkintaa jatkettiin kuulumisiin. Kuulustelujen ohella poliisi tutki epäiltyjen hallusta takavarikoitujen tietokoneiden, puhelinten ja muiden tallennusvälineiden sisältöä. Tutkijoiden epäonneksi tietoteknistä näyttöä juuri Suomeen kohdistuneista teoista oli niukalti löydettävissä.

Tietokoneilta löytyi silti runsaasti tutkijoita kiinnostavaa haittaohjelmilla tehtyihin petoksiin liittyvää materiaalia: muun muassa tietojen anastamiseen soveltuva ohjelmisto sekä saksalaisten pankkien asiakkaisiin kohdistuvien petosten tekemiseen soveltuvia komentosarjoja.

Esitutkinta tapauksesta valmistui kesäkuussa 2015, ja käräjäoikeuden käsittely pidettiin heinäkuun alussa. Molemmat epäillyistä pääsivät vapaalle heti käsitteilyä seuranneena päivänä, ja itse ratkaisu annettiin niin sanottuna kansliatuomiona myöhemmin. Toinen epäillyistä tuomittiin

tiin kymmenen kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen törkeästä petoksesta ja toinen sai kuuden kuukauden tuomion. Samassa yhteydessä törkeästä rahanpesusta tuomittu kolmas henkilö sai seitsemän kuukauden mittaisen ehdollisen tuomion.

Tuomioista ei valitettu, joten käräjäoikeuden ratkaisu jäi lainvoimaiseksi.

TULEVAISUUDEN HAASTEITA

– Valtioiden rajat ylittävä kyberrikollisuus on yleistynyt, ja poliisin on vastaisuudessaakin tehtävä sujuvaa kansainvälistä yhteistyötä sen torjumiseksi, KRP:n Kyberrikostorjuntakeskuksen päälikkö, JIT Mozart -operaatioon osallistunut rikosylikomisario **Timo Piironen** kertoo.

Yhteisoperaatioiden koko ja merkitys on kasvanut viime vuosina: tänä vuonna Europol, FBI ja Eurojust toteuttivat suuren operaation, johon osallistui syyttäjiä ja rikostutkijoita yli 30 maasta. Avalanche-nimellä kulkenut operaatio puuttui verkossa toimiviin haittaohjelmiin ja rahamuulien rekrytointiin.

Yhteistyö osoittautui hedelmälliseksi: operaation tuloksena tehtiin useita kotietsintöjä, suljettiin palvelimia ja pidätettiin viisi henkilöä. Haittaohjelmat olivat ehtineet levitä laajalle, sillä niitä löydettiin yli 180 maasta ympäri maailman.

Viranomaisten välistä yhteistyötä tehdään Europolin ja Interpolin lisäksi myös muiden organisaatioiden ja maiden kanssa. Piironen mukaan suurimmat palveluntarjoajat sijaitsevat Yhdysvalloissa, joten se on tärkeä yhteistyökumppani kyberrikollisuuteen liittyvissä tutkimuksissa.

Haasteena kansainvälisessä yhteistyössä on oikeusapupyynnöiden hitaus ja raskaus. JIT-tutkintaryhmät tarjoavat väylän viranomaisten väliseen yhteistyöhön nykymaailmassa, jossa rikollisuus yhä harvemmin pysyy valtiollisten rajojen sisällä. ■

Talousrikostorjunta haasteiden edessä

Talousrikostorjuntaa ovat viime vuosina muokanneet kaksi muutosta. Poliisin hallintorakennemuutosten 2014 käynnistyneen viimeisimmän vaiheen (PORA III) myötä poliisiyksiköiden määrää on vähennetty. Samaan aikaan talousrikostutkinnan tehostamiseen on myönnetty lisämäärärahaa, jonka jatkuminen on epävarmaa.

Poliisin talousrikostutkintaa suoritetaan paikallispoliisissa ja Keskusrikospoliisissa, joiden operatiivista toimintaa ohjaa ja johtaa Poliisihallitus. Strateginen ohjausvastuu on sisäministeriön johdolla toimivalla talousrikostorjunnan johtoryhmällä. Talousrikostutkinnassa käytetään keskeisinä tulosmittareina avoimien ja päätettyjen juttujen määrää, yli 24 kuukautta vanhojen juttujen määrää, ilmoitettujen rikosvahinkojen ja takaisin saadun rikoshyödyn määrää sekä tutkinta-aikaa. Kuviossa 1 on kuvattu ilmoitettujen, päätettyjen ja avoimien juttujen määrät viime vuosina. Siitä nähdään, että uusien ja avoimien juttujen määrät ovat kasvussa, kun taas päätettyjen juttujen määrä on kääntynyt hieman laskuun.

LISÄMÄÄRÄRAHAN VAIKUTUKSET TALOUS- RIKOSTORJUNTAAN

Talousrikostorjunnan lisämäärärahalla on mm. palkattu lisää määräaikaisia talousrikostutkijoita eri yksiköihin. Jos lisärahoitus loppuu, talousrikostutkinnan organisointiin ja johtamiseen tulee uusia haasteita. Talousrikostutkinnan prosesseja on joka tapauksessa tutkittava kriittisesti. Tutkinnanjohtajia siirtyy yhä enemmän eläkkeelle, minkä vuoksi johtamis- ja asiantuntijaosaamisen jatkuvuus tulisi varmistaa rekrytoinnissa ja koulutuksessa.

Talousrikostutkinnan henkilöstölle suunnatussa kyselyssä vuonna 2015 vastaajat ilmoittivat lisämäärärahan näkyvän juttujen käsittelyn sujuvuudessa, rikoshyödyn →

→ kertymisessä ja reaaliaikaisessa tutkinnassa. Lisämäärärahan loppumisen he ennakkoivat johtavan henkilöstön vähenemiseen ja tutkinnan ruuhkautumiseen. Vastaajat pitivät henkilöstön osaamista oman yksikkönsä tärkeimpänä menestystekijänä. Uusien tutkijoiden perehdyttäminen vie noin vuoden ja siksi talousrikostutkinnan rahoittamisessa tulisi heidän mukaansa pyrkiä pitkäjänteisyyteen. Uusien tutkijoiden työpanos ei näy heti, sillä jutut ovat erilaisia ja usein haastavia.

RIKOSHYÖDYN JÄLJITYS KEHITTÄMISKOHTENA

Poliisin talousrikostorjunnan tuloksellisuutta mitataan ilmoitettujen ja päätettyjen talousrikosjuttujen suhteella sekä takaisin saadun rikoshyödyn määrällä.

Tavoite on saada takaisin 35 miljoonaa euroa rikoshyötyä vuosittain, mutta kuten kuviosta 2 ilmenee, tähän ei ole enää päästy vuosina 2015–2016. Myös vuonna 2017 on takaisin saadun rikoshyödyn määrä jäämässä alhaiseksi. Pudotusta on perusteltu muun muassa tekijöiden aiempaa paremmalla suojautumisella rikoshyödyn menetykseltä sekä tutkijoiden vaihtuvuudella.

Takaisin saadun rikoshyödyn vähentymiseen vaikuttavat syyt tulisi selvittää. Talousrikostutkinnan henkilöstölle suunnatun kyselyssä useat vastaajat mainitsivat, että tulostavoitteet heikentävät mahdollisuuksia reaaliaikaiseen tutkintaan, jossa yleensä on mahdollista saada rikoshyötyä. Voikin kysyä, kannattaisiko talousrikosyksiköiden erikoistua tietyn tyyppiin rikoksiin ja voisiko jokin yksikkö keskittyä nimenomaan reaaliaikaisten juttujen tutkintaan.

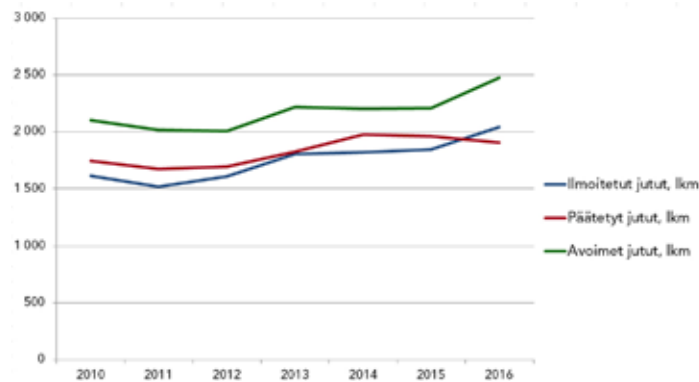
ORGANISOINNIN JA JOHTAMISEN HAASTEET

Poliisin talousrikostorjunnassa käytetään tulosjohtamista. Tämän taustalla taas vaikuttaa tavoitejohtaminen, joka toimii siten, että työntekijä ja tämän esimies sopivat yhdessä yhteisistä tavoitteista ja kehittämiskohteista. Henkilöstöjohtamisessa on tarkoitus ihmisten toiminnan kautta saada aikaiseksi organisaation tavoitteiden mukaisia tuloksia. Henkilöstöjohtaminen on muuttumassa puhtaasti hallinnollisesta esimiestyöstä strategisempaan suuntaan. Talousrikostutkijat arvioivat oman yksikkönsä asijahtamisen pääasiassa hyväksi ja henkilöstöjohtamisen hiukan heikommaksi.

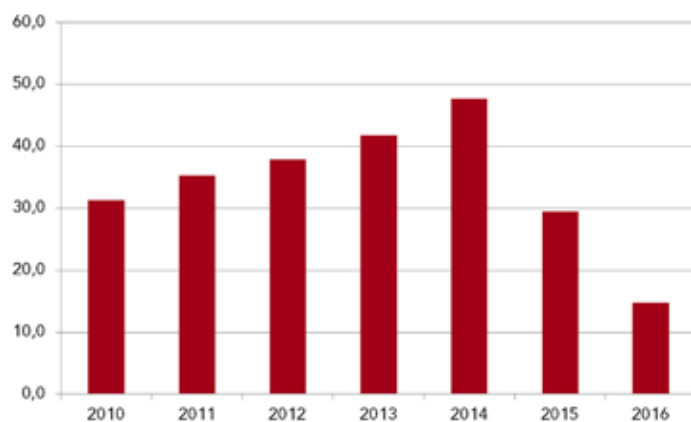
Poliisin talousrikostutkinta on organisoitu sekä keskitetysti että ns. hajasijoitusmallilla. Yksikkökooko vaihtelee suuresti eri poliisiyksiköissä. Pienet yksiköt ovat haavoittuvassa asemassa esimerkiksi henkilöstövaihdosten ja sairauslomien aikana. Talousrikostorjunnan keskittäminen alueittain voisi olla tarkoituksenmukaisempaa, niin operatiivisen toiminnan kuin myös resurssien kohdentamisen kannalta. Talousrikostorjunnan toiminta-alueita voisivat olla pääkaupunkiseutu, Länsi- ja Itä-Suomi sekä Keski- ja Pohjois-Suomi.

TULOSMITTAREIDEN KEHITTÄMINEN

Kyselyn vastauksissa mittareita arvosteltiin siitä, että ne keskittyvät liiaksi juttujen lukumääriin eivätkä ota huomioon niiden laajuutta tai haastavuutta. Tulosmittarit täten kannustavat tutkimaan lyhyitä ja helppoja juttuja kun taas yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kannalta olisi tärkeää kohdistaa resursseja myös

Kuvio 1. Ilmoitetut, päätetyt ja avoimet jutut 2010–2016.

Kuvio 2. Takaisin saadun rikoshyödyn määrä 2010–2016.

haastaviin ja aikaa vieviin juttuihin. Muita mittareissa painotettavia kohteita voisivat olla rikoshyöty ja annetut tuomiot.

Mittareita olisi mahdollista kehittää toiminnallisen tehokkuuden kannalta. Määrällisiä mittareita voisi verrata henkilöstöresursseihin tasaisin aikavälein. Samoin rikoshyötyä voisi seurata linkittämällä se henkilöstöresursseihin. Lisäksi mittareihin liittyvät kirjaamiskäytännöt tulisi yhdenmukaistaa yksiköiden välillä. Kun prosessit toimivat, myös tutkinnan laatu paranee, mikä voi näkyä esimerkiksi tutkinta-aikojen lyhenemisenä. Resurssien vapautuminen rikoshyötyä tuottavien reaaliaikaisten juttujen tutkintaan kytkisi prosessit talousrikostorjunnan strategiaan tavoitteisiin ja li-

säisi yhteiskunnallista vaikuttavuutta tulevaisuudessa. ■

Kirjoitus perustuu raporttiin Talousrikostutkinta poliisissa vuonna 2015: tutkintahenkilöstölle osoitetun kyselyn tuloksia (Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 127. 2017) sekä Rankin pro gradu -tutkielmaan Poliisin talousrikostutkinnan strateginen johtaminen (Tampereen yliopiston johtamiskorkeakoulun hallintotieteiden tiedekunta 2017). Mansikkamäki työskentelee projektitutkijana, Kankaanranta erikoistutkijana, Ranki ylikomisariona ja Muttilainen tutkimusjohtajana Poliisiammattikorkeakoululla.

Poliisi käyttää asetta harvoin

Vuosittain poliisi suorittaa yli miljoona erilaista poliisitehtävää. Näillä tehtävillä kiinniottoja on tehty noin 90 000 kertaa. Voimakeinoja poliisi joutuu käyttämään vuositasolla 1000–1500 kertaa. Voimakeinoista ampuma-asetta poliisi on käyttänyt vajaa neljäkymmentä kertaa vuodessa ja laukauksia poliisi ampuu keskimäärin kymmenen kappaletta vuodessa. Artikke-
lissa käsitellään suomalaisen poliisin aseenkäyttötilanteiden määriä.

Länsimaiseen demokraatiakäsitykseen kuuluu, että poliisin toiminta on avointa ja läpinäkyvää. Tämä korostuu erityisesti poliisin voimankäyttötilanteiden jälkiselvittelyissä. Kansalaiset odottavat sekä poliisin että median kertovan mahdollisimman pian, onko kyse tavallisuudesta poikkeavasta voimankäyttötilanteesta ja jos on, miten se poikkeaa aikaisemmin tiedetystä.

SÄÄDÖSPERUSTA ON TARKKA

Poliisin toimivallan käyttöä ohjaavia ja usein käytännössä rajoittavia yleisiä periaatteita ovat poliisilain (PolL 872/2011) 1 luvussa korostettu perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen 2 §, suhteellisuusperiaate 3 §, vähimmän haitan periaate 4 §, tarkoitussidonnaisuuden periaate 5 § sekä mahdollisuus luopua tehtävästä tai siirtää sitä 9 §. Periaatteet ovat yleisiä ja ilmenevät välillisesti

uudelleen myös useiden poliisilain yksittäisten säännösten sanamuodosta. Periaatteiden noudattaminen on tärkeää erityisesti voimakeinojen käytön yhteydessä ja yleensäkin puuttuessa muutoin olennaisin tavoin kansalaisten oikeuspiiriin. Poliisin voimankäyttöä koskevien ohjeiden pääperiaatteena on, että voimankäytön tason on oltava oikeassa suhteessa tehtävän vaativuuteen. Ensisijaisesti on pyrittävä välttämään voimankäyttötilanteen syntyminen.

Voimakeinoilla tarkoitetaan poliisin tai muun turvallisuutta ylläpitävän virkamiehen valtaa käyttää virkatehtävää suorittaessaan vastarinnan murtamiseksi tai muutoin virkatehtävän toteuttamiseksi ruumiinvoimia tai erilaisia välineitä, jopa ampuma-asetta. Voimakeinojen käyttäminen edellyttää siis sitä, että poliisimies on suorittamassa hänelle kuuluvaa virkatehtävää. Poliisin voimankäytösäännöksessä (PolL 2:17) ei virkatehtä-

Harjoitustilanne käynnissä. Kuva: Sami Hätönen/Poliisiammattikorkeakoulu

vän luonnetta ole tarkemmin määritelty. Poliisin voimakeinot määräytyvät poliisilain sekä muiden poliisin tehtäviä sääntelevien lakien perusteella. Muista poliisille kuuluvista tehtävistä voidaan esimerkiksi käyttää virka-aputehtäviä, joissa myös voidaan käyttää voimakeinoja.

Poliisin voimankäytösäännöksen (PolL 2:17) mukaan poliisimiehellä on virkatehtä-

vää suorittaessaan oikeus vastarinnan murtamiseksi, henkilön paikalta poistamiseksi, kiinniottamisen toimittamiseksi, vapautensa menettäneen pakenemisen estämiseksi, esteen poistamiseksi taikka välittömästi uhkaavan rikoksen tai muun vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina. Puolustetta-

→ vuusarvioinnissa on otettava huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttavat seikat. Lähtökohta on lievimmän tehokkaan keinon periaate.

Ankarinta poliisin voimankäyttöä edustaa ampumaseen käyttö. Ase eroaa muista voimankäyttövälineistä siinä, että se aiheuttaa suuren vammutumisen vaaran kohdehenkilölle ja usein ulkopuolisillekin – seurauksena voi olla jopa henkilön kuolema. Tästä syystä poliisin voimankäyttökoulutuksessa kiinnitetään erityistä huomiota ampumaseen käyttöön ja käyttörajoi- tuksiin.

Poliisin aseenkäyttöä ohjaa- va säännös tarkentaa voimankäytösäännöstä. Poliisilain 2 luvun 19 §:n mukaan ampu- ma-asetta voidaan käyttää vain silloin, kun kyseessä on väli- töntä ja vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle aiheuttavan henkilön toiminnan pysäyttäminen eikä lievempää keinoa pysäyttämiseksi ole käytettävissä. Ampuma-asetta voidaan lisäksi käyttää kiireel- listä ja tärkeää tehtävää suori- tettaessa esineen, eläimen tai muun vastaavan esteen pois- tamiseksi. Ampuma-asetta ei saa käyttää väkijoukon hajotta- miseksi, ellei ampuma-asees- sa käytetä kaasupatruunoita tai muita vastaavia ammuksia niistä erikseen annettu- jen määräysten mukaisesti. Ampuma-aseen käytöllä tar- koitetaan ampuma-aselain 2 §:ssä tarkoitettua ampuma- aseiden käytöstä varoittamista, ampuma-aseella uhkaamista ja laukauksen ampumista. Ampuma-aseen esille otta- minen ja toimintavalmiuteen saattaminen eivät ole ampu- ma-aseen käyttöä. Lisäksi on

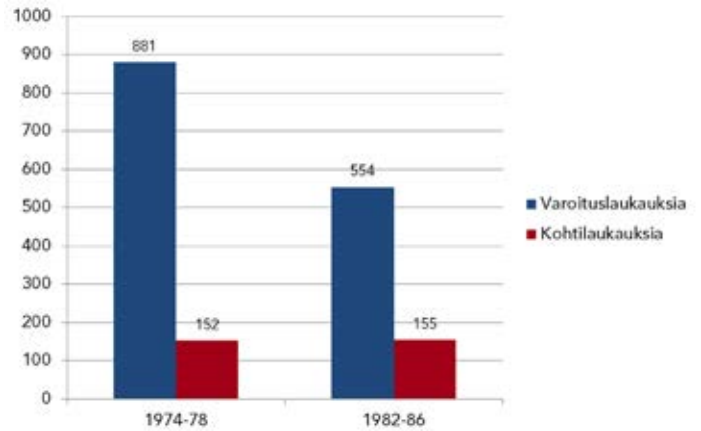
huomioitava, että Suomessa ampuma-aseella uhkaamisesta ja laukauksen ampumisesta päättää päällystöön kuuluva poliisimies, jos se tilanteen kiireellisyys huomioon ottaen on mahdollista.

AMPUMA-ASEEN KÄYTTÖÄ SEURATAAN

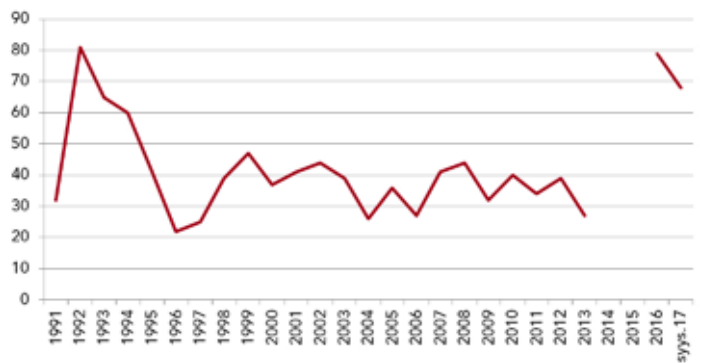
Poliisin aseenkäytön ohjeistus saati sen käytön seuranta ei ole ollut aina yhtä systemaattista kuin tänä päivänä. Käännekoh- tana poliisin aseenkäytön seu- rannalle voidaan pitää vuoden 1986 Mikkelin panttivankita- pausta, jonka jälkeen sisämi- nisteriö asetti, oikeuskanslerin kehotuksesta, toimikunnan laatimaan ohjeet ja koulutus- aineistoa poliisin aseenkäyt- töön. Poliisiasetoimikunta sel- vittä eri lähteiden perusteella ampuma-aseenkäyttötilantei- den määrät viisivuotisjaksoilta 1974–78 ja 1982–86 (kuvio 1). Lukuja voidaan pitää aino- astaan suuntaa antavina.

Poliisin aseenkäyttöä ja ti- lastointia koskeneet ohjeistuk- set ovat tämän jälkeen muuttu- neet useaan kertaan. Ajoittain ohjeistuksia on ollut useita päällekkäisiä kuten myös ajan- jaksoja, jolloin aseenkäytön seurantaan velvoittavaa mää- räystä ei ole ollut olemassa. Aseenkäytön seurannan kan- nalta merkityksellisimmät vai- heet sijoittuivat poliisilakien (1995) ja (2014) muutoksi- en yhteyteen. Uudistuneiden toimivaltasäännösten tultua voimaan aikaisemman sään- telyn nojalla annetut määräyk- set ja ohjeet aseenkäytöstä sen käytön seurannasta menettivät voimansa. Erityisesti tämä nä- kyi vuoden 2014 poliisilain voimaantulon jälkeen, josta seurasi kahden vuoden katkos aseenkäyttöselvitysten kerää- misessä (kuvio 2).

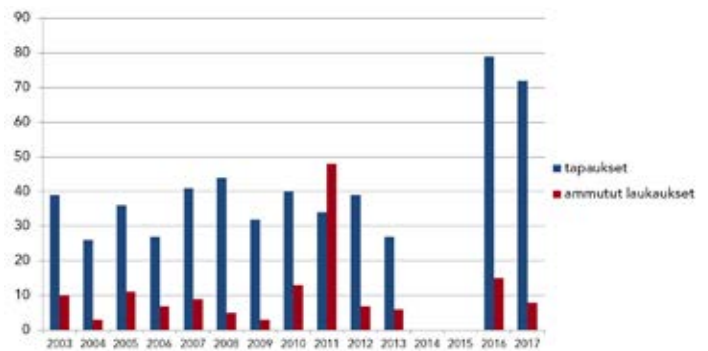
Vuosina 1991–2000 ase- nkäyttöselvityksiä tehtiin 449.

Kuvio 1. Aseenkäyttökerrat viisivuotisjaksoina 1974–78 ja 1982-86. Lähde KM 1988:27.

Kuvio 2. Aseenkäyttöselvitykset 1991–2017 (syyskuu).

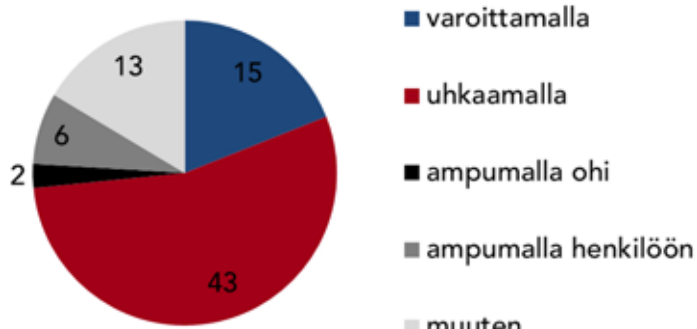

Kuvio 3. Aseenkäyttötilanteissa ammutut laukaukset vuosina 2003–2017.

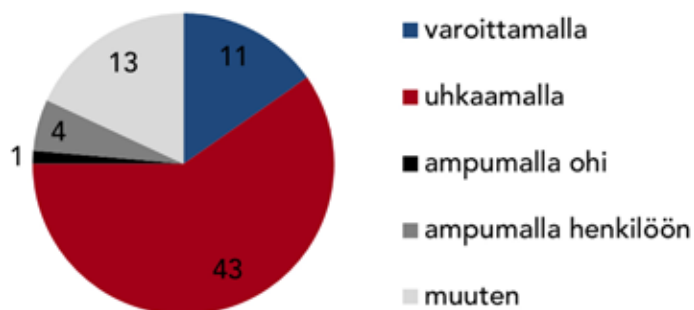
Näistä tapauksista henkilöva- hinko aiheutui 22 kertaa ja viidessä tapauksessa kohde- henkilö menehtyi aseenkäytön seurauksena. 2000-luvulla on aseenkäytön seurauksena me- nehtynyt seitsemän henkilöä, joista kolme vuonna 2016. Ammuttuja laukauksia on

2000-luvulla ollut noin 10 vuodessa (kuvio 3). Vuoden 2011 korkea ammuttujen lau- kausten määrä selittyy takaa- ajo-pakkopysäytystilanteessa ammuttuihin laukauksiin (30 ammuttua laukausta).

Vuoden 2016 alusta lähti- en on poliisin voimakeinojen

Kuvio 4. Aseenkäytöllä saavutettu vaikutus 2016 (N=79).

Kuvio 5. Aseenkäytöllä saavutettu vaikutus 2017 (1.1-19.10.2017, N=72).

käyttöä seurattu systemaattisemmin. Sähköinen voimankäytön seuranta on aikaisempia tietojenkeräämistapoja käyttäjäystävällisempi sekä tarkemmin ohjeistettu. Vuosina 2016 ja 2017 aseenkäyttötilanteiden määrä on kasvanut huomattavasti aikaisemmasta (kuvio 3). Kasvun syynä on pidettävä entistä tarkempaa ohjeistusta raportoida myös niistä tilanteista, joissa aseenkäytön edellytykset ovat olleet olemassa mutta laukauksia ei ole ammuttu. Edellä on jodotettu, että aseella uhkaaminen katsotaan ampuma-aseen käyttämiseksi.

Vuonna 2016 tehtiin 1047 voimankäyttöselvitystä. Näistä aseenkäyttöselvityksiä oli 79. Kuvioista 4 ilmenee, että haluttuun lopputulokseen on päästy varoittamalla (15) tai uhkaamalla (43) yli puolessa tapauksista. Vuosi 2016 oli

sikäli poikkeuksellinen, että lyhyen ajan sisällä menehtyi kolme henkilöä poliisin ampuma-aseen käytön johdosta.

Vuoden 2017 lokakuun puoleen väliin mennessä on tehty 821 voimankäyttöselvitystä. Näistä aseenkäyttöselvityksiä on ollut 72. Poliisi saavutti tavoitteen aseenkäytöstä varoittamalla (11) tai aseella uhkaamalla (43) yli puolessa tapauksessa. Laukauksia poliisi on joutunut ampumaan viidessä tapauksessa.

LOPUKSI

Suomalainen poliisi ampuu keskimäärin saman verran kuin tanskalainen poliisi, joka kuitenkin uhkaa aseella merkittävästi enemmän. Norjalaisen aseella kohdistamat uhkaukset taas ovat kolminkertaiset Suomen poliisiin nähden. Suomessa poliisit ampuva suhteellisesti saman määrän

POLIISIN ASEENKÄYTÖSTÄ MENEHTYNEET 2000-LUVULLA

- 2000, Merikarvia, ampuminen. Sekava mies karkasi ambulanssikyödistä ja uhkasi poliisia vesurilla.
 - 2009, Humppila, ampuminen. Piiritystilanteessa poliisi ampui aseistautuneen miehen, joka oli uhannut surmata asunnossa olleen ihmisen.
 - 2010, Pudasjärvi, vahingonlaukaus. Poliisivankilan vartija kuoli poliisin laukaistua virka-aseensa vahingossa.
 - 2015, Oulu, ampuminen. Poliisi ampui kimppuunsa kirveellä hyökänneen miehen asuntoon tehdyn rynnäkön yhteydessä.
 - 2016, Tuusula, ampuminen. Poliisi ampui Tuusulan Riihikalliossa miehen kiinniottotilanteessa.
 - 2016, Uurainen, ampuminen. Poliisi ampui aseella uhanneen miehen Uuraisilla.
- 2016, Orimattila, ampuminen. Ajoneuvon suistuttua 4-tieltä on auton sisällä ollut käynnissä vakava henkeen ja terveyteen kohdistunut rikos.

kuin ruotsalaiset ja tanskalaiset, mutta kuolleiden määrä on yhtä matala kuin Norjassa, jossa poliisi on aseistamaton. Ruotsissa vuosittain noin seitsemän ihmistä vahingoittuu ja yksi menehtyy poliisin ampuma-aseen käytön seurauksena. Norjassa menehtymisiä on keskimäärin yksi kolmea vuotta kohden.■

Komisario Henri Rikander toimii Poliisiammattikorkeakoululla voimankäytön tutkijana.

KIRJALLISUUTTA:

Casey-Maslen, Stuart – Connolly, Sean: *Police Use of Force under International Law*. Cambridge 2017.

Fekjaer, Silje Bringsrud: *Norwegian police student's attitudes towards armament*. *Police Science & Management* 2015, s. 182–188

Hendy, Ross: *Routinely Armed and Unarmed Police: What can the Scandinavian Experience*

Teach us? Policing 2014, Volume 8, Number 2, s. 183–192.

Kuhns, Joseph B. - Knutsson, Johannes (Toim.) *Police Use of Force – A Global Perspective*. California 2010

Knutsson, Johannes – Strype, Jon: *Police use of firearms in Norway and Sweden: The significance of gun availability*. *Policing and Society* 2010, 13:4, s. 429–439.

Rikander, Henri: *The Use of Electroshock Weapons by the Finnish Police in 2016* *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab* VOL 104, NO 2 (2017).

Mediatapahtumat ja väkivallan kierto

Elämme yhteiskunnassa, jossa väkivaltaisista mediatapahtumista on tullut arkipäivää. Utøyan joukkomurha 2011, Charlie Hebdo -iskut ja Pariisiin iskut marraskuussa 2015, Brysselin metro-iskut 2016, Orlandon yökerhoammuskelu 2016, isku Berliinin joulumarkkinoilla 2016, Istanbulin yökerhoammuskelu 2017, Pietarin metroisku 2017, Turun puukotus 2017 ja Las Vegasin massajoukkomurha 2017 ovat esimerkkejä viime vuosien väkivaltaisista tapahtumista, jotka ovat herättäneet suurta huomiota niin kansainvälisessä uutismediassa kuin sosiaalisessa mediassakin.

Väkivaltaisilla mediatapahtumilla tarkoitetaan sellaisia yllätyksellisiä väkivallan tekoja, jotka kiinnittävät median huomion ja joissa medialla on merkittävä rooli tapahtuman tuottajana ja merkityksellistäjänä. Näihin iskuihin voi liittyä terroristisia motiiveja, mutta näin ei ole aina. Esimerkiksi lokakuun 2017 Las Vegasin massajoukkomurhan, jossa tekijä tappoi 58 henkilöä ja vahingoitti lähes 550 henkilöä, taustalta ei tietävästi ole löytynyt terroristista motiivia. Näitä iskuja ei siis yhdistä niinkään se, miksi ne on tehty vaan se, miten ne ilmenevät ja näyttävät nykyisessä mediakyllästeissä ympäristössämme.

MEDIATAPAHTUMAT HYBRIDISOITUVAT

Yksi olennainen yhteinen tekijä väkivaltaisille mediatapahtumille on perinteisen uutismedian ja sosiaalisen median toimintalogiikoiden yhteenkietoutuminen uudella tavalla. Tapahtumat alkavat purkautua mediassa lähes reaaliaikaisesti, kun

sekä journalistit että tavalliset sosiaalisista mediaa käyttävät kansalaiset lähettävät tapahtumasta materiaalia samanaikaisesti. Usein myös iskun tekijät ovat valmistuneet tekoon huomioimalla median toimintatavat. Esimerkiksi Pariisiin Charlie Hebdo -iskuissa vuonna 2015 tekijät ottivat panttivankeja ja olivat yhteyksissä mediataloihin. Näin he pääsivät välittämään viestinsä suoraan paikan päältä. Tutkijat kutsuvat tällaisia väkivaltaisista mediatapahtumista hybrideiksi. Sillä viitataan tapahtuman rakentumisen luonteeseen mediassa, siihen miten eri toimijat asemoituvat tapahtumassa ja millaisia yhteiskunnallisia seurauksia tapahtumalla on.

Ensimmäinen seikka, joka luonnehtii olennaisesti hybridiä väkivaltaista mediatapahtumaa, on tapahtuman toimijoiden väliset suhteet. Aiemmissa, televisioaikakauden mediatapahtumissa journalisteilla ja ammattimedialla on ollut keskeinen rooli väkivaltaisten mediatapahtumien uutisoijana ja niiden merkityksellistäjänä yhdessä yhteiskunnallisen eliitin kanssa. Hybrideissä mediatapahtumissa niin ammattijournalistit kuin esimerkiksi poliitikot ovat menettäneet tämän etuoikeuden. Periaatteessa kuka tahansa voi osallistua verkossa tai sosiaalisessa mediassa tapahtuman rakentamiseen ja sen merkityksen muokkaamiseen yhdessä uutismedian ja poliitikkojen kanssa jo tapahtuman alkuvaiheessa.

Charlie Hebdo -iskut ovat jälleen hyvä esimerkki tästä. Matkallaan lehden toimittukseen iskun tekijät tappoivat **Ahmed Merabet** -nimisen poliisin, joka oli partioimassa alueella. Tavallinen kansalainen,

Jordi Mir, sattui näkemään ampumisen, kuvasi sen ja surmaajien paon kännykkäkamerallaan. Pian Mir jakoi videon Facebook-sivullaan, josta se levisi salamanopeasti käyttäjältä ja alustalta toiselle. Ei aikaakaan, kun tämä 40 sekunnin video päättyi YouTubeen ja mediatalojen uutissivuille. Mir alkoi myöhemmin katua videon lataamista ja poisti sen. Video oli kuitenkin ehditty jakaa ja kopioida jo niin monesti, että sen poistaminen verkosta ei enää onnistunut.

Mirin video tarjosi autenttisen visuaalisen todisteen surmasta ja nosti Ahmed Merabetin tämän hybridin väkivaltaisen mediatapahtuman avainhahmoksi yhdessä sarjakuvapiirtäjien kanssa. Merabetin kuoleman merkityksestä kertovat hänestä tehdyt lukuisat lehtiartikkelit ja Merabetin perheenjäsenille annettu julkinen huomio. Erityisesti Merabetin veli **Malek** sai uutismediassa sovinnon ja rauhan viestin viejän roolin läntisen maailman ja muslimiyhteisön välille. Sloganista ”Je suis Ahmed” (olen Ahmed) tuli yksi suosituimmista viesteistä, jotka kiersivät tapahtuman jälkeen, tosin sen suosio jäi kauas ”Je suis Charlie” (olen Charlie) viestistä, jossa sympatia suuntautui sarjakuvanpiirtäjiin.

Esimerkki osoittaa, että ei ole yhdentekevää, millaiset ja kenen lähettämät viestit päätyvät kiertämään mediassa väkivaltaisten tapahtumien yhteydessä. Ne muokkaavat ymmärrystä ja tulkintaa tapahtumien kulusta ja sitä, millaisia tulkintoja tapahtumista tehdään. Merabetin kuoleman uutisointi tasapainotti kahtiajakautunutta mediajulkisuutta, jossa vastakkain asettui nykyaikainen, maallinen, vapautta rakas-

Aina kun osallistumme väkivaltaiseen mediatapahtumaan klikkaamalla, jakamalla tai kierrättämällä jotakin siihen liittyvää materiaalia, tulemme osaksi tapahtumaa ja sen rakentamista.

tava ”länsi” ja vanhanaikainen, väkivaltaisen, uskonnollinen islam. Tapaus osoittaa myös sen, että tätä julkisuutta voivat päästä rakentamaan ja muokkaamaan myös sellaiset toimijat, kuten Jordi Mir, jotka eivät ole ammattijournalisteja. Näin väkivaltaisissa, hybrideissä mediatapahtumissa myös hierarkiat uutismedian ja tavallisten median käyttäjien välillä ovat liikkeessä ja myös ei-ammattimaiset toimijat pääsevät aiempaa näkyvämmiin määrittelemään tapahtuman merkitystä.

VIESTIEN KIERTO KIIHTYY

Väkivaltaisia, hybridejä mediatapahtumia luonnehtii nopeus. Uutiset, kuvat ja viestit tapahtumasta kiertävät eri alustoilla huimaa vauhtia. Mediatutkijat puhuvat ilmiöiden kiihtymisestä (engl. acceleration). Viestien kierto ylittää helposti paikalliset ja kansalliset rajat ja tekee hybrideistä mediatapahtumista ylikansallisia, jopa globaaleja. Analyysi ”Je suis Charlie” -twiitin kierrosta Twitterissä osoittaa, miten tätä viestiä jaettiin niin Euroopassa, Yhdysvalloissa, Afrikassa kuin Aasiassakin. Tosin viestien määrissä oli huomattavia eroja.

Viestien kiihtynyt kierto ja eri toimijoiden jatkuva kilpailu näkyvyydestä väkivaltaisessa hybridissä mediatapahtumassa ovat kaikkea muuta kuin neutraali ilmiö. Eri tutkimukset vahvistavat, että viestien kierto suosii sisältöjä, jotka ovat yksinkertaisia, mustavalkoisia ja herättävät vahvoja tunteita. Nopeus houkuttelee myös tekemään yksinkertaistettuja tulkintoja tapahtumasta. Tällaiset tulkinnat palvelevat ennen kaikkea iskujen tekijöitä, mutta myös erilaisia populistisia poliittisia liikkeitä ja näiden intressejä. Esimerkiksi Ranskassa Front National puolueen johtaja **Marine Le Pen** ehdotti pian iskujen jälkeen kuolemanrangaistuksen palauttamista Ranskaan.

Mediatutkija **Barbie Zelizerin** mukaan mitään mediatapahtumaa ei koskaan tulkita vain tapahtumahetkellä ”tässä ja nyt”, vaan tulkinnat nojaavat aina myös

aiempiin tapahtumiin ja niistä tiivistyneisiin muistiskeemoihin (engl. mnemonic schemes). Erityisesti väkivaltaisissa iskuissa, joissa tekijät paljastuvat muslimeiksi, uskonto yksin riittää selittäväksi tekijäksi tapahtumille syyskuun 11. päivän jälkeisessä läntisen median tulkintakehyksessä. Tilanne on toinen, kun iskujen tekijäksi osoittautuu maan etniseen valtaväestöön kuuluva henkilö, kuten Breivik Norjassa tai Las Vegasin ammuskelija. Tällöin tulkintakehykseksi tarjotaan tyypillisesti yksilöpsykologisia selityksiä ja mielenterveysongelmia.

Väkivaltaisten mediatapahtumien hybridisoituminen on ilmiönä haastava. Tämänhetkinen tutkimus antaa osviittaa siitä, että mitä enemmän tapahtumat hybridisoituvat ja hierarkiat eri toimijoiden välillä sekoittuvat, viestien kierto kiihtyy ja voimakkaat tunnepitoiset viestit voittavat kilpailun näkyvyydestä ja huomiosta, sitä todennäköisimmin hybridit mediatapahtumat tuottavat yhteiskunnissa polarisatiota, vahvistavat erilaisia vastakkainasetteluja ja kutsuvat siten yksinkertaistettuja poliittisia ratkaisumalleja. Oman haasteensa väkivaltaisiin, hybrideihin mediatapahtumiin tuovat erilaiset trollit, jotka pyrkivät entisestään kuohuttamaan tapahtumaa ja sen saamaa huomiota omien, joskus hyvinkin vaikeasti todennettavien, intressiensä mukaisesti.

ONKO SIIS MITÄÄN TEHTÄVISSÄ?

Ensiksi on syytä yrittää ymmärtää paremmin, miten väkivaltaiset hybridit mediatapahtumat toimivat: millaista logiikkaa ne noudattavat ja millaisia yhteiskunnallisia seurauksia niillä on. Kun näissä asioissa on päästy eteenpäin, seuraava askel on suunnata toimintaa. Toisin sanoen eri toimijoiden – olivatpa nämä sitten journalisteja, poliitikkoja, virkamiehiä tai kolmannen sektorin toimijoita – on ymmärrettävä aiempaa paremmin oma vastuunsa väkivaltaisten hybridien mediatapahtumien tuottajana. Journalistien

ja ammattimaisen uutismedian kohdalla tämä tarkoittaa harkintaa. Vaikka hybridit mediatapahtumat tapahtuvat online-ajassa eli uutiset päivittyvät jarkuvasti, faktat ja lähteet pitää edelleen tarkistaa. Harkintaa pitäisi osoittaa myös silloin, kun tarjolla on vahvasti ennakkoluuloihin ja stereotyyppioihin nojaavaa mediamateriaalia. Myös jokaisen poliitikon, viranhaltijan tai kolmannen sektorin toimijan tulisi hahmottaa paremmin, miten hänen toimintansa asettuu osaksi mediatapahtuman hybridiä logiikkaa. Varomattomat ja ajattelemattomat lausunnot lähtevät kiertoan salamanopeasti ja viestin korjailu tai sanojen selittely yleensä vain pahentaa tilannetta. Toisaalta, julkisuuteen on tultava lähes heti. Poliitikon tai viranomaisen hiljaisuus viestii hybridissä mediatapahtumassa helposti kyvyttömyyttä hoitaa tilannetta.

Moraalinen vastuu väkivaltaisista hybrideistä mediatapahtumista ei silti kuulu vain ammattitoimittajille, poliitikoille tai muille toimenkuvansa puolesta asiaa hoitaville henkilöille. Väkivaltaisissa hybrideissä mediatapahtumissa näkyviin tuleva hierarkioiden purkautuminen tai uudelleen järjestäminen levittää moraalisen vastuun myös yksittäiselle kansalaiselle. Aina kun osallistumme väkivaltaiseen mediatapahtumaan klikkaamalla, jakamalla tai kierrättämällä jotakin siihen liittyvää materiaalia, tulemme osaksi tapahtumaa ja sen rakentamista. Yleisönä ja median käyttäjinä emme siis ole enää tapahtumien arkisia todistajia, vaan sen aktiivisia osallisia. Siksi yksikään klikkaus tai Facebookin taustakuvan vaihto ei ole viaton teko. ■

Kirjoittaja on viestinnän professori Helsingin yliopistossa ja opettaa politiikan ja viestinnän koulutusohjelmassa. Hän johtaa parhaillaan Suomen Akatemian Hybrid Terrorizing tutkimushanketta yhdessä Tampereen yliopiston Katja Valaskiven ja maanpuolustuskorkeakoulun Aki-Mauri Huhtisen kanssa.

Palstalle ajankohtaisista tutkimusaiheista kirjoittavat Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tutkijat.

■ M A T T I N Ä S I & J A N N E K I V I V U O R I

Väkivallan kokemus ja rikostiedon lähteet

Uhka- ja riskikokemusten muotoutuminen median ja yhteiskunnan murroksessa

"If it bleeds, it leads."

Raaimpien uutisten painottaminen on ollut amerikkalaisen uutisjournalismin keskeinen ohjenuora jo vuosikymmenien ajan. Hyvänä esimerkkinä tästä on vuonna 1997 tehty yhdysvaltalainen selvitys, joka tarkasteli sadan eri uutiskanavan sisältöä ja havaitsi, että 72 kanavan ensimmäinen uutinen oli rikosuutinen (kts. Chiricos ym. 2000). Hieman kärjistettynä voi todeta, että rikollisuudella on ihmisiä varsin laajasti kiinnostava viihteellinen arvo, sillä rikosuutisoinnin lisäksi erilaiset rikossarjat ja rikoselokuvat muodostavat viihdeteollisuuden eräänlaisen selkärangan. Rikos siis myy. Eikä pelkästään Yhdysvalloissa, sillä Janne Kivivuori, Sari Kemppi ja Mirka Smolej (2002) havaitsivat tutkimuksessaan suomalaisten iltapäivälehtien etusivujen väkivaltauutisoinnin kasvaneen merkittävästi vuosien 1980 ja 2000 välillä, siitäkään huolimatta että väkivallan määrässä ei samalla aikavälillä tapahtunut juurikaan muutoksia. Samansuuntainen kehitys rikosuutisoinnin määrässä on ollut havaittavissa myös muualla, esimerkiksi Ruotsissa ja Iossa-Britanniassa.

Tämä kehityssuunta on itsessään jo varsin mielenkiintoinen ilmiö, mutta miten rikosten näkyvyys heijastelee ihmisten rikollisuuteen liittyviä kokemuksia? Yksi keskeisimmistä havainnoista aieman tutkimuksen pohjalta on se, että rikosuutisoinnin ja rikospelkojen välillä on varsin selkeä ja laajalti havaittu yhteys (esim. Smolej 2011). Tätä näkökulmaa tarkasteltiin varsin aktiivisesti erityisesti vuosituhatosen vaihteen molemmin puolin, jolloin tutkimus nojasi perinteisen median, television ja sanomalehtien, rooliin rikosuutisoinnin lähteenä.

Mediamaisema on kuitenkin kokenut merkittäviä mullistuksia kuluneen kahden vuosikymmenen aikana. Niin sanotun uuden median muodot ovat vallanneet ison osan nykypäivän mediakentästä. Tämä on tarkoittanut sitä, että rikostiedon lähteiden kirjo on moninkertaistunut verrattain lyhyessä ajassa. Perinteiset uutislähteet jakavat tietoa nykyisin myös sähköisillä alustoilla, lisäksi sosiaalisen median eri muodoista on rakentunut merkittäviä tietokanavia ja keskustelualustoja. Viime aikoina esiin ovat nousseet niin sanotut valeuutiset ja

vaihtohtomedian lähteet ovat tarjonneet myös omanlaisensa kanavan rikostiedon lähteenä.

Vuonna 2016 käynnistynyt Väkivallan kokemus ja rikostiedon lähteet -tutkimushanke tarkastelee suomalaisten uhka- ja rikoskokemusten muotoutumista tämän uuden mediakentän keskiössä. Hankkeessa tarkastellaan sekä laadullisin että määrällisin keinoin suomalaisten kokemaa väkivallan uhkaa, uhkakokemuksen syntyyn vaikuttavia tekijöitä ja erityisesti uhkakokemuksen yhteyttä erilaisiin rikostiedon lähteisiin, niin perinteisen kuin uuden median lähtökohdista. Lisäksi hankkeessa tarkastellaan sitä, miten suomalaiset kokevat rikollisuuden kehittyneen sekä yhteiskunnassa laajemmin että heidän lähemmässä elinpiirissään.

TUTKIMUS TOTEUTETAAN KAHDESSA OSASSA

Hankkeen ensimmäisen osa koostuu fokusryhmähaastatteluiden, joiden avulla muodostetaan kuva siitä, miten ihmiset tulkitsevat väkivaltaa nykyisessä suomalaisessa yhteiskunnassa ja miten he käyttävät ja arvioivat erilaisia rikostiedon

lähteitä. Hankkeen toinen osa kytketään osaksi vuoden 2017 Kansallista rikosuhritutkimusta (KRT). Tutkimuksen kansallisesti edustava 14 000 vastaajan otos tarjoaa mahdollisuuden tilastollisesti selittäviin analyyseihin, joissa voidaan vakioida vastaajien itse kokemien rikosten vaikutus sekä tutkia todellisten rikosuhrikokemusten ja rikostiedon vastaanoton välisiä yhdysvaikutuksia.

Tutkimuksessa pyritäänkin vastaamaan esimerkiksi seuraaviin kysymyksiin: Mistä suomalaiset saavat tietoa väkivallan määrästä ja piirteistä? Miten rikostiedon lähteitä seurataan ja miten ne koetaan? Miten suomalaiset kokevat rikollisuuden kehittyneen? Miten väkivaltarikoksia koskevan mediajulkisuuden koetaan kehittyneen? Mitkä ovat sosiaalisen median ja uutismedian erityispiirteet väkivaltaa koskevan tiedon vastaanotossa? Miten rikostiedon vastaanotto yhdistyy väkivallan tulkin- takehykseen, pelkoihin ja uusien riskien kuten terrorismin ja radikalisoitumisen havaitsemiseen? Miten elämän pulmat kuten rikosten uhriksi joutuminen sekä taloudellinen ja sosiaalinen huono-osaisuus näkyvät rikostiedon kulutuksessa ja vastaanotossa? Miten erilaisten rikostiedon lähteiden seuraaminen yhdistyy pelkoihin ja riskikokemuksiin? Entä voidaan rikostiedon lähteissä ja uutisoinnin vastaanotossa nähdä eriytymistä sosiaalisten ryhmien välillä?

Tutkimushanke toteutetaan Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin sekä Tampereen yliopiston COMET-tutkimuskeskuksen yhteistyönä. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti vastaa ensisijaisesti määrällisestä tutkimusosuudesta ja COMET-tutkimuskeskus fokusryhmätutkimuksesta.

FOKUSRYHMÄTUTKIMUKSEN KESKEISIÄ HAVAINTOJA

Tutkimuksen ensimmäisen vaiheen fokusryhmähaastattelut toteutettiin kevään 2017 aikana ja niiden pohjalta koostettu *Väkivalta pirstaloituvassa mediamaisemassa - Fokusryhmätutkimus uhkan kokemuksesta ja rikostiedon lähteistä* -tutkimusraportti (Haara ym. 2017) julkaistiin loppuvuodesta 2017. Fokusryhmähaastattelujen kautta kartoitettiin sitä, mistä rikostietoa hankittiin ja minkälainen rooli

niillä oli turvattomuuden kokemuksen taustalla. Erityisesti huomiota kiinnitettiin siihen, missä määrin ja miten ihmiset hyödyntävät ja antavat arvoa erilaisille rikostiedon lähteille.

Tutkimuksen pohjalta käy ilmi, että uutismedia on edelleen keskeisin rikostiedon lähde, mutta sen rinnalla käytetään myös muita rikostiedon lähteitä, kuten sosiaalisen median erilaisia verkostoja. Esiin nousi myös, että joillekin niin kutsuttu vaihtoehtomedia on uutismediaa täydentävä tietolähde. Toisaalta haastatteluista kävi ilmi, että rikostiedon tarjonta koettiin varsin runsaaksi ja usein tyylliltään paisuttelevana. Haastateltavat arvioivatkin, että väkivallan korostuminen mediassa edesauttoi ja lisäsi ihmisten rikospelkoja ja turvattomuuden tunnetta. Ikääntyvät vastaajat nostivat esiin ahdistuksen, joka oli seurausta rikostiedon tulvasta. Nuoremmat vastaajat sen sijaan kertoivat ärsytyksestä, jonka aiheutti median tapa uutisoida väkivaltarikoksista.

Vaikka perinteinen uutismedia toimii rikostiedon keskeisenä lähteenä, on rikostiedon lähteiden kokonaiskuva varsin pirstaleinen. Tiedonlähteiden monistuminen näkyikin varsin kriittisenä suhtautumisen tietoon yleisesti. Vastaajat kokivat, että tieto ei ollut lähtökohtaisesti kokonaista, objektiivista ja puolueetonta. Sama epäilevä asenne kohdistettiin myös uutismedian välittämään tietoon. Vaikuttaakin, että suhtautuminen eri medioihin ja tietoaalustoihin oli varsin kriittinen. Tutkimukseen osallistuneiden taustat vaikuttivat siihen, miten he rikostietoa tulkitsivat. Nuorten haastateltavien osalta oli havaittavissa varsin selkeä jako konservatiivisen ja liberaalin suhtautumisen välillä, varsinkin silloin kun maahanmuuttajien tekemät rikokset nousivat esiin.

Tutkimuksen toisessa vaiheessa painopiste siirtyi määrällisen tutkimusaineiston keräämiseen kansallisen rikosuhritutkimuksen yhteydessä vuoden 2017 lopussa. Tämän vaiheen tulokset valmistuvat vuonna 2018.

HANKKEEN KOKONAISKUVA

Hanke pyrkii erittelemään erilaisten rikostiedon lähteiden kytkeytymistä toisiinsa ihmisten media-arjessa sekä

tuottamaan uutta tietoa siitä, millainen rooli sosiaalisen median ja niin kutsutun valemedian esittämän rikollisuuskuvan vastaanotolla on suhteessa väkivaltakokemuksen muotoutumiseen. Tällä on välillisesti kytkentä myös varsinaisen uutismedian rikosuutisoinnin vastaanottoon. Tulokset lisäävät ymmärrystä siitä, miten kansalaiset ottavat vastaan rikostietoa ja millaisia eriytymisiä ja jakautumisia tässä suhteessa on syntynyt tai syntymässä. Tällainen, koko aikuisväestöön yleistettävä uusi tutkimustieto lisää media-alan ymmärrystä nykyisestä toimintaympäristöstään ja auttaa alaa kehittämään rikostietoon ja väkivaltaan kytkeytyviä sisältöjä ja niiden jakelukanavia. Tiedeyhteisön lisäksi hankkeen kautta syntyvä tieto on hyödyllistä useille eri toimijoille, kuten alan mediatoimijoille, väkivaltarikoksista tiedottamiseen osallistuville ja yhteiskunnan yleisestä turvallisuusympäristöstä huolehtiville. Jotta ymmärtäisimme väkivallan muuttuvaa asemaa muuttuvassa yhteiskunnassa, on syytä tutkia sitä koskevan informaation vastaanottoa ja yhteyttä väkivallan kulttuuriseen hahmottamiseen. ■

Tutkijatohtori Matti Näsi (matti.j.nasi@helsinki.fi) ja kriminologian professori Janne Kivivuori (janne.kivivuori@helsinki.fi) työskentelevät Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutissa.

Kirjallisuus:

Chiricos Ted, Padgett Kathy & Gertz Mark (2000) Fear, TV news, and the reality of crime. Criminology, 38:3, 755–786.

Kivivuori Janne, Kemppi Sari & Smolej Mirka (2002) Etusivujen väkivalta: väkivalta iltapäivälehtien etusivuilla, todellisuudessa ja ihmisten peloissa 1980–2000. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Smolej Mirka (2011) News media, crime and fear of violence. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Haara Paula, Reunanen Esa, Näsi Matti & Kivivuori Janne (2017) Väkivalta pirstaloituvassa mediamaisemassa – Fokusryhmätutkimus uhkan kokemuksesta ja rikostiedon lähteistä. Tutkimuskeskus COMET, Viestintätieteiden tiedekunta COMS, Tampereen yliopisto.

Palstaa pitää rikosentorjuntaneuvoston sihteeristö.

■ S A I J A S A M B O U

Yhteistyöryhmä ja koordinaatio tarpeen kunnissa

Kyselyn mukaan rikosentorjuntatyössä on parannettavaa

Rikosten ehkäisy on monialaista ja moniin kohderyhmiin kohdistuvaa, arkirikollisuuden ehkäisyyn ja turvallisuuden tunteen lisäämiseen tähtäävää työtä, joten kansallisen rikosentorjuntaohjelman 2016–2020 painopiste on rikosentorjuntaan kytkeytyvän yhteistyön ja koordinoinnin kehittämisessä ja kytkemisessä kunnan strategiaan ja suunnitelmiin.

Rikosentorjuntaneuvosto toteutti Suomen Kuntaliiton kanssa kuntien rikosentorjunta- ja turvallisuustyöstä vastaaville viranhaltijoille suunnatun kyselyn, jossa selvitettiin paikallisen rikosentorjuntatyön toteuttamista kunnissa alkuvuodesta 2017¹ (OM 54/2017.) Kyselyn mukaan koordinoinnin järjestämisessä paikallisesti tai seutukuntien kesken on vielä paljon puutteita, sillä 80 prosenttia kunnista ilmoitti, ettei heillä ole koordinaattoria, jolle rikosten ehkäisy kuuluisi. Päätoiminen koordinaattori oli vain viidessä prosentissa ja osa-aikainen kahdeksassa prosentissa, yleensä isoimmissa kunnissa.

Oma yhteistyöryhmä (tai seutukunnan ja maakunnan yhteinen) oli alle neljässä kunnasta kymmenestä. Kolmannes vastanneista kunnista ilmoitti, ettei työryhmää ole. Vaikka onnistunut rikosentor-

junta edellyttäisi laaja-alaista yhteistyötä, on yllättävää, että lähes kolmannes vastaajista ei tiennyt yhteistyöryhmän olemassaolosta.

Useimmiten rikosten ehkäisytyössä kumppaneina olivat kunnan omat toimialat eli nuoriso-, opetus- ja sosiaalitoimi sekä poliisi. Seurakuntien ja uskonnollisten yhteisöjen sekä järjestöjen kanssa yhteistyötä teki alle puolet vastanneista kunnista. Elinkeinoelämä ja asukasyhdistykset oli ilmoitettu työryhmän jäseneksi noin viidenneksessä kunnista. Rikosten ehkäisytyöhön kunnassa osallistui tyypillisimmillään viidestä yhdeksään toimijaa. Vajaassa kolmanneksessa kunnista työssä oli mukana 10–14 toimijaa.

Sekä rikosentorjuntaohjelmassa (OM 30/2016, 16–18) että sisäisen turvallisuuden strategiassa (SM 15/2017, 46–47) painotetaan turvallisuutta lisäävien tehtävien organisoinnin tärkeyttä sekä rikosentorjunnan ja sisäisen turvallisuuden näkökulman ja indikaattorien saattamista osaksi kuntien strategioita, suunnitelmia ja sähköistä hyvinvointikertomusta. Rikosentorjuntaneuvoston ja Kuntaliiton kyselyn mukaan pienissä kunnissa rikosten ehkäisy ja turvallisuuden suunnittelu on useimmiten sisällytetty osaksi hyvinvointisuunnittelua tai sähköistä hy-

vinvointikertomusta (38 %). Isommissa kunnissa rikosten ehkäisy on osa kunnallista turvallisuussuunnittelua (35 %). Yksi kymmenestä vastaajasta ilmoitti, että rikosten ehkäisyä toteutetaan muulla tavoin, osana toimialojen perustyötä (osana nuorisotyötä, sosiaalitoimea ja syrjäytymisen ehkäisyä) tai yhteistyössä poliisin kanssa. Pienissä kunnissa oli jälleen eniten niitä vastaajia, jotka eivät tieneet, minkä suunnitelman alla rikosten ehkäisyä toteutetaan.

YHTEISTYÖRYHMÄ TEKEE TYÖSTÄ TAVOITTEELLISEMPAA

Kyselyn vastaajia pyydettiin myös arvioimaan kunnassa tehtyä rikosentorjuntatyötä eri väittämien kautta. Kuvio 1 osoittaa selkeästi, että kunnissa, joissa tehdään suunnitelmallista rikoksen ehkäisyä (osana kunnallista turvallisuussuunnittelua, hyvinvointisuunnitelmaa, sähköistä hyvinvointikertomusta tai osana perustyötä) ja joissa yhteistyöryhmä toimii, vastaajat arvioivat yhteistyön hyötyjä kuvaavat väittämät myönteisemmin.

Yhteistyöryhmän omaavissa kunnissa yli 80 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että rikollisuutta on pystytty torjumaan tehokkaammin ja yhteistyöllä on saavutettu tavoitteita, joita yksikään ri-

kosten ehkäisytyöhön osallistuva taho ei olisi pystynyt yksin saavuttamaan. Vajaa 80 prosenttia vastaajista näki, että yhteistyön avulla kunnan toimialan tavoitteet oli saavutettu paremmin kuin yksin tekemällä. Yhteistyöryhmän ja laajan yhteistyön nähtiin myös edistävän parempiin ja innovatiivisempiin rikollisuusongelmien ratkaisuihin pääsemisestä, oman työpanoksen merkityksen kasvua yhteistyössä ja synnyttävän enemmän kontakteja ja verkostoja.

Koska rikosentorjuntatyötä tehdään eri tavoin, eri tasoilla ja eri kohderyhmille, on selvää, että laaja-alaisen yhteistyöryhmän selkeät hyödyt näkyvät myös kyselyn perusteella. Rikosentorjuntaohjelman tavoitteiden ajamisessa kunnan strategioihin on kuitenkin vielä paljon tehtävää. Vain 16 prosenttia vastanneista arvioi, että rikosten ehkäisy näkyy kunnan strategiassa hyvin ja 18 prosenttia vastaajista arvioi, että rikosten ehkäisyä koskevat päätökset on saatu osaksi kunnan talouden ja toiminnan suunnitteluprosessia. Kysely osoitti selvästi myös, että asukkaiden ja järjestöjen kuulemisesta kannattaisi lisätä, koska turvallisuus on joka tapauksessa keskeinen elementti kuntalaisen hyvinvoinnissa (Sambou 2017).

YHTEISTYÖN MERKITYSTÄ KANNATTAA MARKKINOIDA

Kunnissa, joissa oli yhteistyöryhmä, arviot työn tehostumisesta, onnistumisesta ja tavoitteiden saavuttamisesta olivat parempia. Siksi jatkossakin kannattaa lisätä tietoa ja kokemuksia työryhmän merkityksestä. Lisäksi tutkimuksilla olisi osoitettava, että rikosten ehkäisyyn panostaminen säästää jatkossa kunnan ja yhteiskunnan varoja. Myös kansalaiset ovat sitä mieltä, että rikosten ehkäisy on tärkeää, ja erityisesti nuoriin ja lapsiin kannattaisi kohdistaa ennalta ehkäiseviä toimia ja tunnistaa mm. oppimisvaikeuksia omaavat nuoret riittävän ajoissa. (Kääriäinen 2017, 31–33). Rikosentorjuntaneuvosto jatkaa ennalta ehkäisevän työn vaikutuksia ja kustannustehokkuutta koskevan näytön kokoamista ja jakamista virkamiehille ja kunnan poliittisille päätöksentekijöille. Tietoa rikosentorjuntatyötä tekeville on saatavilla rikosentorjuntaneuvoston uudistuneilla verkkosivuilla, www.rikosentorjunta.fi, jotka täydentyvät jatkuvasti.

Rikollisuutta on pystytty torjumaan tehokkaammin

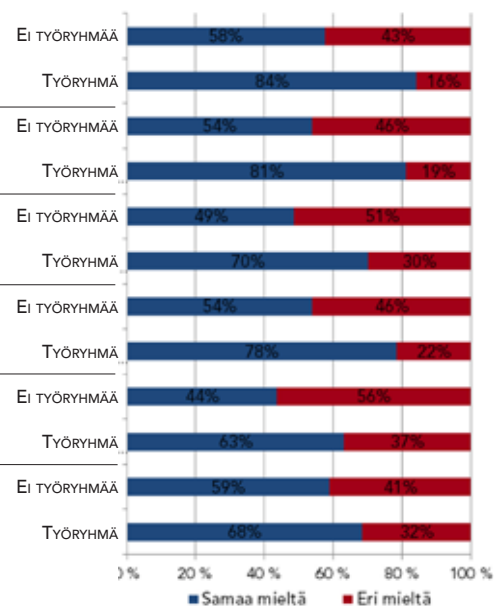
Yhteistyöllä on saavuttu tavoitteita, joita yksikään rikosten ehkäisytyöhön osallistuva taho ei olisi yksin kyennyt saavuttamaan

Yhteistyöllä on kyetty parempiin ja innovatiivisempiin rikollisuusongelmien ratkaisuihin kuin mihin yksittäiset tahot pystyisivät

Yhteistyön ansiosta edustamani kunnan toimialan tavoitteet on saavutettu paremmin kuin olisi ollut mahdollista ilman laajaa yhteistyötä

Omalla työpanoksellani on laajan yhteistyön myötä suurempi vaikutus rikollisuus- ja turvallisuusongelmien parantamiseen

Olen saanut uusia kontakteja ja verkostoja

Kuvio 1. Arviot siitä, millaisia mahdollisia hyötyjä yhteistyössä toteutetulla rikosten ehkäisytyöllä on saavutettu kunnassa, % (n=78).

Neuvosto järjestää myös rikosentorjuntakoulutusta ammatissa toimiville yhdessä Laurea-ammattikorkeakoulun kanssa helmikuusta 2018 lähtien.

Kuten kyselyssä kävi ilmi, koordinoitun rikosentorjuntatyön etu on siinä, että se mahdollistaa pitkäjänteisen ja laaja-alaisen yhteistyön. Sen avulla vältetään päällekkäinen työ ja moninaisten hankkeiden myötä syntyvä epätietoisuus, kenen vastuulle mikäkin kuuluu. Koordinaattorin eduksi nähtiin myös se, että koordinaattori hahmottaa kokonaisuuden ja organisoii laaja-alaista yhteistyötä. Hyvin organisoitu ja hyvin koordinoitu yhteistyö lisää ennestään niukkoja resursseja ja koordinoiti voi olla poliisin, mutta yhtä hyvin myös jonkin muun tahon vastuulla.

Rikosentorjuntaohjelman toimenpiteitä yhteistyöstä, rikosten ehkäisyn sisällyttämisestä kunnan strategiaan ja hyvinvointi- ja turvallisuustyöhön sekä sähköisten hyvinvointikertomuksien hyödyntämistä edistetään myös maakunta-uudistuksen yhteydessä. Sisäisen turvallisuuden strategia ja Turvallisesti yhdessä -rikosentorjuntaohjelma ajavat yhdessä koordinoitua yhteistyötä ja turvallisuuden saattamista kuntien ja maakuntien strategioihin ja siksi yhteistyötä on hyvä tehdä myös valtioneuvoston tasolla. ■

LÄHTEET:

Kääriäinen Juha (2017). Seitsemän rikostausta: käräjätuomareiden arvioima rangaistuskäytäntö ja väestön rangaistusvalinnat. Katsauksia 21/2017. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Helsingin yliopisto.

Lehti Martti (2017). Rikosentorjunnan kannattavuus: alustava systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Katsauksia 24/2017. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Helsingin yliopisto.

Oikeusministeriö (2016). Turvallisesti yhdessä. Kansallinen rikosentorjuntaohjelma. Selvityksiä ja ohjeita 30/2016.

Sambou Saija (2017). Asukkaat mukaan. Asukkaiden kuulemiseen ja osallistamiseen on monia keinoja. Haaste 3/2017.

Sambou Saija (2017). Paikallinen tahtotila kuntoon. Kysely rikosentorjuntatyöstä kunnissa vuonna 2017. Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 54/2017.

Sisäministeriö (2017). Hyvä elämä – turvallinen arki. Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta. Sisäministeriön julkaisu 15/2017.

¹Turvallisesti yhdessä -kansallisessa rikosentorjuntaohjelmassa (2016) on 29 toimenpidettä paikallisen rikosentorjuntatyön kehittämiseksi. Kyselyllä seurataan myös ohjelman toimeenpanoa. Toteutetun kyselyn vastausprosentti (43 %) on varsin hyvä. Vastauksia tuli erikokoisista kunnista eri puolilta Suomea – suhteessa eniten isoista kunnista – joten kyselyn tuloksia voidaan pitää vähintään suuntaa-antavina.

Yhteiskunnan muutos näkyy myös kriminaalityössä

Rikosseuraamusalan toimijoille suunnattu Kriminaalityön foorumi järjestettiin Tampereella marraskuussa. Kriminaalihuollon tukisäätiön järjestämä tilaisuus käsittelee ihmisoikeuksia, radikalisoitumista ja ihmiskauppaa sekä rikosseuraamusalan roolia muuttuvassa maailmassa.

Foorumissa jaettiin myös Kriminaalihuollon palkinto, jonka sai Romano Missio työstään romanitaustaisten naisvankien parissa. Järjestö on tehnyt romaninaisten huonoa asemaa näkyväksi ja kehittänyt naisvankityötä useita vuosia. Romano Missio tukee romaninaisia vankeusrangaistuksen tai yhdyskuntaseuraamuksen aikana ja tukisuhdetta voidaan jatkaa Naisten kulma -toiminnassa (ks. alla).

VANKIEN OIKEUDET TOTEUTUVAT VAIHTELEVASTI

Tutkimusjohtaja **Kati Rantala** ja tohtori-koulutettava **Anu Liimatainen** Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspoli-

tiikan instituutista esittelivät tutkimusta tutkinta- ja vankeusvankien oikeuksien toteutumisesta ja vankilaoiloista. Vankien oikeudet eivät toteudu yhdenvertaisesti eri vankiloissa. Sekä tutkinta- että vankeusvankien kokemat epäkohdat liittyivät mm. tiedonsaantiin, kuulluksi tulemiseen, terveydenhuoltoon ja siihen, ettei syyttömysolettaman koettu toteutuvan heidän kohtelussaan. Tutkintavangeilla oli huonoja kokemuksia erityisesti poliisivankilan oloista ja kohtelusta. Vankitoimintojen ja rangaistusajan suunnitelmien osalta toivottiin parempaa tukea konkreettisten tavoitteiden, kuten koulutuksen, suunnitteluun. Ulkomaalaisvankien kokemat hankaluudet liittyivät erityisesti kieleen ja kommunikointiin. Moni vanki oli kuitenkin tyytyväinen vapaa-ajan mahdollisuuksiin vankiloissa ja osalta kiitosta tuli henkilökunnan ammattitaidosta.

Rikosseuraamuslaitoksen kehitysjoh-

taja **Pauli Nieminen** kertoi, että vankien olojen parantamiseksi työskennellään jatkuvasti. Parhailtaan kehitetään monella tavalla vankiloiden lähityötä, jolla voidaan vastata vankien tarpeisiin. Hän nosti esille, että erityisesti miesvankien elämänmuutosta ja perhesuhteita täytyy tukea rikosten katkaisemiseksi.

IRTI RADIKALISOITUMISESTA JA RIKOLLISJÄRJESTÖISTÄ

Projektipäällikkö **Jani Kaisto** Vuolle Settlementistä Oulusta kertoi väkivaltaisen radikalisoitumisen tunnistamista ja ehkäisemisestä. Radinet-hankeessa kehitetään radikalisoitumiseen puuttumisen Exit-mallia. Keskeistä radikalisoitumisessa on Kaiston mukaan se, että ihminen omaksuu ja hyväksyy väkivaltaiset mallit asioiden ratkaisemisessa. Tyypillistä on, että radikalisoituva ihminen kokee olevansa jollain tavalla ulkopuolinen. Väkivaltaisista ajatuksista ja toi-

Naisten Kulman ovi aukeaa rikostaustaisille romaninaisille

Rikostaustaisten romaninaisten tukipiste Naisten Kulma avaa ovensa tammikuussa 2018 Helsingissä Malmilla. Tukipiste on Romano Missio ry:n hallinnoima ja STEAn rahoittama matalan kynnyksen tukipiste. Tukipisteellä vastataan rikostaustaisten romaninaisten haasteisiin ja tuen tarpeisiin romanikulttuurilähteisellä toiminnalla ja tuella. Tavoitteena on naisten elämänhallinnan ja voimavarojen vahvistaminen sekä syrjäytymiskehityksen pysäyttäminen.

Rikostaustaisten romaninaisten huono-osaisuus on ylisukupolvista ja kumuloitunutta. Uusintarikollisuuden ehkäisy vaatii pitkäjänteistä ja laajaa tukea, jossa

tukisuhde aloitetaan jo tuomion aikana. Työntekijän romanitausta on ensiarvoisen tärkeää naisten elämään vaikuttavien kulttuuristen realiteettien vuoksi. Vain romanitaustainen työntekijä voi ymmärtää ja ottaa huomioon kaikki rikostaustaisen romaninaisen elämään vaikuttavat kulttuuriset säännöt ja lähtökohdat.

Rikostaustaisten romaninaisten rikollisuus koostuu pääasiallisesti lievistä rikoksista, joista heillä on useita lyhyitä tuomioita. Yleisten elämänhallintaan liittyvien haasteiden lisäksi rikoskierteen ja toistuvien tuomioiden myötä tulevaisuuden rakentamisesta on tullut erittäin vaikeaa. Myös yhteiskunnassa koettu ru-

tiinomainen syrjintä pitää jo valmiiksi marginaalissa olevat naiset sulkeutuneina omiin rikoskäyttäytymistä generoiviin viiteryhmiinsä. Naisten Kulmaa edeltävien projektien (Naisten vuoro 2010–2014 ja Muutoksen vuoro 2015–2016) aikana tehdyissä haastatteluissa toistuu kaipuu ns. normaalia elämää kohtaan. Naisten toiveet koskevat yleisiä elämänlaadun perusteita: asuntoa, työ- tai opiskelupaikkaa, toimivaa perhettä, mielekästä harrastusta, päivärutiinia ja kykyä huolehtia itsestä. Tähänastiset hankkeiden kokemukset ovat olleet rohkaisevia. Niin naiset kuin henkilökunta ovat huomanneet positiivisen muutoksen, ja koke-

minnasta irrottautuminen vaatii omien ajatusten kyseenalaistamista ja toisaalta omien vahvuuksien tunnistamista. Radinet-hankkeen toimintaan voivat tulla ne, jotka ovat huolissaan omista ajattelutavoistaan tai jotka ovat olleet mukana jossakin ääriliikkeessä. Toimintaan kuuluu myös viranomaisten konsultaatiota ja ohjausta. Hankkeessa on tähän mennessä ollut yhteensä 48 asiakasta ja heistä 31 on tavattu henkilökohtaisesti.

Rikosseuraamuksen erityisasiantuntija **Sami Peltovuoma** esitteli puolestaan järjestäytyneestä rikollisuudesta irtautumiseen tarkoitettua Exit-ohjelmaa. Ohjelma tarjoaa tukea rikollisjärjestöihin kuuluville vangeille, joille irtautuminen itsenäisesti ei yleensä ole helppoa. Rikollisryhmästä irtautumiseen liittyy usein taloudellisia riskejä ja väkivallan uhkaa. Peltovuoma kertoi, että rikollisryhmiin kuuluvilla on huomattava uusintarikollisuuden riski. Moni ryhmään kuuluva haluaa jossain vaiheessa ryhmästä eroon, sillä toimintaan liittyy usein painostusta ja kiristystä eikä se vastaa jäsenen al-

kuperäisiä toiveita. Vankiloissa ryhmien toiminta voi olla rekrytointia, pienten asokareiden teettämistä ja muuta jäsenten kontrollointia.

Kun rikollisryhmästä irtautuminen otetaan vangin kanssa puheeksi, on Peltovuoman mukaan tärkeää kysellä asioista neutraalisti ja tarpeeksi yksityiskohtaisesti. Asiakas voi kertoa ajatuksistaan omin sanoin ja puntaroida ryhmään kuulumisen hyviä ja huonoja puolia. Exit-ohjelmassa tarjotaan ohjauksen ja keskustelujen lisäksi apua käytännön järjestelyihin, kuten asunnon tai opiskelupaikan hankintaan, joilla vahvistetaan rikoksista luopumista.

IHMISKAUPAN TUNNISTAMISTA KEHITETTÄVÄ VANKEINHOIDOSSA

YK:n yhteydessä toimivan Euroopan kriminaalipolitiikan instituutin HEUNIn johtaja **Natalia Ollus** kertoi ihmiskaupan tilanteesta Suomessa ja avasi aihetta myös vankeinhoidon näkökulmasta. Ihmiskauppa ilmenee Suomessa useimmiten pakkotyönä, mutta se voi kytkeytyä

myös esimerkiksi seksuaalista hyväksikäyttöön tai rikoksiin pakottamiseen. Ihmiskauppa jää todennäköisesti sekä Suomessa että maailmanlaajuisesti suu- relta osin piiloon, sillä monet uhrin eivät uskalla hakea apua.

Olluksen mukaan monet ihmiskaup- paan syyllistyneet tekijät ovat itsekkin ihmiskaupan uhreja, ja nämä uhriko- kemukset pitäisi pystyä tunnistamaan vankeinhoidossa. Etenkin ihmiskaupasta tuomituissa naisissa on niitä, jotka ovat ryhtyneet organisoimaan rikoksia pää- täkseen pois uhrin asemasta. Jos uh- riksi joutunut tekijää voidaan auttaa, voidaan ihmiskaupan jatkuminen estää. Ruotsissa on kehitetty ihmiskaupan uh- rien tunnistamista vankeinhoidossa ja Ollus arveli, että samantapaisia malleja voitaisiin hyödyntää Suomessa. Vankilo- iden henkilökunnalle tarvitaan koulutusta aiheesta ja tiiviimpää yhteistyötä ihmis- kaupan auttamisjärjestelmän sekä uhreja auttavien järjestöjen kanssa.

Seminaarin esitykset saatavilla <http://krimi.fi/foorumit/2017/materiaali.html>.

neet romanityöntekijän tarjoaman avun tärkeäksi ja voimaannuttavaksi.

MUOTOSMOTIVAATIESTA TUKIPOLULLE

Tukisuhde käynnistetään jo vankilassa tai yhdyskuntaseuraamustoimistossa. Tuomion aikana toteutetaan rangaistus- ajan suunnitelmaa edistävää romaniläh- töistä kuntouttavaa vankilatyö VOIVAA ja yksilötukityötä. Vankilassa tehtävä työ toteutetaan ostopalveluna. Asiakkaal- le rakennetaan vapaudessa odottavaa elämää varten kattavat tuen muodot yhteiskunnan palvelujärjestelmän puit- teissa. Henkilökohtainen palvelupolku koostetaan naisen tarpeiden ja toiveiden mukaan, ja se voi käsittää perhepalve- luita, päihdepalveluita, tuettua asumista,

muita sosiaali- ja terveyspalveluita, kou- lutuspolkuja ja/tai työllistymistä.

TUKIPISTEEN TOIMINTA

Tarve tukipisteelle on noussut naisten toiveista. He kaipaavat turvallista ja omaa paikkaa jossa rakentaa tulevai- suutta. Osalla naisista ei ole vankilasta vapautuessaan asuntoa, jolloin tukipis- teellä on mahdollista huolehtia perusasi- oista kuten vaatehuollosta, lämpimästä ateriasta ja peseytymisestä.

Tukipisteellä tarjotaan kansalaistai- tokursseja ja opetellaan arjen taitoja, tarjotaan valmennusta peruskoulun lop- puunsaattamiseksi ja opiskelu- tai työ- paikan saamiseksi. Naisia tuetaan ja oh- jeistetaan perhe- ja sosiaalipalveluiden sekä päihde- ja mielenterveyspalvelui-

den kanssa yhteistyössä viranomaisten kanssa. Tukipisteellä järjestetään lisäksi virkistys- ja harrastustoimintaa (ompelua ja käsitöitä, ruoanlaittoa, liikuntaa). Toi- minnalla on tärkeää tuottaa pärjäämisen ja onnistumisen kokemuksia. Pohjois- Suomessa Naisten Kulma toimii vankila- työn ostopalveluna sekä jalkautuvana tu- kityönä yhteistyökumppaneiden kanssa.

Ammattilaisille ja viranomaisille Nais- ten Kulma tarjoaa konsultaatioita ja koulutuksia romaninukuttuuriin ja rikos- taustaisiin romaninaiisiin liittyvissä kysy- myksissä. Edunvalvontatyötä jatketaan sekä rikosseuraamus- että sosiaalialalla, jotta rikostaustaisten romaninaisten ääni pääsisi marginaalista esille.

Lisätietoja www.naistenkulma.fi. Kirjoittaja on Naisten Kulma -tukipisteen palvelupäällikkö.

Vanhempi vankilan portilla -hanke tukee perhettä

Suomessa noin 8 000–10 000 lapsen vanhempi on vankilassa. Mitä lapselle tapahtuu, kun isä tai äiti joutuu vankilaan? Miten hän sen kokee, entä muut läheiset? Entä miten vanhemman tehtävistä voi huolehtia vankeusaikana? Voisiko vanhemmuus olla motivaatio rikoksettomaan elämäntapaan?

Näihin kysymyksiin osaltaan pyrkii vastaamaan Vanhempi vankilan portilla -hanke, joka käynnistyi keväällä. Hanketta (2017–2019) hallinnoi Ensi- ja turvakotien liitto ja se toteutetaan yhdessä Rikosseuraamuslaitoksen, Kriminaalihuollon tukisäätiön sekä Vankien omaiset ry:n kanssa. Kehittämistyön lähtökohtana ovat Risen lapsi- ja perhetyön linjaukset (2013). Linjauksien toteutumista, perhetyön kehittämistarpeita sekä koulutustoiveita selvitettiin perhetyöstä vastaaville suunnatulla kyselyllä. Kyselyn tuloksia hyödynnetään hanketyön suunnittelussa.

Hanke toteutetaan Kuopiossa, Lah-

dessä ja Hämeenlinnassa. Alueellisissa kehittämissyryhmissä ovat edustettuina rikosseuraamusalan ammattilaiset, kuntien viranomaiset sekä järjestöjen edustajat. Ryhmissä kootaan jo olemassa olevia hyviä käytäntöjä sekä tutkitaan ja kehitetään verkostoyhteistyötä. Tavoitteena on, että vangille laadittavissa suunnitelmista ja erilaisista tuen muodoista muodostuisi mielekäs ja turvallisuutta lisäävä kokonaisuus, joka vahvistaisi vängin ja hänen perheensä perhesuhteita. Erityisesti pyritään kehittämään lapsen osallisuutta ja turvallisuutta vahvistavia toimintamalleja. Asiakastyötä tehdään yhdessä työntekijöiden kanssa tutkivalla ja kehittäväällä työotteella jalkautumalla tarpeen mukaan vankiloihin, yhdyskuntaseuraamustoimistoihin, arviointikeskuksiin, lastensuojeluun jne.

Lisäksi hanke järjestää koulutuksia pi-lottialueilla ja suunnittelee koulutusko-konaisuuksia yhteistyössä eri toimijoiden

Hankkeen tiimi, vas. projektipäälliköt Pirjo Kotkamo ja Sari Hellstén ja projektityöntekijät Nana Lindholm sekä Anna Koistinen.

kanssa. Hyvät käytännöt, asiakastyökokeemukset, koulutuspalautteet ja tutkimustyö tiivistetään hankkeen lopuksi koulutusmalleiksi rikosseuraamusalan, kuntien ja kolmannen sektorin toimijoille.

Kirjoittajat työskentelevät Ensi- ja turvakotien liitossa ja toimivat hankkeen projektipäällikkönä sekä osa-aikaisina suunnittelijoina miestyön tiimissä.

Vanha liitto valottaa huumeiden käyttökulttuureja

Lkääntyneiden huumeidenkäyttäjien ja ex-käyttäjien haastatteluihin pohjautuva *Vanha liitto* -teos valottaa huumeiden käyttökulttuureissa tapahtuneita muutoksia noin 40 vuoden ajalta. Kirja kertoo kovien huumeiden käyttäjien elämästä ja heihin kohdistetusta kontrollista. Vanha liitto viittaa hajanaiseen yhteenliittymään ihmisiä, jotka aloittivat huumeiden käytön Suomen ensimmäisen huumeaallon nosteessa 1960–70-luvuilla Helsingissä. Nimitys on heidän itsensä käyttämä ja sillä tehdään eroa nuorempiin nykypolven huumeidenkäyttäjiin.

Kirjan artikkeleissa **Tuula Kekki** kertoo haastateltujen lapsuudesta ja nuoruudesta, ensimmäisistä päihdekokei-

luista ja kokemuksista viranomaisten kanssa. **Jussi Perälä** ja **Aarne Kinnunen** puolestaan tarkastelevat huumeiden markkinoiden kehittymistä Helsingissä. Omissa artikkeleissaan paneudutaan huumeidenkäyttäjien kohtaamisiin poliisin kanssa ja heidän kokemuksiinsa vankilassa ja ensimmäisen lusimiskerran vaikutusta rikosuraan. **Heini Kainulainen** valottaa käyttäjien kokemusten perusteella poliisin huumeidenkontrollin tehostumista ensimmäisen huumeiden aallon jälkeen. **Sanna Rönkä** avaa kysymystä siitä, miten nämä ihmiset ovat säilyneet hengissä vuosikymmenten kovien huumeiden käytöstä huolimatta. Lopuksi **Jenni Savonen** analysoi vanha-

liittolaisten aseitoimista yhteiskunnan marginaaliin.

Kirja yhdistää oivallisesti haastateltujen kertomukset omalla äänellä kriminologiseen tutkimukseen. Kiinnostavia ovat myös kirjan liitteet: sanasto huumeidenkäyttöslangista sekä selostus siitä, kuinka haastateltavat löydettiin ja millaisia eettisiä kysymyksiä tutkimuksenteossa jouduttiin pohtimaan. Teos sopii kaikille huumeidenkäytöstä, kontrollintutkimuksesta ja marginalisoitumisesta kiinnostuneille.

Vanha liitto. Kovien huumeiden käyttäjät 1960–1970-lukujen Helsingistä. Heini Kainulainen, Jenni Savonen ja Sanna Rönkä (toim.). Suomalaisen kirjallisuuden seura 2017.

Yksilöt järjestäytyneen rikollisuuden takana

I talialainen Oxfordissa opettava kriminologian professori **Federico Varesi** on tutkinut järjestäytyneitä rikollisuutta eri puolilla maailmaa yli 20 vuotta. Viimeisin tutkimus julkaistiin suomennettuna äskettäin ja haastattelin professoria hänen ollessaan kirjan markkinointimatalla Suomessa syyskuussa.

Syvälliset tutkimukset järjestäytyneestä rikollisuudesta ovat harvinaisia ja vielä harvinaisempia ovat akateemiset kenttätutkimukset haastatteluineen. Sellaiseen perustuu professori Varesen uusi kirja. Kirjassa esitellään Sisilian Cosa nostran, Japanin Yakuzan, Venäjän vory-v-zakonen ja Hongkongin Triadien toimintaa erityisesti niiden jäsenten kautta.

Kirjassa käydään läpi rikollisten elämää ja toimintaympäristön kulttuuria. Juuri-syynä rikollisuuden synnylle nähdään yhteiskunnallinen levottomuus ja turvattomuus, johon rikollisryhmät tuovat vakautta. Yhteiskunnallisen muutoksen myötä myös rikollisjärjestöjen on muututtava. Alueelliseen sosiaaliseen ja taloudelliseen kokonaisvaltaisuuteen tähtäävien kontrollimonopoliin tilalle muovautuu taloudellisen vaikutusvallan globaaliverkosto. Kirjan liitetäulukkona oleva eri ryhmien sääntöjen ja rituaalien kokoelma on hämmästyttävän yhdenmukainen riippumatta ajasta, paikasta ja sijainnista. Myös ryhmien hierarkkinen rakenne on samankaltainen. Nämä yhtäläisyydet johtuvat Varesin mielestä pitkälti rikollisen toiminnan luonteesta ja jäsenistön ehdottoman luottamuksen vaatimuksesta.

Kirja sisältää kiinnostavia yksityiskohdita rikollisryhmistä: sisilialaisen lähes avoimen yhteiskunnallisen näkyvyyden vaihtuminen kotiarestiksi, venäläisten rikollisten tatuoinnit ja niiden kristillinen symboliikka, kansalaisyhteiskunnan vaikutus Triadien toimintaan ja Yakuzan avoin näkyvyys japanilaisessa yhteiskunnassa.

Haastattelussa professori Varesi kertoi, että kirjan pääviesti on tuoda yksilön näkökulma kuulluksi keskustelussa järjestäytyneestä rikollisuudesta. Rikolliset ovat samankaltaisia ihmisiä tapoineen, hyveineen ja vikoineen kuin kuka tahansa. Tarkoituksena oli ymmärtää heidän maailmaansa ja tehdä heidät eläväksi.

Keskustelimme laajasti järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta. Hänen mielestään torjunnassa tulisi keskittyä yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden kehittämiseen. Järjestäytyneet rikollisuus on mitä suurimmassa määrin sosiaalinen ongelma. Mitä paremmin ja oikeudenmukaisemmin yhteiskunta toimii, sen pienempi vaikutusvalta on järjestäytyneillä rikollisryhmillä. Toinen asia on yhteiskunnan siviilioikeudellinen toimivuus eli kun kansalaiset voivat luottaa viranomaisten ja oikeuslaitoksen ratkaisevan heidän ongelmatilanteensa nopeasti ja puolueettomasti, järjestäytyneen rikollisuuden päälliköiden ratkaisuja kiistakysymyksiin ei enää tarvita. Kolmas keino on rikoksen ja voittojen teon mahdollisuuksien poistaminen, esimerkkinä marihuuan kasvatusta ja myyntiä valtion toimesta. Neljäs keino on kansainvälisen viranomaistoiminnan kehittäminen rikosten tutkinnassa ja voittojen takavarikoinnissa. Yksilötasolla järjestäytyneen rikollisuuden torjunta on rikoshyödyn mahdollisimman tehokasta konfiskointia ja rikosoikeudellista vastuuta tehdyistä teoista.

Kirja on kattava katsaus järjestäytyneen rikollisuuden piirissä toimivien henkilöiden maailmaan. Kirjan ehdoton vahvuus on sen tekijälähtöinen näkökulma varsinkin organisaatiopainotteisessa tutkimuskohteessa.

Federico Varesi: Mafia syntymästä kuolemaan. Atena 2017.

Kirjoittaja on erikoissuunnittelija oikeusministeriössä, joka on väitellyt järjestäytyneestä rikollisuudesta.

RIKOKSEN UHRIN KÄSIKIRJASTA UUSI PAINOS

Rikoksen uhrin käsikirja neuvoo ja tukee niissä monissa kysymyksissä, joita rikoksen uhri joutuu käsittelemään. Kirjassa avataan erilaisten rikosten vaikutuksia ja rikoksen uhrin selviytymistä. Lisäksi perehdytään siihen, kuinka rikosprosessi käytännössä etenee. Tieto on tarpeen uhrille itselleen, hänen omaisilleen ja läheisilleen. Myös viranomaisten ja muiden rikosten uhreja kohtaavien on tärkeä tietää, miten uhreja voi parhaiten tukea.

Kirjan uudistettuun painokseen on otettu mukaan uusia rikosnimikkeitä, kuten vaino ja identiteettivarkaudet, ja muiltakin osin tiedot on päivitetty. Kirja on toteutettu Rikosuhripäivystyksen kanssa.

Rikoksen uhrin käsikirja. Leena-Kaisa Åberg (toim.). PS-Kustannus 2017.

RIKOKSENTORJUNNAN VERKKOSIVUT UUDISTUIVAT

Rikoksentorjuntaneuvoston verkkosivujen ulkoasu ja rakenne on uudistunut ja lisäksi sivuilla on runsaasti uusia sisältöjä etenkin rikosten ehkäisyn perusteista (myös ruotsiksi). Verkkosivuilla välitetään tietoa rikoksentorjunnan ajankohtaisista asioista ja neuvoston toiminnasta sekä rikoksentorjunnan menetelmistä ja tutkimuksesta. Sivuja täydennetään jatkossa uusilla sisällöillä, jotka liittyvät mm. paikalliseen rikoksentorjuntatyöhön ja kansalliseen rikoksentorjuntaohjelman toteuttamiseen. Myös englanninkielistä sisältöä on tulossa enemmän.

www.rikoksentorjunta.fi

HAASTE

ASiantuntevasti
Rikksentorjunnasta
ja kriminaalipolitiikasta

HAASTE-lehdestä saa tietoa rikollisuudesta, kriminaalipolitiikasta ja rikksentorjunnasta, tutkimuksesta ja käytännön työstä Suomessa ja muualla. Lehdessä eri tahot keskustelevat ja kirjoittavat samalla foorumilla ajankohtaisista ja periaatteellisista kysymyksistä. Lehteä julkaisevat oikeusministeriö ja rikksentorjuntaneuvosto.

HAASTE kertoo rikoksista ja rangaistuksista, tekijöistä ja uhreista, rikksentorjunnasta sekä lainsäädännöstä ja tutkimuksesta. Lehdessä julkaistaan asiantuntija-artikkeleita, kannanottoja, haastatteluja, uutisia sekä kuvauksia käytännön paikallisesta rikksentorjuntatyöstä.

HAASTE on tarkoitettu rikollisuuteen liittyvien ongelmien parissa työskenteleville sekä aihepiiristä muutoin kiinnostuneille. Erityisesti lehdestä on hyötyä niille, jotka tekevät rikksentorjuntatyötä poliisissa, sosiaali-, koulu- ja nuorisotoimessa, yhdyskuntasuunnittelussa, elinkeinoelämässä, vakuutus-alalla, kirkossa ja kansalaisjärjestöissä.

HAASTE ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Lehden vuositilaus maksaa 25 euroa + alv. 10 %. Lasku lähetetään erikseen.

Tilaa HAASTE oheisella tilauskortilla, nettilomakkeella (www.haaste.om.fi) tai sähköpostitse haaste@om.fi.

HAASTE

Tilaa HAASTE-lehden hintaan 25 euroa + alv. 10% /4 numeroa/12 kk

- kestotilaus, tilaukseni jatkuu, kunnes ilmoitan sen päätymisestä (laskutusväli 12 kk)
- määräaikaistilaus (12 kk)

Tilaaaja

Nimi _____

Yritys/Yhteisö _____

Lähiosoite _____

Postinumero ja -toimipaikka _____

Puhelinnumero _____

Lehden saaja (mikäli eri kuin tilaaaja)

Nimi _____

Yritys/Yhteisö _____

Lähiosoite _____

Postinumero ja -toimipaikka _____

Vastaanottaja
maksaa
postimaksun

Rikksentorjuntaneuvosto
VASTAUSLÄHETYS
Tunnus 5011705
00003 Helsinki